933

დროშა

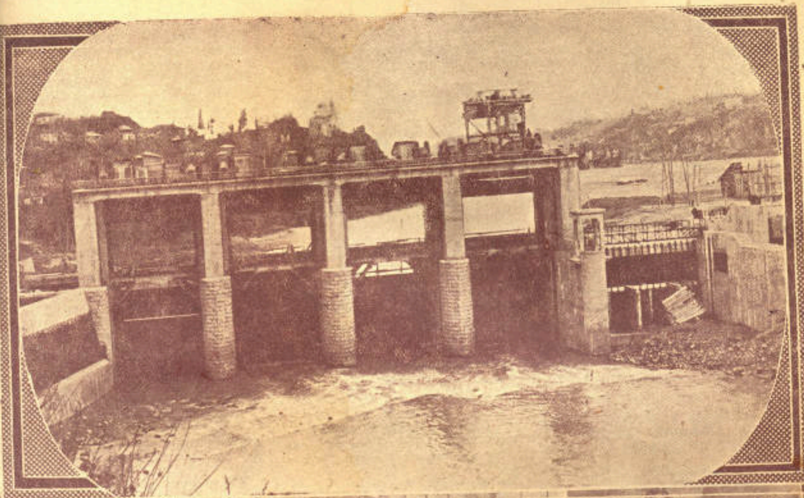

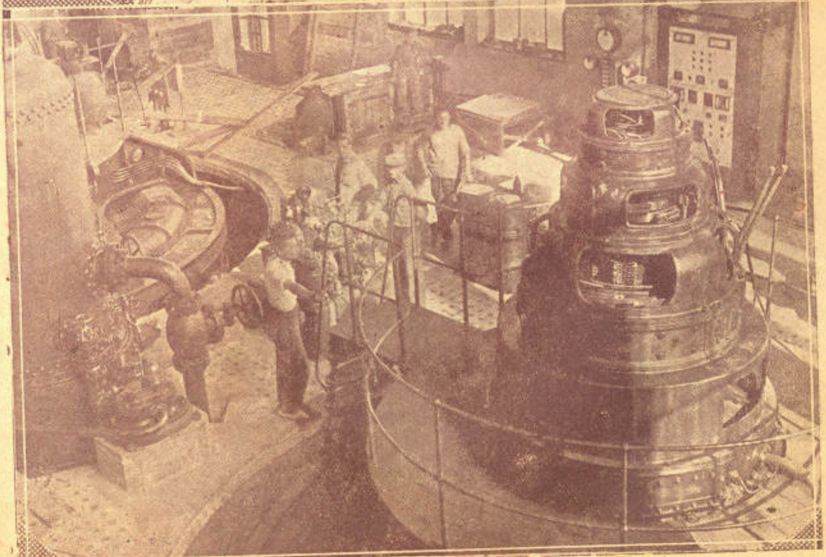

რიონჰესი მზად არის!

საბჭოთა კავშირში

ფოტო

ბალნეოლოგიური კურორტი თბილისში

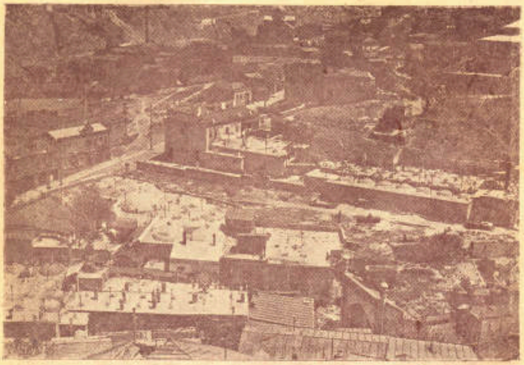

მეორე ხუთწლედის განმავლობაში ახლანდელი მაიდანის ნაცვლად თბილისში გაშენდება ბალნეოლოგიური კურორტი, რომლის მშენებლობისათვისაც თბილისის საბჭომ გადასდო 27 მილიონი მანეთი. 1932 წლიდან დაიწყო ძველი სახლების ალება. ბოტანიკური ბაღის ძველ ციხესთან აგებული იქნება საერთო საცხოვრებელი კურორტის თანამშრომლებისათვის, სასტუმრო 500 კაცისათვის, სასტუმროს ახლო—დიდი ფიზიო-თერაპევტიული ინსტიტუტი, ფიზკულტურის ინსტიტუტი, ტალახით სამკურნალო, წყლით სამკურნალო, სანატორიუმებში, დასასვენებელი სახლები, სტადიონი და სხვ.

საბჭოთა კავშირის საუკეთესო მემანქანე ამხ. რომანოვი კვლავ პირველ ადგილზეა

რკინიგზელთა პირველი საკავშირო კონკურსის ინიციატორმა—მოსკოვ-კურსკის პირველ დეპოს მემანქანე ამხ. გ. ი. რომანოვმა მესამე საკავშირო კონკურსში გან-

მეორებით მიიღო საბჭოთა კავშირის საუკეთესო მემანქანის სახელწოდება.

ამხ. რომანოვი არის პარტიის წევრი, აქტიური საზოგადოებრივი მუშაკი. ტრანსპორტზე 17 წლის მუშაობის შემდეგად სრულებით დაეუფლა ტექნიკას. ორთქლმავალით ЄУ—200-83 დაჰყავს ჩქარი მატარებლები, არა აქვს არც ერთი ავარია და დაგვიანება.

სურათზე — ამხ. რომანოვი დეპოში დაბრუნების შემდეგ ბრიგადის უბნის უფროსს ანგარიშს აბარებს სოცშეჯიბრების ვალდებულებების შესრულების შესახებ.

ქიმიურ-ფარმაცევტიული სამეც.-საგამოკვლევო ინსტიტუტი

წარსული წლის მაისში თბილისში მოეწყო სამეცნიერო-საგამოკვლევო ინსტიტუტი. ინსტიტუტის ამოცანაა: საქართველოს

რაიონების და ფლორის გამოკვლევა სამკურნალო მიზნებისათვის, მერე ნედლეულის ამოხსნილად, ადგილობრივ სამკურნალო ნედლეულის გადამუშავების წესების შემუშავება იმ მიზნით, რომ გაითავისუფლდეთ სამკურნალო პრეპარატების იმპორტისაგან და სხვ. ინსტიტუტს უკვე მნიშვნელოვანი მიღწევები აქვს ამ მიმართულებით.

სურათზე—პროფ. **ქუთათელაძე** და სამეცნიერო მუშაკი **მუჯირი** არკვევენ ბოლოს სამკურნალო საშუალებების შედგენილობას.

ძველი გვარდიის მაგალითი—ახალ გაზრდა კომუნისტებს

ძველი ბოლშევიკი, არალეგალური მომუშავე, 1905 წ. რევოლუციონური მოძრაობის აქტიური მონაწილე, ბაქოს წითელი არმიის ერთ-ერთი ორგანიზატორი ამხ. ნ. ლეჟავა, საქართველოში საბჭოთა ხელი-

სუფლების დამყარების დღიდან ეწევა მთელი რიგი საპასუხისმგებლო თანამდებობანი საბჭ. აპარატებში. ამჟამად წარმოადგენს საპასუხისმგებლო პოსტ, მუშაობს, დაამთავრა გზათა მიმოსვლის ინჟინრების ინსტიტუტი, ამჟამად არის ამიერ-კავკასიის სამთო ტრესტის დირექტორი.

ჭიათურის მაღაროელი

საუკეთესო დამკვრელი ამხ. ნოზაძე

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ორკვირეული მასიური სამხატვრო პოლიტიკური ჟურნალი

რედაქტორის ნახვა შეიძლება ყოველდღე 12-3 საათამდე. მისამართი: წულუკიძის ქ. 8.

№ 15-16 ტფილისი, 15—30 აგვისტო

გამ. „კომუნისტი"-ს გამ-ბა 1933

შებორკილი რიონი

წერილი: შ. გუაჩიძე

როდესაც პირველმა ელექტრომავალმა დაიყვირა სურამის უღელტეხილზე, რიონჰესის მშენებლები სირცხვილის გრძნობამ შეიპყრო, ელექტრომავლები ხაშურიდან ზესტაფონამდე რიონჰესის დენით უნდა დაშვებულიყვნენ, რიონის ჰიდრო ელექტრო სადგური კი ამ დროის მზად არ იყო.

რიონჰესის აგების მთავარი სტიმული სურამის საუღელტეხილო უბნის ელექტროფიკაცია იყო. ელექტროფიკაცია უკვე ერთი წელია, რაც განხორციელდა, რიონჰესს კი ჯერ არ დაუწყია მუშაობა. საჭირო შეიქნა მსხვერპლის გაღება, ტფილისისათვის ზაჰესიდან ელექტროენერგიის მიწოდების შეკვეცა, რათა ეს ენერგია ელექტრომავლებს მოხმარებოდა, ამიტომაა, რომ ტფილისს ენერგია არ ყოფნის, მთელი რიგი ქუჩები წინანდებურად აღარ ბრწყინავენ.

ასე იყო მაგრამ მალე ასე აღარ იქნება. საქართველოს ელექტროფიკაციის გიგანტი-რიონჰესი უკვე [illegible] დღეს ახალ მძლავრად იელვებს. მაშინ უფრო სწრაფად დაქროლებიან ელექტრომავლები და ტფილისიც კვლავ ათეული ათასი თვალით გაანათებს.

რიონჰესი! [illegible] მაყურის [illegible] ზესტაფონის ფერო-მარგანეცის ქარხანა, ტყიბულის ქვანახშირის მრეწველობა, ჭიათურის მარგანეცი, მარელისის ავეჯელობის ფაბრიკა, სურამის უღელტეხილი. ყველა მათ უკანასკნელი მოლოდინი აქროლებს. და რიონჰესიც ამაყად იმართება წელში, ძმის ხარახოებას ტყეს. იწმინდება მშენებლობის მტვერისაგან, რომ ერთბაშად მაცოცხლებელი ენერგიად დაეღვაროს სპილენძის მავთულებზე და საზრდო მისცეს ინდუსტრიის გიგანტებს.

მშენებლობაზე უკანასკნელი ფუსფუსია, საგამოცდო ციებ-ცხელებაა. დაწვრილებით სინჯავენ ყველა მექანიზმებს, ამოწმებენ ნაგებობათა ნაწილებს, რათა სადგური სავსებით შეიარაღებული შევიდეს ექსპლოატაციაში, ადგილი არ ექნეს მუშაობის შეფერხებას.

ყოველი მშენებლობა დიდ სიფრთხილეს და პასუხისმგებლობას მოითხოვს. მით უფრო საჭიროა ეს ისეთ რთულ ნაგებობაში, როგორსაც რიონჰესი წარმოადგენს. რიონის სადგური გადაჭიმულია 15 კილომეტრზე, რიონჰესისთანა რთული და გრძელი დერივაცია საბჭოთა კავშირის არც ერთ ჰიდრო-სადგურს არ აქვს.

ელექტრო-სადგური იწყება ქომაში და თავდება რიონის რკინის გზის სადგურთან. გათხრილია სამი გვირაბი ოთხი კილომეტრის საერთო სიგრძით. ამ გვირაბებით იწყება რიონის ახალი კალაპოტი, რომელიც საღორიის ტყის გავლით მდ. ყვირილას უერთდება.

ბოლშევიკებმა ისტორია უკუღმა შეატრიალეს. და არა მარტო ადამიანთა ისტორია ქედმაღალი რიონი, რომელიც უხვად იკრიფებოდა გზადაგზა მრავალ შენაკადს და მათ შორის მძლავრ ყვირილასაც და დღეს იძულებულია მუხლი მოიყაროს და ყვირილას სთხოვს თავშესაფარს. რიონი ამოვარდა ბუდიდან, ისე როგორც ბუდიდან ამოვარდა მთელი ძველი ცხოვრება. ინდუსტრიალიზაციის მზე ანათებს საქართველოში და ქვეყანა ფერის ცვალებას განიცდის.

რიონჰესის პარტკოლექტივის მდივანი ამხ. პოპოვი.

მეექვსე წელიწადია შენდება რიონჰესი. ამ ხნის განმავლობაში აშენდა და ამუშავდა მსოფლიოში უდიდესი დნეპრის ჰიდრო-სადგური. რიონჰესმა თავიდანვე ვერ აიღო საჭირო ტემპები და ეს გაკვეთილი უნდა გამოვიყენოთ შემდგომ მუშაობაში. ელექტრო მშენებლობა საჭიროებს უფრო მძლავრ ტემპებს, მით უმეტეს ჩვენში, სადაც თითქმის ყოველი მდინარე ელექტრო-ენერგიის დაუშრეტელ წყაროს წარმოადგენს.

ასე თუ ისე, რიონჰესმა გადალახა მშენებლობის პერიოდი. მშენებლობა კი რთული და მძიმე იყო. პირველად ჰიდრო-სადგურების ისტორიაში, საჭირო იყო სამი გვირაბის გათხრა. უკანასკნელი გვირაბის საჭიროება გვიან გამოირკვა და ამან წლინახევრით დააგვიანა სადგურის ამუშავება. 10 ივლისს, საღამოს ათ საათზე, ეს გვირაბიც დამთავრდა და რიონჰესის მშენებლობის დამკვრელმა ენტუზიასტებმა იდღესასწაულეს მორიგი ბრწყინვალე გამარჯვება.

რიონჰესის დანადგარის სქემა ასეთია:

მდ. რიონზე, ქუთაისიდან 1,7 კილომეტრის დაშორებით, აგებულია საგუბარი, რომელიც ქმნის წყლის წნევას 10,37 მეტრიდან. საგუბარს აქვს ოთხი ფარიანი ხვრეტი 10,2 მეტრის სიგანით თვითეული. საგუბართან მოწყობილია სიფონის სხლეტი, რომლის დანიშნულებაა ზედმეტი წყლის გაშვება წყალდიდობის დროს.. აქვეა ტივსაშვები, რომელიც წელიწადში გაატარებს 5.000 ტივს.

სადერივაციო ნაგებობანი იწყება გვირაბით. პირველ გვირაბს მისდევს მეორე, მეორეს-მესამე. მანძილი მათ შორის მცირეა. სამივე გვირაბის სიგრძე ოთხი კილომეტრია. შემდეგ ხუთ კილომეტრზე მიდის ღია არხი, რომელიც თავდება საწნეო აუზით, აქედან წყალი ოთხი მილით, რომელთაგან თვითეულის დიამეტრი 2,50 მეტრს უდრის, ეშვება საგენერატორო სადგურში, სადაც დადგმულია ოთხი აგრეგატი, თვითეული **17 500 ცხ. ძალის** სიმძლავრით. სულ სადგურის სიმძლავრე უდრის 70.000 ცხ. ძალას.

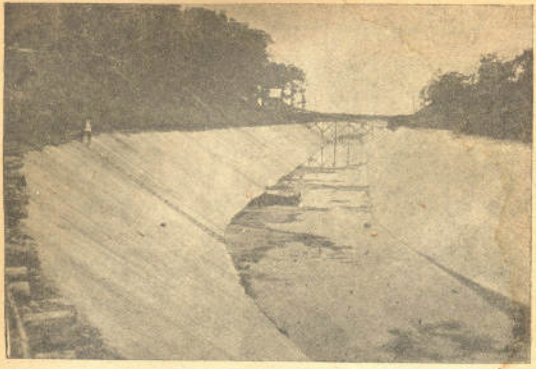

რიონჰესი.—მესამე უბნის არხი.

გადამუშავებული წყალი ორი კილომეტრის სიგრძის გამყვანი არხით უერთდება მდ. ყვირილას.

რიონჰესის პირველი რიგის სამუშაოები სავსებით დამთავრებულია. შზა დაა საგუბარი, სამივე გვირაბი, სადე რივაციო არხი, საწნეო აუზი, ორი საწნეო მილ-გაყვანილობა (ოთხიდან), საგენერატორო სადგური და წყალსაგდები არხი. პირველი ორი აგრეგატის ამოშავებასთან დაკავშირებული სამონტაჟო სამუშაოები დამთავრებულია.

მეორე რიგის სამუშაოებიდან დარჩა წყლის სადღეღამისო რეგულირების აუზი, ორი მილგაყვანილობა და ორი ტურბინის მონტაჟი. ეს სამუშაოები შესრულებული იქნება მომავალ წელში და რიონჰესი მთელი

რიონჰესი,—საუკეთესო დამკვრელი, მეორე უბნის სამუშაოთა უფროსი, ამხ. ბერგმანი

თავისი სიმძლავრით ამუშავდება 1934 წლის პირველ ნახევარში. **უკვე დამონტაჟებული ტურბინების ამუშვება და პირველი სამრეწველო დენის მიღება მოსალოდნელია ამ დღეებში.**

*
* *

რიონჰესის საგუბარი თავისი . . . ლით სამსართულიან სახლს გაუსწორდება. ოდესღაც აქ ათასზე მეტი ლუშა იყო დაბანდებული, დღეს კი მხოლოდ რამდენიმე კაცი მოსჩანს ლამაზად ჩამწკრივებული, მწვანეთ მოღებილი მექანიზმებს მეტი არ ესა . . . როება. საქმეთა მხოლოდ მათი მუშაობის რეგულირება, დანარჩენს ისინი თვითონ აკეთებენ.

სიცოცხლეა დერივაციაზე. ამ ცოტა ხნის წინად აქ ნამდვილი ბრძოლის ფრონტი იყო გაშლილი. ათასი წერაქვი და ნიჩაბი ეომებოდა მიწის გულს. განუწყვეტლივ რაკრაკებდნენ ექსკავატორები, პყიოდენ ორთქლმავლები, რახრახებდენ ავტომატურად გადმოტვირთავი ვაგონები.

ბრძოლა დამთავრდა. შრომის ჯარმა პოზიცია გადაინაცვლა. ბრძოლის ველზე დარჩა პირდაღებული არხი, რომელშიც მალე რიონმა უნდა გაირბინოს.

საგენერატორო სადგურმაც შემოიხსნა ხარაჩოები და ბრწყინვალე შუშებში ჩაჯდა. აქაც სერიოზული ბრძოლა იყო დღე-ღამის განმავლობაში. ეს ბრძოლაც გამარჯვებით დასრულდა. სიძნელეებმა უკან დაიხიეს და იარაღი დაჰყარეს. შრომამ გაიმარჯვებას ზეიმობს.

საგუბარის ხიდზე ვდგევარ და თვალს არ ვაშორებ რიონს. რომელიც თანდათან იფუყება. დღეს ფუძების გამოცდაა. ოთხი რკინის სალ-

ტე მძიმეთ ჩავეშვა წყალში და გადაუღობა მდინარეს. რიონი . . . საკლავად ასკდება ფარებს . . . ლრიალებს, მაგრამ ამ გზას ვერ იგ- . . . ლევს.

„მოდგა და მოადგა მტრის ჯარი ციხის მოერტყა ლიბოასა...

მაგონდება ვაჟა-ფშაველადან.

მოადგა და მოადგა რიონის წყალი, საგუბრის იქით მთელი ზღვა დადგა. ფაფარაყრილი მთინარე გაშმაგებით ულტევს ფარებს, მაგრამ ამაოდ. ფარები ურყევია, საბჭოთა ლი-

რიონჰესი.—საუკეთესო დამკვრელი ამ. . . ობოლაძე, წარდგენილია შრომის ორდენზე

თონი წარმატებით იგერიებს იერიშებს.

აი, ფარებმა ზევით სვლა იწყეს, წყალმა მონახა გასასვლელი და მთელი სიძლიერით ეკვეთა. რიონი დოორბლის პყრის, ჩქარა უნდა დაეხ . . . ნლტეს რკინის სალტეებს, ყვირი . . .

რიონჰესი,—მუშათა კომიტეტის თავმჯდომარე ამხ. გაბუნია.

ხმაურობს, თითქოს გლეჯსო ყველაფერს...

18 ივლისს რიონმა საბოლოოდ მოუგრიხა კისერი. ფარებმა კვლავ გადაკეტეს მდინარე. რიონი აიბურა, გაიბერა და გვირაბს მიადგა.

—ასწიეთ გვირაბის ფარები,— ისმის განკარგულება.

ახრიალდა რკინის ჯაჭვები, ზანტად აგორდა ურდულები და მდინარემ გვირაბისაკენ ჰქნა პირი.

წყალმა სწრაფად გაირბინა პირველი გვირაბი, შევიდა მეორეში, მესამეში და ღია არხით სალორიისკენ დაეშვა ეს ოპერაცია განმეორდა რამდენიმეჯერ. გამოირკვა, რომ დერივაციის ყველა ნაგებობანი მკვრივია და სავსებით მზად არის წყლის მისაღებად.

ამჟამად იწყება რიონის „გაბიაუბრება". მდინარე, რომელიც საუკუნეობით თელილ გზით მიაგორებდა ტალღებს, კალაპოტი იცვალა. ამიერიდან ფასის მთიდან დაქანებული რიონი გვერდს აუხვევს ქუთაისს, მთიდან სალორიისკენ გადაუხვევს, შეუერთდება ყვირილას და შორი გზის მოვლით კვლავ თავის კალაპოტს დაუბრუნდება...

ბოლშევიკებმა ზნე აუქციეს რიონს, რკინა-ბეტონის სალტეებში გააკრეს ის და აიძულეს სოციალისტური მშენებლობის სასარგებლოდ მიმართოს თავისი ძალა...

ეკონომიური ომი გრძელდება

წერილი: ე. წ—ძე

მიმდინარე წლის 12 ივნისს ლონდონში დიდის ზეიმით გაიხსნა მსოფლიო ეკონომიური კონფერენცია. თვით ინგლისის მეფის მოხუცი ძვლებიც კი შეაწუხეს ამ „განსაკუთრებული" შემთხვევისათვის — მეფე გეორგმა აკურთხა კონფერენცია და უსურვა ნაყოფიერი მუშაობა, მაკდონალდმა, როგორც კონფერენციის თავმჯდომარემ მორიგი სპიჩი წარმოსთქვა „კაცთა შორის სათნოებისა და ქვეყანასა ზედა მშვიდობიანობის" შესახებ. ასე დაიწყო კონფერენციის „მუშაობა", ამ უტკბილეს სიტყვებს, ნადიმებსა და ბანკეტებს, რომლებსაც კონფერენციის დელეგატებს უხვად უმართავდნენ, უნდა ეთამაშნათ ნარკოზის როლი, მიელულებინათ იმ საზოგადოებრივი ფენების ყურადღება, რომელთაც ჯერ კიდევ სწამთ ამგვარი კონფერენციების და თათბირების ნაყოფიერება.

შავი ღრუბლები ჩამოწვა კაპიტალისტურ მსოფლიოზე. ბურჟუაზიის ყველაზე ნერვებმაგარი წარმომადგენლებიც კი შიშით შეჰყურებენ ხვალინდელ დღეს. კაპიტალიზმის შენობა გაიბზარა ყველა მხრიდან და ლამის არის ქვეშ მოიყოლოს მისი მესვეურები. ლონდონის კონფერენციის მოსამზადებელი კომისია, რომელიც იანვარში შეიკრიბა, იძულებული იყო თავის მოხსენებაში ეღიარებია, რომ „თუ გახსნილი არ იქნა ეკონომიური განიარაღება საერთაშ., ფინანსების მთელი სისტემა შერყეული იქნება თავის საფუძვლებში, მოსახლეობის საცხოვრებელი დონე დაეცემა და **საეჭვოა, რომ არსებულმა სოციალურმა სისტემამ შეინარჩუნოს არსებობა**".

და, მართლაც, არის ყველა საბუთები შიშისა და შეშფოთებისათვის: თვით კაპიტალისტური მთავრობების ოფიციალური არასრული ცნობით უმუშევართა რიცხვი ყველა ქვეყნებში აღემატება 36 მილიონს, მსოფლიო სამრეწველო წარმოება შემცირდა ერთ მესამედზე მეტით, მსოფლიო ვაჭრობა—ორი მესამედით, მთელი რიგი ქვეყნები, მათ შორის კაპიტალიზმის გიგანტები — ინგლისი და შეერთებული შტატები იძულებული შეიქნენ ხელი აეღოთ ოქროს სტანდარტზე და დასდგომოდნენ ინფლიაციის გზას, შეუჩერებლად ეცემა მუშათა ხელფასი, იზრდება მასების გაღატაკება და სიმშილი, იზრდება და ღრმავდება კლასობრივი წინააღმდეგობანი და ბრძოლები.

მსოფლიო ეკონომიური კრიზისის შედეგად არაჩვეულებრივად შევიწროვდა გასასაღებელი ბაზრები. კაპიტალისტური სახელმწიფოები სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლას აწარმოებენ ერთმანეთთან ბაზრებისათვის. მიმდინარეობს უსასტიკესი ეკონომიური ომი ყველასი ყველას წინააღმდეგ, [illegible] მწვავდება საერთაშორისო წინააღმდეგობანი, რაც კაპიტალისტურ სამყაროს მიაქანებს ახალი მსოფლიო ომისაკენ.

ასეთ ვითარებაში შეიკრიბა მსოფლიო ეკონომიური კონფერენცია, რომელიც მისი ორგანიზატორების განცხადებით მოწოდებული იყო შეექმნა „საერთაშორისო ერთიანობა ყველა ქვეყნების ფინანსიური და სამეურნეო მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით".

მაგრამ ლონდონის კონფერენციასაც ეწია სხვა მსგავსი კონფერენციების ბედი მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ მასზე უფრო მეტის სიძლიერით, ვიდრე რომელიმე სხვა კონფერენციაზე, გამომჟღავნდა ცალკე კაპიტალისტურ სახელმწიფოების ინტერესთა შეურიგებლობა, ბურჟუაზიული დიპლომატებისა და მოღვაწეების უძლურება გამოიყვანონ კაპიტალისტური გემი კრიზისის აბობოქრებული ტალღებიდან. ამ კონფერენციამ კიდევ უფრო გაამწვავა კაპიტალისტური წინააღმდეგობანი, ახალი მძლავრი ბიძგი მისცა ეკონომიური ომის გამწვავებას.

სამი ძირითადი საკითხი იდგა კონფერენციის წინაშე.

პირველი — ვალუტების სტაბილიზაცია. შეთანხმების მცირეოდენი შანსები, რომლებიც შეიქმნა ლონდონში, დაუყოვნებლივ იქნა გაქარწყლებული პრეზიდენტ რუზველტის პირდაპირი ბრძანებით, ვინაიდან ამერიკის მმართველი წრეები ფიქრობენ, რომ ინფლიაცია ამერიკისათვის მძლავრ იარაღს წარმოადგენს სახელმწიფოთა საკონკურენტო ბრძოლაში, კერძოდ ეკონომიურ ბრძოლაში ინგლისის წინააღმდეგ.

მეორე იყო — საბაჟო ტარიფების საკითხი. აქაც ამერიკელებმა უკან წაიღეს თავისივე წინადადება საბაჟო გადასახადების 10 პროცენტით შემცირების შესახებ.

მესამე საკითხი — საერთაშორისო ვალების საკითხი თუმცა ოფიციალურად არ იყო დასმული კონფერენციაზე, მაგრამ მაკდონალდი, როგორც კონფერენციის თავმჯდომარე, შეეცადა ეს საკითხი მაინც გაეხადა მსჯელობის საგნად. ამერიკელებმა კატეგორიულად აარიდეს თავი ამ საკითხის განხილვას.

ამრიგად კონფერენციამ მუშაობის დაწყებაც კი ვერ მოასწრო, რომ შეურიგებელ წინააღმდეგობათა ჩიხში მოექცა და 1 ნახევარ თვის აგონიის შემდეგ შეუმჩნევლად განუტევა სული.

ლიბერალური „მანჩესტერ კომერშიალი" [illegible] „ომის შემდეგომ ყველა კონფერენციებიდან ლონდონის მსოფლიო ეკონომიური კონფერენცია იყო ყველაზე უნაყოფო და ყველაზე მეტად [illegible]".

კონფერენციაზე „ოქროს ბლოკი" (ქვეყნები ოქროს ვალუტით, საფრანგეთის მეთაურობით), „სტერლინგის ბლოკი" (ინგლისის მეთაურობით) და შეერთებულ შტატებს შორის მომხდარ ბრძოლების შემდეგ ეკონომიური ომი გაგრძელდა უფრო მეტის სიძლიერით და გამწვავებით. ეკონომიური კრიზისი უფრო და უფრო აღრმავებს წინააღმდეგობას კაპიტალისტურ ქვეყნებს შორის, უთანხმოების უფსკრულს თხრის გუშინდელ „მეგობრულად განწყობილ" სახელმწიფოების ურთიერთობაში.

კონფერენციის დამთავრებისთანავე საფრანგეთმა 300-1000 პროცენტით გაადიდა ბაჟები ამერიკულ საქონელზე. მწვავდება ეკონომიური ომი ერთის მხრივ ინგლის-იაპონიასა და მეორეს მხრივ ამერიკა-ინგლისს შორის.

უფრო და უფრო რეალური ხდება ომის საფრთხე.

ეკონომიური ომის გამწვავებას და გაღრმავებას თან სდევს შემდეგომი შეჯიბრება შეიარაღებაში.

ამერიკის საზღვაო მინისტრი მოითხოვს სამხედრო ფლოტის გადიდებას სამჯერ.

ინგლისი და იაპონია ამ განცხადებაზე უპასუხებენ სამხედრო - საზღვაო მშენებლობის გაძლიერებით და ახალი საზღვაო ბიუჯეტების აგებით.

კაპიტალიზმი ომის საშუალებით აპირებს თავის დაღწევას ეკონომიური ჩიხიდან.

ერთად-ერთი ქვეყანა, რომელიც განზე დგას ამ კაპიტალისტური ბრძოლისაგან, ყოველის ძალით წინააღმდეგ, არის საბჭოთა კავშირი, საბჭოთა კავშირი, სოციალიზმის მშენებელი ქვეყანა, ერთად-ერთი სახელმწიფო მთელს მსოფლიოში, რომელიც იბრძვის ეკონომიური ომის ყოველგვარი ფორმების წინააღმდეგ, რომელიც მხოლოდ კარადამდგარი საფრთხეს ნამდვილი ომისაკენ — ზარბაზნებით, ტანკებით და დრედნოუტებით.

საბჭოთა დელეგაცია ერთადერთი დელეგაცია იყო კონფერენციაზე, რომელმაც [illegible] ლაპარაკი არა კრიზისზე და მასების გაღატაკებაზე თავის ქვეყანაში, არამედ უთითებს გამარჯვებებზე სოციალისტური მშენებლობის ფრონტზე. ამასთან საბჭოთა დელეგაციის შეეძლო წამოეყენებინა წინადადება, რომ ხელსაყრელი კრედიტის პირობებში მის ქვეყანას ბაზრის გარეშე შეეძლო შეიძინოს 1 მილიარდ დოლარის საქონელი, რაც სხვადასხვა პროდუქციის მსოფლიო მარაგის 25 პროც. შეადგენს.

საბჭოთა დელეგაციამ შეიტანა წინადადება ეკონომიური თავდაუსხმელობის ხელშეკრულების დადებისა და ყველა იმ შეზღუდვათა გაუქმების შესახებ, რომლებსაც სახელმწიფოები იღებენ ეკონომიურ დარგში.

მაგრამ კაპიტალისტებისათვის მიუღებელია ეს ნათელი და გარკვეული წინადადე-

წლები, მისი დიპლომატების მიზანია ბჭყვრიალა ფრაზების საფარით მოამზადონ ნიადაგი კონტრრევოლუციური ბრძოლის შემდგომი გაძლიერებისათვის, წინააღმდეგობათა კვანძის გადაჭრისათვის იარაღით.

იმპერიალისტ ანტისაბჭოთა წრეები შეეცადნენ გამოეყენებინათ ლონდონის კონფერენცია ხალხთა საკითხების — საბჭოთა კავშირის ხარჯზე გადასაწყვეტად. სწორედ ამ მიზანს ისახავდა ჩემბერლენის მემორანდუმი.

მაგრამ საბჭოთა დელეგაციამ წარმატებით მოიგერია ინტერვენტების ეს იერიშები. უფრო მეტიც, ამხ. ლიტვინოვმა შესძლო დადო მთელი რიგი სახელმწიფოებთან კონვენცია თავდამსხმელი მხარის განსაზღვრის შესახებ, რაც წარმოადგენს საბჭოთა დიპლომატიის და საბჭოთა სამშვიდობო პოლიტიკის უდიდეს გამარჯვებას.

საბჭოთა ქვეყანა მტკიცედ მიდის სოციალიზმის მშენებლობის გზით, მშვიდობის გზით.

კაპიტალისტური სამყარო ეკონომიური [illegible] ომის გზით მიექანება ახალი ომისაკენ, რევოლუციისაკენ.

ნავსი ფრთოსანი

მოთხრობა: **ბორის ჩხეიძე**

მათეს ურემი მოწინავეობდა. ნასვენი და მოქლილი ხარები არ ილელებოდნენ. ნაცად გზაზე, გაკვერილს ირჩევდნენ და პატრონებს იშვიათად ჭირდებოდათ ჭალიაზე ხელის მიშველება.

ქინქლილებით შეკრული თონეები და ჭურჭელი, გვიმრა ჩადებულ ჯარგებში რბილად ეწყვნენ. მათეს თვალწინ იდგას მისი სამი თონე წყლო სიმინდით ავსილები.

შეპირობე ამხანაგის პილატეს ურემი მის ურემს კვალდაკვალ მისდევდა. პილატე, გრძელ სახრის წვერს უკაკუნებდა მათეს თონეებს, ახლად გამომწვარი თიხა ზარივით რეკდა. პილატე თავის მოსაზრებებს ვერ ფარავდა.

— კარგი მეშტარი, კარგ საქონელს ყავს, აბა ვინ უნდა დაიშუროს წყლო სიმინდი ასეთ თონეებში?! ერთი მეორეს შეეცილებიან. განსაკუთრებით ქალები. უყვართ პირმოქნილი თონეები, სუფისკვერივით პური რომ ამოყავს. მაგრამ, ბედია ყველაფერი, თუ კარგად ვიმგზავრეთ, თუ ავი კაცი არ გადაგვეყარა, თუ ფათერაკი არ შეგვხვდა, ხარებიც კარგებია, ურემს, გადაატარებენ ციცაბო გადატანებს კორტოხზე, რბილი და ფუნთუშა ყაპოები აქვთ.

ყაპოების ხსენებაზე მათე კვიტიტამ თვალები ჩხუტა, ბეჭებში შეირხა და სამკერი გადააფურთხა. გაახსენდა მეურმეებისათვის საშიშარი ბორიოლის ხრამები უღელტეხილზე, ხევში რომ ჩამი კილომეტრი დაღმართი ეშვება. ურემი ხარუღელს ისეთი ძალით აწვება, რომ ტაბიკები საკოხნეებში ებჯინებათ, ხარები, იშვიათ სულბრუნვით ირიმს ჰგვან აწვებიან. ამ დაღმართში ურემს, არც გოგრების ზესადგარებზე მიკვრა შველის, და არც თოკის გაჭიმვით არა ერთი და ორი მეურმე გამწარებია ბორიოლის დაღმართის და კორტოხის აღმართს. ბევრი წელში გაწყვეტა. ბევრი ფანაკაკი გადაკვეცა ამ საშინელმა გზამ ხირხიმლის ძვალში და ბეჭებში ქონლებში ამოადებია ფეკულმა.

ბევრი დაბრუნება შინ ცალიერტარიელი და ვალით ავსილი. ბევრჩა ხარის ტყავები ჩამოიტანა შინ და ურმის სალტეები.

ბედისწერა ნაგრძნობივით, შეშფოთებული მათე ძლივს პასუხობდა პილატეს:

— ჩვენი პირობა ხომ გახსოვს? ჭურჭელი და თონეები ორივემ ზიარად უნდა გავყიდოთ ერთად უნდა ვიაროთ და ვატაროთ ფუზნებში. წელმართებში ყველგან ერთი მეორის ჩაუბრათ. აი, ეს მეზობლები, ამის მოწმეები არიან. მე, ხომ იცი ჟული იმედით მაქვს. აღდომელა ხარი კარგადა მყავს გამოხედნილი. ცისკრა ნაცადია, რვა წლის ნებიერია, ძალლ დაკლულია გზაზე. იცის სად უნდა ჩაიდგას ფოლი და ნალი, სად ჩაჭვანგოს, სად ჩაიმუხლისთაოს. დიდი ლაფი თუ მოატყუებს მხოლოდ და შეუჩვეველი ქართლის ფრონეები, მეც აქა ვარ და ერთი ხარობასა და კაკუმებში ვერავინ მჯობნის.

— ვიცი, ვიცი,—მიუგო პილატემ. ცისკრა, რომ კარგი ხარია, მაგაში ეჭვიც არავის შედის. ცისკრათი, მურმანას ოთხჯერ მაინც აქვს გზა მოქლილი, კარგად გაწვრთვნა და გამოცდილა. აგერ ვასილამაც იცის, ისიც ჰკიდებია. ფასიანი იყო მაგის გაყიდვა, მეგონა. მურმანა, როგორც თავის მარჯვენას ვერ გაიმეტებდა, ისე ვერც ცისკრას მოიშორებდა. ველარც ბიჭი დაიხსნა ჯარიდან და ფულიც ქროთამებში შემოეჭამა. ღმერთმა დიდხანს აცოცხლოს მურმანა და ეხეროხება ყველაფერი კარგი და მარჯვე ხარურემიც. საქონელი პატრონს ემგვანებაო. სწორედ მურმანაზე და მის ნახელავ ნალურზე ნათქვამი.

ელიპიდას ქორწილის ღამეს მოგეწონა მათე შენ ცისკრა ხარი და ერი როგორი ხარი იქნებოდა ეგეც რომ არ ეგრძნო როგორ მშვენიერი პატარძალი უჯდა ხელნარში და მოყავდა.

მოყავდა... ბნელში, ერთი ცისკრას თვალები ბრდღვიალებდენ და მეორეც პატარძლისა. რომელთაც შუქი ჩლინის პაპალოზე შიარდნილი მაყრებს ციკანათელა ეგონათ.

— ეს შენ ვასილო. როგორია შენი რძალი, როგორი ქორწილი გვქონდა და როგორი დროება გავატარეთ ერთ დღესა და ღამეში? შენ ძმა, ხომ, ქორწსა გავდა! იფ! რა სიამე იყო! ვასილოს პილატეს სულ შეხუთული ესმენდა. თუ მეურმეები პირდაპირ შეხედავდენ წითლდებოდა, თუ კითხვას გაუმეორებდენ, თვალებს საშინლად გაახელდა. ბაგეს ზედა უპეებს შეაფარებდა და გამოაჩენდა ფაიფურივით თეთრ ვაშლის სიმსხო კაკლებს. შემდეგ როგორც იქნებოდა იტყოდა.

— ჰო, მახსოვს, კარგი ქორწილი იყო, ცისკრა მარჯვედ მიარღვევდა ტალახსა და ღელეებს. ურემს, ქვიხრამზე ისე აცურებდა, როგორც თავის ორ წყვილ ფეხს დაბალ ფიცხლობეზე. ჩემი ძმა, ჩემი ძმა კი, სიძე იყო... დიახ, სიძე იყო... მაგრამ რა... ძე იყო, ღმერთი ხომ არის... ჩვეულებრივი სიძე იყო... ნათხოვარ ბუხრის ქუდი ეხურა, საკუთარი [illegible]ვეთები, სამოგზაურო გამოუკეთებელ უძიროებით. ნაბადიც მეზობლისგან ქონდა ნაქირავები.

— კარგი ქალი კი მოყავდა და, ხომ გითხარ, მისი თვალთა მუქ ციცინათელასავით კვესავდათ... ამისთანა ქალის პატრონია შენი ძმა მეთქი.... მხოლოდ ამისი თქმა მინდოდა მეტი არაფრის.

პილატეს არ ესმოდა რად წვავდა ძმას ვასილო.

— რისი პატრონიც უნდა, ისის იყოს. — თქვა ვასილომ და ეუცხო ჩამორჩა, რომ პილატეს ლაპარაკი აღარ გაეგონა.

ამ დროის მათეს ურემი მუხის ქვეშ სასვენებელაზე გაჩერდა. მის მაგალითს სხვებმაც მიბაძეს ამ ალაგას დასვენების ჩვევით. მეხმე იქით, ვეებერთელა მწვანიანი მინდორი ფოფინებდა. გზის პირად [illegible] ირხეოდენ გვიმრის ყვითელი ქიმები. მეურმეებმა ხარებს აპეურები დაუხსნეს და ჩრდილში წამოგორდენ.

— გუ!... გუ!... გუ!!...

მოისმა ველიდან ხმა.

— ბიჭოს! ოფოფი, წყეული ფრინველი!—წამოიძახა მათემ. პირი ურმებისაკენ მოიბრუნეთ! ხმის გაგონება არაფერია! თუ არ დაინახავთ მის გრძელ ნისკარტს მიწა[illegible]

რომ ჩიჩქნის! ოხიაგის საფარცხელი თავს რომ ადგია. ჭრელი ბუმბული ტანს, რომ მოსავს. წმინდა გიორგიმ დალახვრა მაგისი თავი, ტანი, ზავი ფეხები,—და მაგისი მინდორში გოგიალი. რა დღესაც დავინახავ ხეირი აღარ მაქვს, ვზიანდები, ვზარალდები. მიწყინება, ან რამე უბედურება მეწევა.

მეურმეები მიმართავდნენ ურმებისაკენ. გრძელი სახრეები ლაჯებში გაიძვრინეს და რაც მკლავებს შეეძლოთ დაუტყლაშუნეს მიწას, რომ იქნებ აფრენილიყო ოფოფი და თვალი ასცილებოდათ.

— გუ!.. გუ!.. გუ!..

გაისმა კიდევ და დადუმდა საშინელი საბედისწერო ფრინველი. მეურმეები მაინც არ ინძროდნენ, არ ბრუნდებოდნენ სწორად. მარტო ვასილო გასწორდა.

— მე დამემართოს ფათერაკი. მე შევხედავ ოფოფს. გზიდან თუნდაც ნუ დავბრუნებულვარ, თუნდაც ქართლამდე ნუ ჩამიტანებია.

არავინ იღებდა ხმას. ეს იმის ნიშანი იყო, რომ ვასილოს, უნდა მოეხერხებინა ოფოფის შორს გადენა.

საჭალიდან წალდი ამოაძრო, მუხის გრძელი და ხმელი ფიჩხიანი ტოტი მოსჭრა. დაიჭირა ამართული, დაუარა ახლო-მახლო გვიმრა ბუჩქებს. უფარჩხუნებდა და უყვიროდა. ოფოფის, აღარც ხმა ისმოდა და აღარც აფრინდა.

თლად შემოირბინა ველი, ოფოფი თითქოს მიწამ ჩაყლაპა.

ვასილოს ძლიერ უნდოდა დაენახა ეს ფრინველი, რომლის დანახვაც მას რაღაც ბურუსიან და საშინელ იმედს აძლევდა.

ურმის პირისაკენ მიბრუნებული დაკუზული მეურმეები მოტრიალდნენ. ვასილოც მოვიდა.

— გადაიფრინა წყეულმა,—წარმოსთქვა მათემ. უბედურებისა და ნავსის მომასწავებელია ეგ საზიზღარი ფრინველი. ან იზარალებ, ან კაცი დაშავდება.

—დიახ, მეც, სწორედ მაგისთვის მინდოდა დამენახა და ამეფრინა ოფოფი.—ფიქრობდა ვასილო. გაახსენდა ოფოფის ხილვა ნიშნავს ჯარში წასული ცოლიანი კაცის გარდაცვალებას —და თავისივე ფიქრის თვითონვე შეეშინდა და აჟრჟოლდა.—იქნებ, ეს ცოლიანი კაცი ჩემი სახლის კაცი არის. მაშინ, ხომ თავისუფალი ვარ, მაშინ ხომ სანახევროდ მაქვს ხელფეხი გახსნილი. მაშინ ხომ შემიძლია აღარ ვიტანჯო: მაშინ ხომ, ის, მე დამრჩება. ჩემს ამარა იქნება, ჩემს ხელში შემომყურე გახდება და ჩემს ხელში ჩავარდება. მაშინ?! თუ სახალხოდ არა ჩუმად მაინც, ვინ რას გაიგებს? განა, ცოტაა შემთხვევა, რომ ქვრივი თხოვდება? შინ რჩება და შინა მყოფზე არაფერს ამბობენ? და თუნდაც თქვან, ყბა რომ მოელაღლებათ ჩაჩუმდებიან. აქ ვერ შეგვეფეთა? გზად მინდვრები ბევრია, აუარებელი ყანები. კიდევ იქნებ შეგვეფეთოს.

თუ შეგვეფეთა. მერე კი... ჩემი საქმე....

მგზავრებმა ნაკვრეხი თივა ჩალა აკრიფეს და ძარებში ჩატენეს. ქალამნები შეისწორეს და სამატეები ჩაუბეს.

მათემ სახრე გადაჰკრა ხარს და პილატეს უთხრა:

— მადლობა უფალს, გაფრინდა წყეული ფრთოსანი. გლახა გუნებას დამაყენებდა. შემდეგ მოტრიალდა ხარს თეძოზე ხელი გადაუსვა და სახრე დაითოქმა. თითქოს ნავს ფრინველის თავისი კისერი უნდა წაეწირებინა, გადაშარცხნულ დღეებში სახრე ჩაალეწინათ.

დიყის ფოთლები გაიფხრიწა და გადაიწია. უცებ, საზარელი ფრინველი ამოშვა და იქვე ველში ჩაჯდა, დასანახავ ადგილას დასხუპდა, შავი ფეხები აათხაჭუნა, საფარცხელი გაშალა, ყალყზე დაიყენა და ნისკარტი აათამაშა. გველის გულიდით ჭრელი ბუმბული გაიბურძგნა და მზეზე ააპრიალა, თეთრი შაქრის ფერი ქარცეცხლა თვალობი მათეს მიანათა, ნისკარტი მიწას ჩასცხო და გააბა: გუ!.. გუ! გუ!......

— დაგლახვრა მიქელგაბრიელმა. —წამოიძახა მათემ და ბეგზე მოწყვეტით დაეშვა.

გაშმაგებული ვასილო მათეს მივარდა.

— სად არის ოფოფი, სად ზის აბა მიჩვენე?

ეკითხებოდა ვასილო მათეს, რომელიც ლაპარაკის გუნებასა და გონზე აღარ იყო და ზანდალით ზეზე დგებოდა. თანაც სახრეს სინჯავდა. ობოლი წნელი შუაზე გაბლეჩილიყო. მათეს თვალები გაუბრწყინდა.

— ღმერთო! ამ წნელზე ამიხდინე ჩემი ნავსი და ზარალი!

შემდეგ ძირს დაილუნა. კოლბოხს დასწვდა, მოიქნია ოფოფისაკენ. ნავსი ფრინველი არ აფრინდა. ამან სულ გამოიყვანა მოთმინებიდან მათე და კიდევ უფრო გააბრაზა ვასილო, რომელსაც გულით უნდოდა დაენახა ფრინველი და თვალიც ვერ შეავლო, მათეს კი ფეხებში აუფრინდა.

მათე ლუღლუღებდა.

— ქრისტემ დასწყევლოს მაგისი თავი და ტანი. შეაჩვენოს მაგისი ფრთები, ჭიანჭველებმა გახრის მაგ ნავსის ბუდე. რაც მომივა, მომივა! მოვცდები. მეტი ხომ არაფერი იქნება?

— კარგია, ნუ გადაირევი, პირჯვარი გამოისახე და ღმერთი იქნება შენი შემწე. ურჩია მათეს პილატემ და ურმიდან გამოძრობილი ახალი სახრე მიაწოდა.

— ეხ! ჩემო მეზობელო პილატე! მირჩევნია ახლავე დავბრუნდე შინ. დაცდილი მაქვს, ეგ წყეული [illegible] შემომეფეთება, მერე ხეირი აღარ მაქვს, აღარც მგზავრობაში და აღარც შრომაში. ახლა, წინ წავიდე? უბედურება მომელის, უკან დავბრუნდე? მაინც არ ამცდება ნავსი და უბედობა. რომელი გავაკეთო, როგორ მოვიქცე? ისევ წინ უნდა წავიდე თორემ შინ თუ დავბრუნდი, ან ხარი უნდა დავკლა ჩემი ხელით და, ან სალორეს ცეცხლი უნდა გაუჩინო.

— ერთი თონე გატეხე, ჩაუთქვი იმაზე ზარალის გადავლა.

ურჩია კვლავ პილატემ.

— რომელი უნდა გავტეხო, რომელი შვილი უნდა მოვკლა? ურემს სამი თონე მიაქვს, დერგები და ჩაფები, რომ მედოს რა დამაკავებდა, ერთსაც და სამსაც გავიმეტებდი გასატეხად. აი, შენ რომ ღმერთის იწამებთი. შენაც, ხომ დაინახე ოფოფი, შენც ხომ მოეკრა თვალი იმ წყეულმა, თუ თვალი არ მოეკრა, გუ! გუ! გუ!.... ხომ მაინც გაიგონე! სულერთია, იმ წყეულის, წმინდის გიორგის დალახვრილის, ვინც ხმა გაიგონია, თუ ვინც გიხილავს, სულერთია ღმერთამანი.

— ხილვით არ მიხილავს, ხმა კი გავიგონე. ის კი არაფერია მე არაფერი მიჭირს. ნავსი, თვალით ხდება და არა ხმით—ჩემო მათე. დერგის გატეხა კი ორ ზათმანა სიმინდს ნიშნავს,. ჩემ წვრილ ცოლ-შვილს ერთი მარცვალიც დააკლდება.

იცრუა პილატემ. ოფოფი თვითონაც დაინახა. ნავსი მათეზე ნაკლებ არ წამდა.

უცებ, მათე თავის ხარებს წინ გადაუდგა. დააყენა და ჭარადანიც შეაჩერა. მეზობლებს ეგონათ მათე ურმის მობრუნებას აპირებდა შინისაკენ. ან ერთ თონეს გატეხდა, ან ხარს რქას მოტეხდა.

გონება დაბნეული და სახე შეშლილი უვლიდა მათე თავის ურემს გარშემო და რამდენჯერმე პილატეს ხარების წინ გაიარა ლორწო ჩამოსულ დრუნჩებში მუხლის თავს სვამდა.

მეურმეები მათეს ურემთან მოგროვდნენ. მხარზე, თოფებიანით გაეწყოთ სახრეები და უცდიდნენ რა მოხდებოდა. მათემაც აღარ დააყოვნა.

— ერთი მთის კარის მეზობლებს [illegible] ვიყავით. [illegible] ერთმანეთი, ჭირი და ლხინი. მტერი და მოყვარე [illegible] კაცით [illegible], ამხანაგი პირობით, ყაჩაღი ძარცვით, ხომ [illegible] მეზობლებო. მე და პილატემ რა პირობა დავდეთ [illegible] მახსოვთ? აი, როგორია: [illegible] გავემიჯნებ:

— ჭირჭილი და თონეები ჩემი [illegible] იქნება თუ მაგისა, რომელიმე [illegible] უნდა გადაიხადოს ჭირნახულზე. შემდეგ ზათმანით გა-

ვიყოფთ შუაზე. ჩემი საპალნე თონეები და მაგის ჭურჭელი ერთი ფასისაა. სამი თონეც თორმეტი მანეთი ღირს და ერთი ჯინი ჭურჭელიც. გენადი შენ ხომ იქ იყავი? სამოველ შენც ხომ გაიგონე? ზაქურიმაც იცის იორამმა და კილურამაც მოისმინეს. ერთი პირობა დავდევით და ვინც ღალატი გაბედოს ამ პირობისა ულუმბის ხვთისმშობელმა უღალატოს.

— სწორედ ასე იყო დათქმული პირობა. — დაამოწმეს ერთხმად მეზობლებმა.

— ასე იყოს? შენი ენით დაგვიმოწმე ნათლია-მირონობას გაფიცებ.— შეეკითხა მათე პილატეს. პილატეს უჭირდა დამოწმება, მაგრამ რაღა გზა ქონდა.

— დიახ, ჰო, აგრე ვთქვით. ასე მალე რად დამავიწყდებოდა.

— აგაშენა ღმერთმა, ნათლია-მირონი ხარ და პატიოსანი კაცი. დაამოწმა გახარებულმა მათემ და ხარებს შესძახა.

— ჰამოო! ჰამოო!...

ხარებმა გასწიეს გაკვერილ გზაზე, ურმები მისრიალებდენ. ბოლო ურმის გვერდით კილურამ რაღაც სიმღერა წამოუკიდა მხიარულად. ხარებს ხან და ხან შესძახებდა. მოზვრებიც უმატებდენ მაშინ ნაბიჯებს. იყო მშვენიერი წყნარი, კასკასა ამინდი. დასავლეთით ჩამავალ მზის წითელ სხივებზე მოჩანდა ლურჯი, ალბად ღრუბლები, მგზავრები უკვე ფიქრობდენ ბორიულის დაღმართზე და უსიამოვნო მოსაგონარ ბორიულის დაღმართით. ან ერთად არც ჰორიზონტის დასაწყისთან გამოჩენილი ღრუბლები იყვნენ კარგი რამის მომასწავებელნი.

ლენინზე თავდასხმის 15 წელი

15 წლის წინ, 1918 წ. 30 აგვისტოს ესერების კონტრ-რევოლიუციონური პარტია ფანი კაპლინის ხელით შეეცადა გაეკეთებია საქმე, რაზედაც ოცნებობდნენ პროლეტარული რევოლუციის ყველა მტრები — მოეკლათ ლენინი.

ეს თავდასხმა მოხდა აბობოქრებული სამოქალაქო ომის პირობებში, როცა ჩეხების მიერ სამარის, უფის, ყაზანის და ეკატერინბურგის აღების, არხანგელსკში მომხდარი კონტრ-რევოლიუციონური გადატრიალების და ჩრდილოეთის ინგლისის საინტერვენციო არმიების მიერ დაკავების შედეგად (იქ მოეწყო ესერების მთავრობა) თეთრგვარდიელებმა ყველგან თავი წამოჰყვეს და მიეცათ იმედი, რომ ჩქარა მოუღებენ ბოლოს საბჭოთა ხელისუფლებას. ყველა თეთრგვარდიელები და ინტერვენტთა მთელი ხროვა ოცნებობდნენ ლენინის მოკვლაზე იმ იმედით, რომ რევოლიუციის უდიდესი ბელადის, პროლეტარიატის გამარჯვების უდიდესი ორგანიზატორის ფიზიკური განადგურების შემდეგ უფრო ადვილი იქნება რევოლიუციის სისხლში ჩახშობა, „თეთრი ცხენით“ შესვლა მოსკოვში.

ლენინზე მოაწყვეს ნამდვილი ნადირობა, და ვინაიდან ლენინს ამ გამძაფრებული სამოქალაქო ომის, წლებში ხშირად უხდებოდა გამოსვლა საჯარო მიტინგზე და კრებებზე ფაბრიკებსა და ქარხნებში, და ისიც ისე, რომ მის დასაცავად რაიმე განსაკუთრებული ზომები არ იყო მიღებული, ესერებმა მხოლოდ შემთხვევით ვერ მიიყვანეს ბოლომდე თავისი განზრახვა: ის მძიმეთ დაიჭრა, მაგრამ მისმა ძლიერმა ორგანიზმმა დაძლია ჭრილობა და ლენინი დარჩა ცოცხალი, რათა მის მიერ შექმნილ პარტიის სათავეში მყოფს, მთელ მუშათა კლასთან და მშრომელ გლეხობასთან ერთად დაეცვა და გადაერჩინა საბჭოთა ხელისუფლება შინაური კონტრ-რევოლიუციისა და ინტერვენტების იერიბაციისა და ინტერვენტების იერიშისასტური მშენებლობისათვის.

დასძლია რა ჭრილობა და გადაიტანა საფრთხე, ლენინი შეუდგა დაუღალავ მუშაობას.

10 სექტემბერს წითელმა არმიამ გაანთავისუფლა ყაზანი და ორი დღის შემდეგ ლენინმა მიიღო დეპეშა.

„ძვირფასო ილიჩ! თქვენი საშობლო ქალაქის აღება — ეს არის პასუხი ერთს თქვენს ჭრილობაზე, მეორე ჭრილობის პასუხი იქნება სამარა“.

პროლეტარიატმა შეასრულა თავისი სიტყვა — გასწმინდა საბჭოთა ქვეყანა კონტრ-რევოლიუციონური ბანდებისაგან და ინტერვენტებისაგან, ლენინის და მისი პარტიის ხელმძღვანელობით შეუდგა სამოქალაქო ომის ჭრილობების მოშუშებას, ქვეყნის აღდგენას ფერფლიდან და ნანგრევებიდან.

ლენინის საუკეთესო მოწაფის და თანამებრძოლის ამხ. **სტალინის** ხელმძღვანელობით საბჭოთა კავშირი მტკიცედ მიდის წინ — სოციალიზმის მშენებლობის გზით, ახორციელებს ლენინის ანდრეძსა და იდეალებს.

დ ა მ ბ ა

ნარკვევი: **პოლიო აბრამია**

1. წარსული და აწმყო

მახსოვს, კარგად მახსოვს, ეს იყო თოთხმეტიოდე წლის წინად. ამ სადგურზე მატარებლიდან ჩამოსულ მგზავრებს ხელიდან გლეჯდნენ ნივთებს: მეეტლეები, მედილიჟანეები და მათი აგენტები.

ყოველი მათგანი თავის ეკიპაჟში ეპატიჟებოდა მგზავრს. ეს მეეტლეები იმდენად გათავხედებულნი იყვნენ, რომ სიტყვის მობრუნებას არ გაცლიდნენ. შენი ნივთები უკვე ეტლში ეწყო, ან დილიჟანის ძარაზე ეგდო მაღლა. რა გზა იყო, მგზავრიც თან უნდა მიჰყოლოდა ნივთს, რადგან სხვა სამგზავრო საშუალება არ გააჩნდა მას სენაკიდან აფხაზეთის მიმართულებით.

არც ერთი მგზავრი არ იყო დარწმუნებული უშიშროებაში, ვინაიდან სენაკიდან ზუგდიდამდე, ოჩამჩირემდე, სოხუმამდე ძალიან ხშირად ხვდებოდნენ გზაზე შეიარაღებული ქურდბაცაცები, ან როგორც მაშინ იტყოდნენ ხოლმე გავარდნილი ყაჩაღები და გაუკითხავად ძარცვავდნენ ყველას.

ხდებოდა ეს სრულიად უბრალოდ: სადმე მიუსახლებელ ადგილებში, ან ტყის პირაზე გავლის დროს, შეაჩერებდნენ:

— აბა, ჩამობრძანდით,—გაისმოდა „ზრდილობიანი" ბრძანება,—შიშით შეპყრობილმა მგზავრებმა უკვე იცოდნენ რაშიაც იყო საქმე და ეკიპაჟშივე, ვიდრე ფეხს ჩამოდგამდნენ ძირს, იწყებდნენ გახდას...

რამდენსამე წუთში გააშიშვლებდნენ ყველას.

— ეხლა შებრძანდით, — დასჭყივლებდა ისევ რომელიმე შეიარაღებული და თოფს მიიმარჯვებდა.

ფერწასული მგზავრები სიტყვის შეუბრუნებლად ასრულებდნენ ბრძანებას.

ეხლა ისევ ახალ განკარგულებას გასცემდნენ მეეტლეს:

— უკან არ მოიხედო, სოხუმამდე ფეხი არ შეაყენო, თორემ ვაი შენი ტყავის ბრალი.

— სოხუმში არ მივდივარ ბ-ნო, აგერ, ზუგდიდში ავალ, მოკრძალებით შეუბრუნებდა სიტყვას მეეტლე.

— სულერთია, იარე სოხუმამდე, არსად შეჩერდე, კრინტი არსად დაძრა... ხომ გესმის?! თორემ გაგატყავებ...

—:—

მეეტლე გააქროლებდა გაძარცვულ მგზავრებს.

ერეკებოდა ცხენებს მეეტლე და თან ლანძღავდა იმ ავაზაკებს.

რა ჰქნას მეეტლემ, „პატიოსანი" კაცია, მაგრამ ორიოდე გროშისათვის იტანს ამას... თორემ, აბა რა ხელობაა ეს... ეჰ, ერთი თავისი „ბერლინ-გერმანია" ჰქონოდა წელზე იმ ერთს მაინც გაუხვრეტდა ტვინს... ნეტავ იცოდეს მაინც ვინ ოხრებია... გულწასული მგზავრები, რომლებიც ეს—ესაა განძარცვეს ყოველისაგან ყველაფრამდე — უსმენენ მეეტლეს.

— სულერთია ბ-ნო, რა დღეს, რა ხვალ.., კოკა ყოველთვის არ მოიტანს წყალს... ერთხელ თავზე ხელაღებული გადაეყრება ამათაც, ტყვიას მიახლის შუბლში და თუ ბიჭია მეორე დადგეს და უყაროს კაკალი,— ანუგეშებს მეეტლე მგზავრებს, თან ცალი თვალით გასცქერის განიერ სენიურ ნაბდის ქუდიდან: უნდა დარწმუნდეს სჯერა თუ არა მგზავრებს მისი სიტყვები.

მეეტლეები და ეს ქურდბაცაცები ძმა-ბიჭურად „მუშაობდნენ" ამ გზატკეცილზე. ეს იცოდნენ მგზავრებმა, ეს იცოდნენ იმ დროინდელ ხელისუფლების წარმომადგენლებმა, მაგრამ—რა მერე?!

ცხოვრება თავისი კალაპოტით მიმდინარეობდა... მეეტლეები ერეკებოდნენ ცხენებს, ყაჩაღები ძარცვავდნენ მგზავრებს, საბოქაულოში მოდიოდა ცნობები ძარცვის შესახებ.., ყაჩაღები ისევ არხეინად მიდიოდნენ ახალ საქმეებისაკენ.

ასე იყო სულ აგერ, თუთხმეტიოდე წლის წინად.

—:—

ახლა სხვა დროა.

სადგურის უკან „სოიუზტრანს"-ის კანტორაა. კანტორის წინ დგანან მრავალადგილიანი ავტოები. შოფერები სხედან საჭესთან, არც ერთ მგზავრს არ აგლეჯენ კალთას, არც ნივთებს სტაცებენ ხელიდან. ისინი მოდიან ნებაინებით, დგებიან რიგში საბილეთო სალაროსთან... მერე ივსება ავტო, დაიქოქება მანქანა და დაადგება ასფალტივით დაგებულ გზატკეცილს.

—:—

ვუყურებ და სიხარულით ვივსები.

— რა ცვლილებაა, დანჯღრეული ეტლებისა და დილიჟანების ნაცვლად ამდენი ავტო სულ მცირე ხნის განმავლობაში... საკვირველია! ვხედავ და თვალს არ ვუჯერი.

მაგონდება 1910 წელი. სენაკ-ზუგდიდის გზაზე გამოჩნდა ერთად-ერთი სამგზავრო ავტო. ის ეკუთვნოდა ვიღაც კერძო პირებს. ორიოდე კვირა დაჰქროდა ავტო ამ გზაზე.. მერე გაჰქრა, არავის უნახავს... ამბობდნენ— „მეეტლეებმა პირი შეჰკრეს, შეთქმულება მოუწყვეს ავტოს და მოინელესო".

საოცარი ხალხია მეეტლეები. თუ ვინმე, აქ რამე აითვალწუნეს და მიზანში ამოიღეს, არ გააჩერებენ...

ეხლა ხანი,—აჰა, მოსულა „ამო", „ფორდი".., „საბჭოთა საავტომობილო ქარხნების კონვეიერებიდან ჩამოსვლისთანავე აქეთ გამოუწევიათ, რომ შური იძიონ, წინაპრის მაგივრად „სისხლი აიღონ"... ახლა ამათ მოინელეს მეეტლეები, მედილიჟანეები და მათი აფსონები—რათა თვითონ ატარონ მუდამ მხიარული, მუდამ მომღერალი მგზავრები სენაკიდან ზუგდიდამდე, ოჩამჩირემდე, სოხუმამდე, ახალ ათონამდე, გუდაუთამდე, პალმების, ღრუბლების, ნიაღვრებისა და შემდეგ თეთრად გადაშლილ ელვარე ცის ქვეშ.

2. გაზრდილი ქალაქი

თითქოს ესეც გუშინდელი ამბავია.

სენაკი პატარა სამაზრო ქალაქი იყო. უმთავრესად ხის შენობები. ხისავე დუქნები— ერთი მეორეზე ჩარაზმული. აქა-იქ მოჩანდა მხოლოდ თითო-ოროლა ქვის სახლი.

ქუჩები ოღრო-ჩოღრო, ტალახითა და ტლაპოთი სავსე, სადაც მუდამ დაბრიალებდნენ მოშლილ ყევანებიანი ეტლები. გამუდმებით ისმოდა მეეტლეების მოსაბეზრებელი მონოტონური ძახილი:

— ნოქალაქევი, გეჯეთი, ძველი-სენაკი, ხობი, ზუგდიდი.

იმ ქალაქს ფოთის ხაზზე რკინის გზის სადგურიც ჰქონდა, რომელიც მხოლოდ მატარებლების დროს გამოცოცხლდებოდა. გასცილდებოდა მატარებელი დისკოს თუ არა, სადგური ისევ სიჩუმეში ჩაეფლობოდა, ყრუ დუმილში სთვლემდნენ მოსამსახურეები — სადგურის უფროსიდან დაწყებული მეისრემდე.

ნაძალადევად ძილფხიზლობდა მხოლოდ მორიგე ტელეგრაფისტი. ის ყვინთავდა აპარატთან და, რომ არ ჩასძინებოდა უსაქმობის გამო, ხან ჭალადიდის ჭაობებში ჩამდგარ სადგურს ეძახოდა მთელი ხმით, ხან კიდევ სამტრედიის სადგურის რომელიმე თანამშრომელ ქალს ელაბუცებოდა, და ისედაც საკმაოზე მეტად აწკვეტილ ულვაშებს დაჟინებით იწკვეტდა.

გარეთ ისევ დაელაროუნობდნენ მოშლილი ეტლები და კოფოზე წამოსკუპული მეეტლეები ჩვეულებრივად გაჰკიოდნენ:

ნოქალაქევი, გეჯეთი, ძველი-სენაკი, ხობი, ზუგდიდი.

—:—

ძველს დროში ამ ქალაქში შესანიშნავი სამი რამ იყო: ქალაქის შუა გულში ამართული გელათის თლილი ქვით ნაგები სობორო, ხეციების დოხორე და ქალაქის გარედ, კლდეზე ამართული ძველის-ძველი დედათა და მამათა მონასტერი. მონობის ეს სამი ძეგლი „ამშვენებდა" ამ ქალაქს.

ეხლა არც სობორო, არც ხეციების დოხორე და, არც მონასტერი მონასტრობს... ყველაფერი ეს წარსულს გადაჰყვა, წარსულისა და დავიწყების მტვერი წაეყარა ყველაფერ ამას.

იქ, სადაც წინად სობორო იდგა, ახლა მშვენიერი ბაღია გაშენებული, ქუჩები მოკირწყლულია თეთრი ქვით, აბჰესი ანათებს სიმწვანეში ჩაძირულ თეთრი ქალაქის ძველსა და ახალ ქუჩებს, სახლებს, კოოპერატიულ საავაჭროებს, თუ სახელმწიფო დაწესებულებებს. აბჰესი ენერგიას აწვდის ქალაქის ყველა საწარმოებსა და მოტორიან წისქვილებს.

ქალაქი გაზრდილა, აღმოსავლეთით, დასავლეთით, ჩრდილოეთით, სამხრეთით.

ყველგან, ყველაფერს ეტყობა მზრუნველი ხელი, სიახლე, სიცოცხლე... სიმკვირცხლე—მოჩანს ყველაფერში.

—:—

ჩვენ ისევ ოჩამჩირის მატარებელში ვართ.

იწყება დაღმართი. ამ ადგილას, ქალაქის ამ უბანში რამდენიმე წლის წინად მოედანი იყო. აქ იდგა ბაზარი, იდგნენ ხარბედიების ლოკოტუნა ლორები, ან სამურზაყანო-ოდიშის სხვადასხვა კუთხიდან ჩამოსული მეურმეები. ისინი გამოხსნიდნენ ხარებს, ან კამეჩებს, ძირს გაფენდნენ ნაბდებს, დაანთებდნენ ცეცხლს, ირგვლივ შემოუსხდებოდნენ და გაბმული ლილინით მღეროდნენ ჩელას.

ეხლა აქ მოედანი არ არის. ის დაფარულია: შპალებით, ხე-ტყის საამშენებლო მასალით, რკინის, თუჯის, ფოლადის მანქანების ნაწილებით. ესკავატორებით, ლიანდაგის ნაჭრებზე აქა-იქ შეყენებული „ტეპლუშკები"-თ, სამგზავრო, საბარგო და ღია ბაქნიანი რონოდებით. ირგვლივ ყრია ცარიელი ხის კასრების ნამსხვრევები. აქა-იქ მუშაობენ ჯგუფ-ჯგუფად. გაისმის უზარმაზარი ფოლადის უროების დაგადუგი, გახურებულ რკინაზე ყოველი დარტყმა ირგვლივ მოფანტავს ნაპერწკლებს...

ამ უბანში, ამ ხმაურში, ამ ირგვლივ დაზოგილ რკინა-ბეტონის მასალებიდან გამოჩეკილა ახალი ქალაქები.

აქ თოვლიდან საოცრად წასულა ნაბანი, ყოველგან ლოდებია ლოდები, ფაბრიკის შენობები, რომლებიც ლამპებს ათვალწუნებენ აქ. სამაგიეროდ საოცრად ყველგან ქალაქებიდან, ინდუსტრიალურ ცენტრებიდან ჩამოსული პროლეტარული მასის ერთი მწყობრი და სოციალიზმისათვის საბრძოლო ფრონტის აქ საგრძნობლად დაბანაკებულა.

მათ შორის იბადება გუნდიური. მეგრელი მეხანძრეები, აგურჩები, სოფლის ყურძენი და ჩვეულებრივ ხალხი, ამ ადგილების ახლებური ფორმულის ზოგადად, სხვა ბაზა გაიხსნა.

ეს ოქროს მდინის, ფოლადის მაღაროს და შრომისა და გამარჯვების სიმღერაა, და აქ სიმღერაში ჩაისმის ინდუსტრიალური ცენტრებიდან ჩამოსული პროლეტარული ლაშქრის ერთი მწყობრი... ამ სიმღერაში ჩაისმის გუგუნი მეტროპოლის ქვეყნის, მუშებისა, სოფლის უბირი ბიჭები.

ეხლა უკვე სოციალიზმი და მათ თავზე ადგია ძეგლი—მაგრამ ზღვის რკინის გზის ახლად აშენებული ძალებია დუქნის სიურპრიზი ატმოსფეროს ადგილის მიღმა.

—:—

მეგრელმა მუშამ ამ რამდენიმე წლის წინათ აქ დაარტყა პირველი თოხის ლურსმანი შავი ზღვის რკინის გზის პირველ შპალს. აქ დაიგო აგრეთვე პირველი ლიანდაგი, რომელსაც გადაუქროლა ოქროს, რომელმაც ხორცშესხმა და ევროპის დაიგო უზარმაზარი ოქროს ხიდები და საუკუნეებს გავლით მიუახლოვდა კოლხეთს.

ამ გზით ოდესღაც, საუკუნეებით, ინტენსიურად სულ თუ მხოლოდ ახლა უნდა დაუახლოვოს მამრეველი და ინდუსტრიული დიდი ცენტრები.

ჩქარა ამ გზით წამოვლენ: ტყვარჩელის ქვანახშირით, ჯვარიდან ცემენტით დატვირთული ხე-ტყის მასალითა და ზამთრის ქარიშხალი ყვავილთა ტყის სოფლიდან დამზადებული პირველხარისხის ქაღალდით დატვირთული ვაგონები.

ამ გზაზე გაიროპყვებიან ახალი ოდიშის ახალი ადამიანები. ისინი მოდიან არა ქვეითად, არა ურმებით, არა უძველეს დაქანცული შავი ზღვის დონისძიების ლანდით ცხენებით, რომ ხონელებმა ქვევრი ვერ აიღონ... არა, ისინი მოჰყვებიან ტექნიკას, ინდუსტრიას, შრომას, კოლმეურნეობას, ცოდნის —ლენინიზმს.

3. ჭაობილთა სურნელება

რიონიდის ჭიის ფანჯრებიდან შემოიჭრა დილის ცივი ნიავი. გაზაფხულის სურნელებით გაიჟღენთა ატმოსფერო. ფანჯარას მივაშურე, ხორბალი გადავცქერი.

მზე, რომელიც ნახევარი საათის წინ ნოქალაქევის მთის გადაღმა დავტოვე უკვე წამოეწია მატარებელს.

წინ ლივლივებდა ლურჯად დაფენილი, უთვალავ ფერებით აჭრელებული სივრცე — კოლხეთის დაბლობი. ამ სივრცეზე აქა-იქ მოსჩანდა მზის სხივებით შეფერადებული, ატყორცნილი ალვის ხეები.

ზოგის პირიზონტის დასავლეთით ეკიდა ჩახაცრიბული მთავრე, უფრო შორს, ცის კიდეზე მიკრობაანტულივით თეთრი ღრუბლები, ხოლო ძირს ეცემა—დასავლეთით შავი ზღვა, სამხრეთით — გურიის მთებამდე ჭონთქალის პალიასტომის ტბა.

—:—

უახლოვდებით მდინარე ცივს. პატარა მდინარეა ცივი, მუდამ ღვრიე, მდორე, ღრმა, მაღალი კიდეებით.

ამ ადგილის სამი ხიდია რკინისა და თუჯის—ფოთის ხაზზე, სენაკ-ზუგდიდის გზატკეცილზე და შავი ზღვის რკინის გზის ხაზზე. აქვეა მდინარის მახლობლად აბანოა, ძველ-ძველი, ტალახის აბანო. წინად აქეთ მოემართებოდნენ ავადმყოფები ოდიშის სხვადასხვა კუთხიდან: ჭაპითად, ურმებით, ცხენებით. ლეჩხუმლობდნენ აბაზანებს „თავიანთ გემოზე“, სანამ არ მოწყინდებოდათ... ტყვილადური ეს ხდებოდა პრიმიტიული წესით... ეხლა კიდევ შეკვლილია აქ. აბანოსთან ამართულია ქვის მშვენიერი სახლი; ძველი წესები მოსპობილია. ეხლა ამჟამად ქალაქის ჯანმრთელობის განყოფილების განმგებლობაში და ჩამოსული ავადმყოფები ექიმების ზედამხედველობით ლებულობენ აბაზანებს.

—:—

მატარებელი ისევ მიექანებოდა, მარჯვენით ძლევამოსილ მთაზე აქა-იქ მოსჩანდა ოდიშური ფიცრული ოდები. მარცხნით, იმ მხარეზე, საითაც კოლხეთის დაბლობია ლიანდაგიდან სენაკ-ზუგდიდის გზატკეცილამდე, სოფელ ქვალონიდან დაწყებული ჩრდილო დასავლეთის მიმართულებით გადაშლილია ველი.

რამდენიმე წლის წინად ეს ადგილი დაფარული იყო ჭაობებით, ლაქაშებითა და კატაბალებით დაძენძილი მარტის ტყით.

ახლა იგი მოტიტვლებულა იქაურობა, რომ არსად სიმწვანის ხეც არ დგას. მთელი ეს სივრცე არხებით დასერილია, ქარი ყაყანს, წყალი გამშრალა—დარჩენილა გამხმარი, ფხვიერი შავი მიწა, სადაც ქვეყნის გამკვირვებ არაფერი დათესილა.

ჩვენი ეს სივრცე ეკლიანი მავთულის ხლართით არის შემოღობილი გარშემო. ამ ველზე: შორს—გზატკეცილის მახლობლად, მოსჩანან ერთად შეჯგუფებული ფიცრული შენობები, მათ გასწვრივ გადაჭიმულია ხისავე ყაზარმები, რომლის წვრილმანი ხმაურობაა და სხვ. უფრო შორს, ერთ განაპირა ადგილას დადიოდეს ტრაქტორი, ხოლო იქით, გზაზე საბარგო ავტოც გადიოდა; ის მიემართება ამ ერთად ჩარაზულ სახლებისაკენ.

ერთგან, ორ სართულიან ხის შენობის სახურავზე, ქარითულია ახლა, ფრიალებს წითელი დროშა.

ეს არის ქვალონის რაიონ საბჭოთა მეურნეობა.

ხუთის დროში არაფერია საკვირველი, შეუძლებელი, დაუძლეველი, თორემ უწინდელი ადამიანის თავში აზრიც კი არ გაიელვებდა იმის შესახებ, რომ ამ დამპალ ადგილებში შესაძლებელი გახდებოდა რაიმე კულტურული მცენარეების მოყვანება.

დღეს ეს განხორციელებულია.

ამ მთელის გამჟღავნებაზე დიდძალი ფულია დახარჯული; არხების გათხრას, რომ თავი დავანებოთ, რამდენი ჭაობის ბოძია მოტანილი, რამდენი გოგორა ეკლიანი მავთული და რამდენი ცხენი ლურსმანია მოზიდული აქ, რომ ამ ახლად აღორძინულ მიწაზე ფეხი არ დაედგა პირუტყვს, და აღმოცენებული ძვირფასი კულტურული მცენარე—რას ვინ არ გადაჯიჯკნა.

ყველაფერი ეს გაკეთდა სწრაფად, დაკვირვებით. ახლო სოფლებიდან მოსული გლეხები შეჰყურებდნენ, როგორ შრებოდა ეს ხელოვნური ღრუბლსავით მუდამ წყლით გაჟღენთილი ჩიადაგი და, უკვირდათ: ამდენი ტალახი, ამდენი წყალი, რომ ასე მცირე ხნის განმავლობაში გაქრა.

4. სადგური ველზე

რამდენიმე წლის წინად აქ გაშლილი მინდორი იყო. აქა-იქ მხოლოდ ეკლის ბუჩქები მოსჩანდა და ამ ბუჩქებში ათასი მიხვეულ-მოხვეულებით მიდიოდა სალაშქრო გზა. გზის გადაღმა ბალახ-ბულახსა და ბუჩქებში კურდღლები კვნეტდნენ კვირტებს და უშიშრად ალბაცუნებდნენ ტოტებს.

გამოხდა ხანი.

ცამდე ამოატანა სენაკში დაგებულმა რკინის გზის ლიანდაგმა. ლიანდაგს ჩამოჰყვა მატარებელი, ხოლო მატარებელს კი—პირველი მგზავრები.

ორთქლმავალმა პირველად დაიკივლა ამ ველზე. მისი ხმა გაიშალა—ხეობას გაჰყვა, ბარს გადაეფინა და სადღაც მიწვა.

თითქოს ამ მატარებლისა და მგზავრების შესახვედრად გამოეფინენ ახლო მთის კალთაში, ან ბარის კორდის სიმწვანეში მიმოფანტული სახლები.

კურდღლები დაფრთხნენ, ისინი შორს, შორს დაიკარგნენ სადღაც... აქ აშენდა: ელმავალი, სამანქანო-სატრაქტორო სადგური, ფოსტა, ადგილობრივი მეურნეობის ტრესტი, კოოპერატივი, სასადილო, რკინის გზელთა საცხოვრებელი სახლები, აბანო, საბჭოს ფარხანა.

ამისათვის იბრძოდა ორი დაუღალავი ენთუზიასტი: რაიკომის მდივანი ამხ. გუგუნავა ლოსაბერიძე(?)... და რაიაღმასკომის თავმჯდომარე ამხ. ტ. აბრამია.

აბრიგად ამ ველზე გაჩნდა სადგური ნოჯიხევი. ის აშკარად ეჯიბრება პირდაპირ, ხობისწყლის გაღმა ნაპირზე გაშენებულ ძველ დაბას—ხობს.

მომავალში განზრახულია ძველი დაბის გადმოტანა ნოჯიხევის სადგურზე. მართალაც ნოჯიხევს დიდი უპირატესობა აქვს წარსულის პირველობა ხობს, ვინაიდან სადგური მშვენიერ ადგილას მდებარეობს. აქედან ზღვამდე ორიოდე კილომეტრის მანძილზე ზღვის გულზეა გაშლილი მთელი კოლხეთის დაბლობი.

სულ ამ რამდენიმე წლის წინად, პირველ მატარებელს ჩამოჰყვა უცხო ხალხი. ისინი მოდიოდნენ რაღაც უცნაური ხელსაწყოებით და ყუთებით დატვირთულები. ნაქალაქევის დაბლობისაკენ გადიოდნენ და მარადიულ ჩრდილებით შთანთქავდა ჭაობში...

ესენი იყვნენ „კოლხიდმშენის“ მიერ კოლხეთის ჭაობების დასაშრობად გამოგზავნილი საბჭოთა ინჟინრები, მიწისმზომელები და ტექნიკოსები.

ეს უცხო სტუმრები აედევნენ ხობისწყლის მარცხენა ნაპირს ისინი სიარულით ნიადაგს ზღვის დონიდან, ზომავდნენ ჭაობის სიღრმეს, გზადაგზა ასობდნენ პალოებს რაღაც ციფრების წარწერით, წინ იმზირდნენ ხელებით, მიაღწევდნენ ტალახს, ლაქაშებით დაფარულ ჭაობს, ლობეებს, სპილოს ჯოხებს და ლიანდაგით დაფარულ ლამაზ ეზოებს და სიმძაფრით დგებოდნენ შავი ზღვისაკენ, ძველისძველი კოლხეთ ყურადღებისაკენ, სადაც ნადირობისა ხომ თითქმის მოსახლეობის ერთეულს მაინც გაიგებს.

სოფლელები გაოცებული შეჰყურებდნენ უცხო სტუმრებს. ინჟინრების განცხადებას, რომ ერთი წლის შემდეგ აქედან ძლიერი ნაპირის გასწვრივ უნდა გაჭრილიყო სატრანსპორტო არხი, ზოგან კიდევ უფრო მეტი სიძლიერის დამბა, რომელიც ხობისა და ოდიშის ნაპირებიდან გადმოხეთქილ წყალს არ გაუხსნიდა ხეობებსა და მოსახლეობას —ურწმუნოდ და ზიზღნარევით ხვდებოდნენ ზოგიერთები, არ სჯეროდათ ეს საქმეები.

— სად გაგონილა ბ-ნო ამხელა სივრცეზე დამბის გაყვანა, ვინ ამოიხსნის ამდენ მიწას?!. ამას მთელი დუნიაც რომ ჩამოეყაროს აქ, ისიც არ ეყოფა,—გაიძახოდნენ ზოგიერთები.

არაფერი სჯეროდათ ამ „ზღაპრის“... ახლა მხოლოდ იმაზე სწუხდნენ, რომ ლობიოგოიმი და კოლმეურნეობა გადაუჯვარედინეს ფეხით.

ინჟინრები ბოდიშს იხდიდნენ ამისათვის, სამაგიეროდ მათ პირდებოდნენ ჭაობების ამოშრობას.

ზოგიერთებს ყოფილ მოიჯარადრეებს, ან ყოფილ ვაჭრებსა და საერთოდ ყველა ყოფილებს, რომლებსაც ყოველთვის ეხერხებათ ასეთი წამოწყებების დროს ხელის მოთბობა უახლოვდებით ამ დიდი საქმიანობის დაწყებას. ისინი ფიქრობდნენ სამუშაოების აღებას იჯარით, მუშა-ხელის დაქირავებას, ან რაიმე სავაჭროს გახსნას და ასეთი საშუალებებით ფულის მოგებას.

იმედები არ გაუმართლდათ.

ერთ დღეს ნოჯიხევის სადგურზე გადმოტვირთეს მანქანის ნაწილები, საბარგო ავტოები, რკინის ნიჩბები, წერაქვები და ხე-ტყის საალმშენებლო მასალა.

შეუდგნენ მუშაობას—სამუშაოს ხელმძღვანელობდნენ თითონ ინჟინერ-ტექნიკოსები და საბჭოთა მოსამსახურეები. მუშაობდნენ როგორც ადგილობრივი, ისე ჩამოსული

...ები. აქვე მათივე ამუშავა საერთო საცე- ...ებული ბინები, აბანო, კოოპერატიული ...ეპრო და სხვ.

...რც ერთი მოიჯარადრე, არც ერთი კე- ...პირი არ ჩაერევა პარტიასა და ზე- ...ტფლებას ამ საქმეში.

...ფეენ მუშები, ურტყამდენ რკინის ნი- ...ებს მიწაში, ამოქონდათ ის საეენნახევა- ...ის სიმაღლეზე... ქარხანაში იდგა უცნაური ...ქანა-ესკავატორი და, ისიც ფოლადის ...ბას ამოჰკრავდა ხან ხის კუნძებს ხან ქვ... მიაბოტებდა ამ ქარხანაში ეს ფოლადის ...ბა და წინ იჯებდა საეენნახევრიან და- ...ბს.

...ეამბა ღლითი-ღლე იზრდებოდა—გადი- ...ოდა: ყანებით, ეზოებით, ბოსტნებით, სახლებით და მიუსაზღვრელი ზეგა ხლუ- ნაკენ.

—:—

ნოეჯიხეის მთის კალთიდან დაწყებული ყოლე სანაპირომდე საუკეთესო დამ- დგარ ქარხანა გადაფოლილი დასრულებე- ლი დამბა, სამხრეთით რიონის ნაპირები საკენ გადაშლილი ქარხანა და ქონქა თანის- თან შრება. ამ ადგილებში ჩნდებიან მო- სახლეები, ახალი ეზოები, ახალი ყანები, სამოვრები და საბჭოთა მამულები. აქ ზა- რობს ყოველგვარი მცენარე გარდა ნამყენი ვაზისა. ღლიური მიწა ორას ფუთამდე სი- მინდს იძლევა... ასეთი ნოყიერი და უხვი ჭაობის ნიადაგი.

ვავსეუჯერი ამ სანახაობას და გული სიხა- რულით მევსება... რამდენი ნიადერები, წყალდიდობა მოიხსავს აქ ჩვენ ბავშობაში, რამდენჯერ ფეხით დაშვული ეს გადაშლილი ჭაობი—დაფარული ტყით, ეკალბარდებით, ლაქაშებით და გომბეშოების გამუდმებუ- ლი ყიყინით...

ისეთანნენ ყორნი, სხვა დრონი ეხლა. სხვა ხალხი მოვიდა და ჩვენი ქვეყნის გეოგრა- ფიულ მდებარეობასაც კი ცვლიან გუში- ნდელი უბირი, სოფლის ბიჭები.

—:—

კოლხეთის ცაზე ეკიდა თეთრი ღრუბ- ლები., ისინი მომლაპარაკენი იყო- ვნენ..., ისინი ჰგავდნენ იდესღაც ძირს გა- ფენილ ჭაობებს, რომლებიც აფრენია აქე- დან ამ მზიანი დღეების ელვარებას.

1933 წ. ივნისი.

პროფ. სიმონ ხუნდაძე

ბიოგრაფიული ცნობები

ამხ. სიმონ ხუნდაძე დაიბადა 1895 წელს სოფ. კალაგონში (ყოფ. ოზუ- რგეთის მაზრა). პირველ დაწყებითი- განათლება მიიღო სოფლის სკოლა- ში. სასოფლო სკოლის დამთავრე- ბის შემდეგ ამხ. სიმონი შეყავთ ქუ- თაისის ქართულ გიმნაზიაში. აქ იგი სასკოლო კურსის გავლის გარდა, ეწევა თვითგანვითარებას, მაცადი- ნეობს, ალიტერატურო წრეებში, აქტიურად მუშაობს მოწაფეთა არა- ლეგალურ ჯგუფებში და სხ. 1914 წელს გიმნაზიის წარმატებით დამ- თავრების შემდეგ, ამხ. სიმონი მი- ემგზავრება მოსკოვს და შედის მოს კოვის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე. 1917 წლის რევოლი- უციამ, მას მე-3 კურსზე მოუსწრო, იგი ანებებს უნივერსიტეტს თავს და მოემგზავრება საქართველოში. სო- ციალისტ - ფედერალისტთა პარტი- აში მომხდარ განხეთქილების შემ- დეგ ის ეძღვრობა მემარცხენე მიმდი- ნარეობას, ხოლო 1921 წლიდან — საქართველოში საბჭოთა ხელისუფ- ლების დამყარების დღიდან იგი მე- თაურობს მემარცხენე სოც.-ფედერა- ლისტთა პარტიას და რედაქტორობს ამ პარტიის ცენტრალურ ორგანოს „ტრიბუნა"-ს. ამავე წელს მას ირჩე- ვენ პირველი მოწვევის ცენტრა- ლურ აღმასრულებელ კომიტეტის წევრად. მემარცხენე სოც. ფედერა- ლისტთა პარტიის ლიკვიდაციის შემ დეგ იგი შედის კომუნისტურ პარტი- აში, ხდება გაზეთ „კომუნისტი"-ს მუდმივ თანამშრომლად.

1924 წელს ამხ. სიმონი მეცნიე- რული კვალიფიკაციის მისაღებად იგზავნება მოსკოვის კომუნისტურ აკადემიაში, აკადემიის დამთავრების თანავე იგი ჩამოდის საქართველო- ში და იწყებს მუშაობას სახელმწი- ფო უნივერსიტეტის პედაგოგიურ ფაკულტეტზე. ამ დროიდან იგი უფ- რო ინტენსიურად კიდებს ხელს

მე-19 საუკ. საქართველოს საზოგა- დოებრივი აზროვნების განვითარე- ბის შესწავლას და საკვლევ-ძიებო მუშაობას ამ დარგში. იგი აგროვებს დიდძალ საარქივო მასალას, ალა- გებს და სისტემატიზაციაში მოჰყავს იგი. ამავე ხანებში ამხ. სიმონ ხუნ- დაძე რედაქტორობს ჟურნალ „ქარ- თულ მწერლობა"-ს და მონაწილე- ობს თითქმის ყველა საბჭოთა პერი- ოდულ გამოცემებში.

პოლიტიკურ ლიტერატურის სე- რიიდან ამხ. სიმონის კალამს ეკუთ- ვნის შრომები „იმპერიალიზმის შესა- ხებ", „პირველი ინტერნაციონალის ისტორია" და სხვ. საქ. საზოგადო- ებრივი აზროვნების განვითარების ისტორიიდან „სოციალიზმის ისტო- რია საქართველოში"—ორ ტომად, „ქართული ინტელიგენციის პროფი- ლი" და სხვ.

ამხ. სიმონის რედაქტორობით და კომენტარიებით გამოცემულია შემ- დეგი ქართული კლასიკოსები: **გ. წე- რეთელი**—ორ ტომად, **ეგნ. ნინოშ- ვილი**—ორ ტომად, **ნ. ნიკოლაძე**— ორ ტომად, **დიმ. ყიფიანი** მემუარე- ბი. ამხ. სიმონს დარჩა აგრეთვე გა- მოუქვეყნებელი მონოგრაფიები დი- მიტრი ყიფიანზე, ივანე მაჩაბელზე, აკაკი წერეთელზე, ქართულ უახ- ლეს მწერლობაზე.

უკანასკნელად ამხ. სიმონ ხუნდა- ძეს ეჭირა სახ. უნივერსიტეტის პე- დაგოგიური ფაკულტეტის დეკანის თანამდებობა და მისი ხელმძღვანე- ლობით ლიტერატურათმცოდნეობა- ში მუშაობდა ახალგაზრდა მეცნიე- რთა ჯგუფი. ამხ. სიმონი იყო მარ- ქსიზმ - ლენინიზმის ინსტიტუტის აქ- ტიური თანამშრომელი, საქ. მწერა- ლთა კავშირის საბჭოს და მრავალ სხვა კულტურულ სამეცნიერო ორ- განიზაციის წევრი.

ჯანლონით სავსე ახალგაზრდა მე- ცნიერი და მწერალი ამხ. სიმონ ხუნდაძე გარდაიცვალა სრულიად მოულოდნელად ტვინში სისხლის ჩა- ქცევისაგან სკლეროზის ნიადაგზე.

ამხ. სიმონი დასაფლავებულია ტფილისში, ვერის ახალ სასაფლა- ოზე.

კომბაინები შირაქის ველზე

ნარკვევი: გ. ლეჟნევი

თენდება.

ჰაერში სინესტის სუნი ტრიალებს და ეს სუნი ეურთდება ყანებიდან მონაბერ დამწიფებულ თავთავის სუნს... ბალახზე მარგალიტივით ბრჭყვიალებს დილის ნამი. შირაქის მეურნეობას ისევ სძინავს... მყუდროებას არღვევს ელექტრონის სადგურის გაგრძელებული ხმაურობა.

თუმცა სუსტათ მაგრამ მაინც ვხედავ, თუ როგორ ღელავს ლამის გრილ ნიავზე დამძიმებული თავთავი.

საბჭოთა მეურნეობა იღვიძებს. ავტო მანქანებმა ასტეხეს ჭირვეული ძახილი. ამოძრავდენ ადამიანები და მანქანებიც აამოძრავეს.

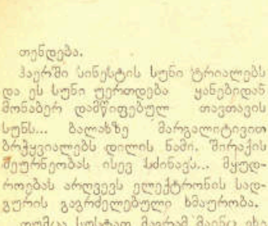

წნორზე (კახეთი)—სახელმწიფოსათვის პურის ჩაბარების დროს ჩამოსული კოლმეურნეები რიგის მოლოდინში კითხულობენ გაზეთებსა და სხვა საკოლმეურნეო ლიტერატურას

ბარაქიანი ყანები თითქოს იღიმებიან და მადლობას იხდიან... ისევ ქანაობენ და ერთი მეორეს ეწყდებიან.

დღეს კომბაინების საცდელი მუშაობას უნდა დავესწროთ.

ხუთმეტი წუთის შემდეგ მანქანა მიგვაქროლებდა მინდორში. ვიწრო გზაზე მტვერი გაბმულ თოკივით მოგვდევდა... ჩვენ უკვე მეორე ბრიგადაში ვართ... ბრიგადები საბჭ. მეურნეობაში ძირითად საწარმოო რგოლათ ითვლება. თვითეულ ბრიგადაზე მიმაგრებულია მანქანა-იარაღების საკმაო რაოდენობა, მუშა-ხელი, გამწევი, ცოცხალი ძალა და მიცემული აქვს მტკიცე გეგმა ვადების განსაზღვრით. მეორე ბრიგადა ერთ-ერთი მძლავრი ბრიგადაა... მან უნდა 12 დღეში აიღოს პური და ქერი 1514 ჰექტარზე...

მეორე ბრიგადაში ათი კომბაინია.

კომბაინერები სწმენდავენ მანქანებს და სამუშაოდ ამზადებენ. ტრაქტორისტები ბენზინს უმატებენ ტრაქტორს, ბრიგადირი კი ჩვენ გვესაუბრება.

ჩვენს ბრიგადაში გარდა კომბაინებისა გვაქვს: 5 სამკელი, 1 სალეწი, 4 ლაფეტი, 12 ტრაქტორი და 4 ავტო, 150 მუშა-ხელი.

მინდორს ალმური ასდის. თითქოს ცეცხლი გასჩენოდეს ყანებს.

დღის 12 საათია...

ყველა რაღაცას ელის. ირგვლივ სამარისებური სიჩუმეს მხოლოთ ყანის შრიალი არღვევს.

უცებ ბრიგადირმა ხელი მაღლა ასწია. გაისმა სასტვენის გრძელი ხმა თითქოს ცა ჩამოქცეულიყოს, ახმაურდა 10 კომბაინი. ეს უჩვეულო გრუგუნი მოასკდა მახლობელ მთებს და ნიავმა გაიტაცა სადღაც... თითქოს უძირო ზღვაში ჩაძირულიყოს ისე დაიკარგა ამ უშველებელ ველზე... ბრუნავს პროპელერი.. ბრუნავს კომბაინის თვითეული ნაწილი და ყველა დაჭიმული ყურადღებით ამ იშვიათ სანახაობას.

ბრიგადირმა ერთხელ კიდევ ასწია ხელი და ყურში თითქოს მოჭრილი თავთავის კვნესა მოგვესმა.

დიახ, ეს ნამდვილათ კვნესა იყო. თვალი ველარ ასწრებს ისე მიექანება კომბაინის შიგნით თავთავი და მტვერის ნამჯასთან ერთად ისვრის განზე.

პირველათ გაივსო № 17 კომბაინის ბუნკერი (ხორბლის ჩასაყრელი) თვითეული ჩვენთაგანი თვალყურს ვადევნებთ თუ რა მოხდება შემდეგში...

აფრიალდა წითელი დროშა.

— ეს დახმარების ნიშანია,—ბუნკერი გაივსო,—გვიხსნის ბრიგადირი და ნერვიულობს რადგან ავტო იგვიანებს.

გზაზე მტვერი გამოჩნდა და დროშაც დაეშვა. ავტო კომბაინთან გაჩერდა. მესაჭემ წყნარათ გადასწია ბურაოს ბერკეტი და მილიდან მოსკდა ოქროს ფერი ხორბალი. შადრევანივით ისვრის ხორბალს კომბაინის მილი და უმალ ივსება ავტო... № 17-ს მსდევს № 4—6... ასე განუწყვეტლივ ფრიალებს ჰაერში წითელი დროშა სანამ არ დაიცლება ყველა ბუნკერი. მუშაობენ აღრიცხველები, მთანგარიშეები — არც ერთი კილოგრამი აუღრიცხავი მარცვალი ბეღლისკენ. რამდენიმე საათის შემდეგ ბრიგადირი გვაცნობს, რომ კომბაინებმა აიღეს პური 87,2 ჰექტარზე 705 ცენტნერის რაოდენობით. ვათვალიერებთ მომკილ ყანას არ გვაკმაყოფილებს... ალაგ-ალაგ თავთავი ნახევრათაა მოჭრილი...

— ეს დაუდევრობის ბრალია. კომბაინერმა ალბათ ვერ მიაქცია ყურადღება — მუშაობის პროცესში გამოსწორდება.

ლაპარაკობს ბრიგადირი და მალე დაგვარწმუნა, რომ დანაკარგების აცილება ადვილად შეიძლებოდა. დანაკარგების წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში ჩვენს ბრიგადას ერთი პრაქტიკული წინადადება აქვს. რომელიც მალე ყველა კომბაინებზე იქნება გადატანილი.

ჩაერია ლაპარაკში ბრიგადის წევრი, რომელსაც ხელში გრძელი ჯოხი ეჭირა და ოფლში იწურებოდა.

— წინადადება ჩემს მიერ იქნა შეტანილი. საჭირო იყო კომბაინის ხედერის ღერძზე დაგვემაგრებია ფანერის ყუთი, ან ტომარა, რომ მინიმუმამდე შეგვემცირებია დანაკარგები. — მართლაც ამხანაგ ჭელიძის წინადადება პირველათ ჩვენ განვახორციელეთ.. ხედერს მივამაგრეთ ფანერის ყუთი და ცდამ გვიჩვენა, რომ ყოველ 70 ფუთ მომკილ ხორბალზე აგროვებს დაახლოვებით 22 გირვანქა ხორბალს.

დააბოლავა ბრიგადირმა და ჭელიძეს მას მხარზე ხელი დაჰკრა მოწონების ნიშნად.

მცირე ხნის შესვენების და წყლის მარაგის აღების შემდეგ კომბაინები ისევ შეცურდენ თავთავების ზღვაში.

ახალი დროის მებრძოლი ლექსი

ლექსი: **ალიო ადამია**

ის უბრალოშორდ მოვიდა, დაჯდა
როგორც პოეტი, როგორც მგოსანი;
მას ისევ ეცვა ძველი ფარაჯა,
არ სწუხდა როგორც მანდილოსანი.

დააჯირავეთ, რისხვა და რისხვა
ვინც გულდადებით ბრძოლაზე არ თქვას...
ლექსი არ არის ყამირი მიწა,
რომ გუთნეულის ძალამ გადახნას,—

ის მაშინ, როცა თითონვე გვესმის,
თითონვე ვხედავთ წინდაძვრას ლაშქრის, —
ქარხანამ ზარდა მებრძოლი ლექსი
და მებრძოლ ლექსმა ცხოვრება ქარხნის..

ლექსი —არაა თითონ ცამნდობი
დამორჩილება თუ ველარ შესძლო,—
ლექსებმა მორწყეს ველი სამგორის,
არ თქმულა ლექსი სამგორის ველზე.

პოეტმა გმირი შარშანწინ მოჰკლა,
გუშინწინ შემხვდა, იყვირა გმირმა—
პოეტმა ლექსში დედე შემომოკლა
მე ვსულდგმულობ და ცხოვრება მინდა...

ქვეყანა ითხოვს ბრძოლას და გარჯას
და ლექსსაც მეტი შრომა უნდება,—
რომ ლექსი ფრონტზე დადგეს დარაჯად,
ლექსი იმღერონ სლამურებმა.

შენ გმირი ხარ და ეძებ მადნეულს
ხურთ ლორიულად იმღერონ შენზე—
დაეცა, მოკვდა.
დაეცა მოკვდა—
იმ სასიკვდილო გადასარბენზე..

ამაღლებულხარ გმირო და ერთხელ
და განა ერთხელ
გვძლიე და გვტანჯე.—
ლექსები უმალ ნათქვამი შენზე
დაბეჭდილან და
გულმკერდზე დაჯდენ!

და იყავ ჩრდილ ქვეშ.
მხოლოდ განა შენ
ლექსებმა მხოლოდ განა შენ გტანჯა,—
მოდგმა ანგრიეს, გადაამშენეს
ახლა—ლექსი და მოდგმა აჯანყდა:

პოეტი ხარ და სიმღერა გინდა?
იმღერე როგორ სკდება ქანები,
მთების მადნეულს რით ჩააფრინდა
ეს კოლონები და ბრიგადები!

იმღერის, სჭექს
მებრძოლმა ლექსმა,
იმღერის ლექსმა ჩვენივე გარჯა:
საზღვრების შიგნით ჩვენ ვართ და ეხლა
თითონვე ვდგევართ საზღვრის დარაჯად,—

წამოიზარდენ, ერთმანეთს შეხვდენ
საპირდაპირო
    ფრო და კლასები.
ეს ბრძოლის ფრონტი —
    მასებმა შექმნეს,
ეს ბრძოლის ფრონტი —
    არის მასები!

გადააქციეს ქვეყნის შარა-გზა
და შენც უმღერე ბრძოლას და ჩვენ დროს,
ლექსის მიღწევა—
იგრძნობ დაზგამ და,
დაზგის მიღწევა—
ლექსმა გვიჩვენოს!

გმირად გაგხადა დროებამ ჩვენმა
ანგრევ კლდეებს და ხმა ადის ცამდე,—
ენტუზიაზმი! —
გვიჩვენოს ლექსმა
სისხლიც, დაღვრილი გამარჯვებამდე!

ქვეყანა ითხოვს ბრძოლას და გარჯას
და ლექსსაც მეტი შრომა უნდება,—
რომ ლექსი—
ფრონტზე დადგეს დარაჯად,
ლექსი —
იმღერონ სალამურებმა.

იღვიძებენ მთები

მოთხრობა: **ე. პოლუმორდვინოვი**

ამბავი გავარდა ქობულეთს:

„საერთო შრომა“ ხვნას შესდგომია, იარაღი უაკლებად აქვთ, დახმარება დასჭირდებათ, ოცდაათ ჰექტარს ასი კაცი ძლივს მოერევა, ოცდაშვიდი რას უზავს. მათ გაიგეს ისიც, რომ ძირკვაში ეხმარებოდნენ ბაქრებიც და რომ „საერთო მშრომელები“ ენტუზიაზმით შეუდგნენ საქმეს.

ამბავი გავარდა ქობულეთს, რომ კოლექტივებს დახმარება ესაჭიროება და მართლაც კომკავშირის სამაზრო კომიტეტში გადაწყვიტეს შაბათობა მოაწყონ, ყველა კომკავშირელი დასახმარებლად წამოვიდეს.

მემედ ალი დიდი ხანია ელოდება მაზრიდან ჩაის თესლს, დიდი ხანია რაც ხვნას შეუდგნენ, მალე სათესად თესლი დასჭირდებათ, მაგრამ ჯერაც არ უგზავნიან, ჯერაც არ მიუღიათ.

კოლექტივის ზოგიერთ წევრებში მითქმა-მოთქმაა;

ისინი ამბობენ:

— ეგება ტყვილად ვხნავთ?!

— თესლი რომ არ გამოგვიგზავნონ რაღათ ვქნათ, არც ჩვენ შეგვიძენია რაიმე თესლეული?!

— ბრინჯი მაინც დაგვეთესა, ან ლობიო, ქალბატონის სარჩენს მაინც მივიღებდით.

ამ მითქმა-მოთქმას პროვოკაციაც დაემატა ზედ: „ჩაის თესლი მთლად გადამწვარია, ცუდათ მოუვლიათ და გაფუჭებულა“.

კოლექტივის წევრთა ნაწილს იმედი გადაუცრუვდა. ისინი ერთგულით და ყურებჩამოშვებული მუშაობდნენ, ეგონათ მათ ტყვილად ამაოდ ხნავდა, ამაოდ ებრძოდა მრავალი წლების განმავლობაში დაუხნავ, გაუტეხავ მიწას.

სჯეროდა მხოლოდ მემედ ალის, სჯეროდა ჰუსეინს, მურადს, სულეიმანს, იცოდნენ მათ, რომ თესლს აუცილებლად გამოგზავნიდნენ, და რომ არ გამოგზავნონ კიდეც, ისინი იბრძოლებენ თესლისათვის. საკითხს სამაზრო კომიტეტში დასვამენ, საოლქოში გადაიტანენ, მიმართავენ ცეკასაც, დამნაშავეებს კი გამოამჟღავნებენ, გამოააშკარავებენ მათ, ვინც კოლექტივში თესვას ხელს უშლის.

მემედ ალი ფიქრობდა რომ გაზაფხული ყველასათვის ერთნაირი არ არის, რომ ზოგი მხოლოდ მზით, სითბოთი და ყვავილებით სტკბება, ზოგი კიდევ შრომითა და მუშაობით. ფიქრობდა მემედ ალი, რომ მის კოლექტივისათვის, ეს გაზაფხული, ბოლშევიკური გაზაფხულია, რომ მიწის გეოლოგიური თვისებების გამოყენებისათვის აგრონომიული ბრძოლის გაზაფხულია, სწორედ ამიტომ მემედ ალი ულმობელი იქნება ყველა მათ წინააღმდეგ, ვინც ამ ბრძოლებში აშკარა თუ ფარულ წინააღმდეგობას გაუწევს, წინააღმდეგობას კი მხოლოდ ისინი გაუწევენ, რომლებიც გაზაფხულში ხედავენ მხოლოდ აწყვეტილ ბალჩა-ბაღებს, მზის სხივებით და სითბოთი მოფენილ ველ-ყვავილებს და ფრინველთა უზრუნველ ჭიკჭიკს.

სჯეროდათ მათ დაწყებული საქმის წარმატებით წაყვანა და მუშაობის დროს სიმხნე და სიხალისე შეჰქონდათ.

როდესაც ჩაის დასათესათ დაქანებულ ფერდობებზე ტრანშეებს სთხრიდნენ, მათ თავი ბრძოლაში ეგონათ. წარმოდგენილი ჰქონდათ კლასიური მტრების საწინააღმდეგო სანგრების თხრა.

ერთ რიერაჟზე, როდესაც სოფელმა ამ ის იყო გაიღვიძა რომ მუშაობას შესდგომოდა, შორიდან ოდნავ გასაგონი ხმით სიმღერა მოისმა.

სწორედ ამ დროს მოდიოდნენ სახნავეთისაკენ საერთო შრომელებიც. მოაბოტებდნენ გილდიზა და მერემა ზლაზვნით და ზანტათ, იცინოდნენ ლაყუჩებში გადმომსკდარ

საჯარო

ოპელებოდნენ სიცრით ურიამულის
უფრო მკვეხარად, აღტაცებულად.
სიმღერა თანდათან გაიზარდა.

ერთ მაურს აპობდა, როგორც მო-
... ზარის წკრიალი და ეს სიმღერა
ფლისათვის უცხოში და ჯერ გაუგონა-
რმლებოდა ბარზე, თითქოს წვებოდა
ალაბებით და ყურდებოდა, მაგრამ ბგერე-
ბის ახალ-ახალი ტალღები გადაწყვეტილი
ძიდითოდა.

მალე სიტყვებიც გაირკვა:

„დიდდა გამიშვი აჭარაშია,
ჩემი გოგო გადმომდგარა ფანჯარაშია,
გული მიღელავს როგორც ზღვაშია,
კოლექტივი დაწყობილა აჭარაშია.

ეს სიტყვები გაისმა როგორც სიხარულისა და აღტაცების ხმა, სიძლიერისა და ნიჭხისაკენ მოწოდებული.

კოლექტივლების სიელში ეროვანტელშა დაირბია, სახე გაუბრწყინდათ. ღიმილი გადაეკრათ ტუჩებზე, თვალებზე.

მემედ ალიმ ვეფხვივით ძალა იგრძნო სხეულში, კუნთების სმენა მოიმარჯვა და გაჰყურა. ცოტა ხანს გაუნძრევლად იდგა თვალ და გულგამტეხებული ოცნების ბოგვარმა ფიქრებმა შეიპყრეს, გვერდზე მდგომ სულეიმანს მხარში ხელი ჩასჭიდა და აღტაცებით წამოიძახა:

— სულეიმან, ისინი ჩვენთან მოდიან, გაიხედე კომკავშირლებია, ბელჯი თესლიც მოგვიტანეს!?

სულეიმანი აჩქარებული მოძრაობით აჰყვა მის მკლავს და გაიხედა თემშარს, სადაც უკვე უსწორმასწორო, მაგრამ მაინც დაწყობილი რიგებით მოაბიჯებდნენ სოფლისაკენ, გაიხედა უმოძრაო სახით და დაბალი ხმით უპასუხა.

— ვისთან მოდიან თუ არა ჩვენთან?.. კომკავშირლები კულაკებს ხომ არ ესტუმრებიან. კარგია, მემედ ალი რომ ფუფქრიათ ვიდრე გვიან არ არის, თვარა ბევრს ბედი უტყდებოდა. მე კი არა, არ გეგოხოს ჩემს ფიქრებს გაყვლიცნებდე, მე მენთან ერთად ერთიც რომ დავრჩე გული მაინც მთელი მექნება,—ლაპარაკობდა სულეიმანი დაბალი და მოწყენილი ხმით. ის იხედებოდა პირდაპირ, თითქოს არც რამეს ხედავდა, არც ესმის. თვალები ჰქონდა გაყინული, მაგრამ წყლიანი.

— სულეიმან, შენ ხმას ვერ ვცნობილობ, დარდიანი ხარ?—შეუბრუნდა მემედ ალი პირისპირ და განცვიფრებით შეეკითხა. სულეიმანს ფიქრი დაეცადა პასუხისათვის, მაგრამ მას მაინც ხმა არ ამოუღია. ისევ მემედ ალიმ განაგრძო:

— კოლექტივმა თუ გამოგცვალა. შენებით მაინც ითყვიან, იქნებ არ მოგწონს ეს ძველოთება მაშ რამ შეგაწუხა?..

— არა, მემედ ალი, სულ სხვა არის. კოლექტივი მინდა ჩემი ოჯახი იყოს, მაგრამ ჯერ არ გამოდის. ჩემ ქერისათან რომ ოჯახი მაქვს, ჯერ-ჯერობით იმას ვეღარ მოგრავ ჩავიოლი. ისიც ჯერ ძველ ოჯახია, ნუნვან ბევრ რამეს მოითხოვს, მეც მისგან..

— მერე?.. არ მესმის?..

— აი, მე რომ მინდა კოლექტივს გული და ძალა შევალიო, იქ ოჯახში, იქ სულ სხვა.., აი, ხო... აზრი ვერ დაამთავრა, თითქოს თვითონაც დაიბნა და ენაც ერია, ერთი კი ახედა მემედ ალის. მემედ ალისაც რაღაც უთხრეს თვალი, მაგრამ სულეიმანმა ხელჩაქნეული კილოთი წამოისროლა:

— არის, მემედ ალი, რაღაც არის!.. და ამ სიტყვებთან, ერთად რამდენიმე ნაბიჯით წინ წაასწრო.

მას არ შეეძლო გულწრფელი ლაპარაკი, ფიქრობდა გულში: „რა ცუდია ყველაფერის თქმა რომ ვერ ხერხდება". ბოლოს, როგორღაც გულში ჰქონდა ღრღნიდა მის ტვინს, ძარღვებს, სხეულს, გრძნობდა, რომ ეთქვა უსათუოდ შეუძლებელიდებოდა, თავისუფლად ამოისუნთქავდა. თვალწინ ედგა ნუზირე რვა წლის ღვგობარი, რომელსაც რვა წლის შორის და სიყვარული შეალია და დღეს კი, რაღაც წინააღმდეგობებს ამზადებდა მასა და თავის შორის.

გამოჩნდა ალისფერი დროშა, ოქროსფრად წარწერილ ასოებით. შეწყდა სიმღერა ამ სიტყვებით:

„კოლექტივი იარსებებს აჭარშია"!.. და შეწყობილი ... .

— ჰუსეინ მიეგებე,—გადასძახა მემედ ალიმ ჰუსეინს, რომელიც თითქმის ყველაზე წინ წასულიყო.

შეტრიალდა ჰუსეინი, გამოხედა მემედ ალის და იმავე ხმის სიძლიერით გამოეხმაურა:

— კომკავშირლის სახელით?

— კომკავშირლის კი არა, კოლექტივის!.. ჰუსეინის სიტყვამ და რამოდენიმე ვაშას ძახილმა მისალმება აითვიწყა.

ყველანი მოსულების ირგვლივ შემოიკრიბნენ.

— სალამი ხოშნევ! ხომ მიცანი?—ხელი გაუწოდა მემედ ალიმ კომკავშირელთა მორის მდგარ ქალს.

ხელი ჩამოართვეს.

— როგორ არა, ხაბაზი ხარო,—უპასუხა ქალმა.

— თქვენ რისთვის? დახმარება თუ?..

— არა, მე აღმასკომიდან.

— ამხანაგი რას შერება?

— ამხანაგი?.. ხოო, ამხანაგი მუშაობს ქალებთან სახლშია. არა ხუხაზეა, იმას ხომ ათეა ბევრი აქვს. გაზაფხული არ არის? ყველა მუშაობს.

ხოშნევის ალუჯბა ცეცხლისფრად აუფერადდა სახე. ამხანაგის ხსენებამ შეაშფოთა. ეს ალეწილი სახე გარკვევით მოჩანდა. გარკვევით უფრო იმიტომ, რომ ხოშნევის ჩადრი არ ეხურა. თეთრ პირისახეზე ხომ ადვილად გამოჩნდება ცეცხლის ალი. მას ვერ დამფარავს ისეთი შავი გადაწყვეტილი წარბებიც კი, როგორიც ხოშნევს აქვს. ვერ ჩაიქრობს ამ ალს, ისეთი ვარდის ფერი ტუჩებს ღიმილი, ხოშნევს, რომ შეუძლია მოიმარჯვოს; ვერ დამფარავს მისი შავი, ხშირი თმა ჩამოშლილი, უკან გადავარცხნილი.

— ქალთა კომიტეტმა თქვენს სოფელზე მომამაგრა ქალთა შორის მუშაობის ჩასატარებლად.

— კარგია, დიდი ხნით?—შეეკითხა მემედ ალი, რომელიც განცვიფრებული იყო მისი დაბნევით.

— ვნახოთ თვით.

სულეიმანი ჩუმად უსმენდა. შესცქეროდა ხოშნევს და უხაროდა, რომ აჭარელი ქალი უჩადროთ იდგა ამოდენი მამაკაცთა შორის, წარმოიდგინა ნუზირე, უსიამოვნოდ ჩადრის ახდის ნიადაგზე და სულეიმანის შეჭანტურის ხოშნევს, რომელსაც გადახსნილი გულები და გონებასთან ერთად სახეც.

სულეიმანს ნუზირესთან ბრძოლა უხდება ჩადრის მოხდისათვის, მაგრამ არ იცის სულეიმანმა რა ბრძოლა დასჭირდა ხოშნევს თავის ქმრის წინააღმდეგ, რომელსაც ის ჩადრს ახდიდა.

ხოშნევი რომ სადმე მიდიოდა, სახლიდან გარეთ გადიოდა თუ არა, მაშინვე ჩადრს იხსნიდა, მაგრამ ამბავს მოუტანდნენ ქმარს და ქმარიც პატივის შელახვისათვის ეჩხუბებოდა და სცემდა ხოშნევს; ის კი ძალიც არ იშლიდა, დადიოდა ქალთა კრებებზე და ერკვეოდა მუსულმან ქალის მდგომარეობაში, ჩადრის ბედითობაში.

მოჰბეზრდა ხოშნევს ჩადრის ყოველ გადახდაზე ქმრის მუქარები და წიხლები. ერთ თხელ კი, ეს იყო სამ თვის წინათ. გაბრაზებული ხოშნევი შევარდა სამაზრო პარტკომში და შესჩივლა:

— თქვენ ამბობთ—რევოლუციამ მოგანიჭათ, ქალი გაანთავისუფლეთ. აბა, სად არის თავისუფლება, ეს ჩადრის ტარება თუ მინდა და ქმარი მცემს. მე თავისუფლად ჯავარში გავისეირნო მინდა, მუშაობა კრებებზე და სხდომებზე კი მეშინია! ეს არის ქალთა განთავისუფლება?! ეს არის განთავისუფლება?!

ამის ხოშნევი დაარწმუნეს, აუხსნეს რომ შეჩვევა არ შეიძლება ადამიანის ტვინში ერთბაშად ჩასდო, ის თანდათანობით უნდა შეიჭრას გონებაში.

რა გარდატეხა მოხდა სამ თვეში?.. ვერ მიმხვდარიყო მემედ ალი და უცქეროდა მის ხოშნევის იქ ყოფნა. ის კარგათ იცნობდა ამბებს, მის ქმარს, იცოდა, რომ ცოლს არ გაათავისუფლებდა ისეთ სამუშაოზე, მაგრამ შეკითხვას ვერა ბედავდა, რომ გაეგო მიზეზი ასე თავისუფლად გამომგზავრების.

— კოლექტივის სახნავებში ხომ წახვალთ, ნახეთ როგორ შესხვდიან სამუშაოს ჩვენი ბიჭები.—შესცვალა ლაპარაკის საგანი მემედ ალიმ..

— კოლექტიველებსა და კომკავშირელებს ძირის ხაზდვილი სოციალისტური შეჯიბრი გაიმართება, ენაზით ვინ აჯობებს. აღტაცებული ხმით უპასუხა ხოშნევმა და მემედ ალის მხარში გაჰყვა.

კომკავშირელთა უკან სამი ურემი იდგა. ურმებზე ჩაის თესლით დატენილი ტომრები ეწყო.

კოლექტიველებმა გაუხარდათ—მაზრამ უკუ რადღებით არ დასტოვა, თესლიც გამოუგზავნა, მუშა-ხელიც.

გაემართნენ ერთად სახნავებისაკენ და ერთმა ძლიერმა მოგუგუნე სიმღერამ მოიცვა არე. სიმღერა სოფელში როგორც ბენახლების ქარიშხალი ისე შევარდა, გაამხნევა სოფელი, გააღვიძა გულებში. ამ ძლიერმა კოლექტიური შრომის, კოლექტიურმა ხმამ დაცემულ, დაჩაგრულ და ახალ ცხოვრებისაკენ აღმავალ ადამიანთა სახეებზე აანთო: პირველთზე შური და ლვარძლი, მეორეებზე თანაგრძნობა და მოყვარეობა.

სახნავებზე კი ტრიალებდა ეწერი მიწის მშრალი ბელტები.

„არსენა მარაბდელი"-ს კრიტიკოსების შესახებ

წერილი: ბენ. ბუაჩიძე

მიხ. ჯავახიშვილის რომანმა—„არსენა მარაბდელმა" სამართლიანად მიიპყრო კრიტიკის ყურადღება. საინტერესო და ნაყოფიერია ამ რომანის კრიტიკოსების დებულებათა გაცნობა და შეფასება. ამ კრიტიკ. რიცხვი ჯეროვნობით განისაზღვრება შალვა რადიანი და სიმონ ხუნდაძით. ამ ამხანაგების წერილები „არსენა მარაბდელის" შესახებ ეხება რამდენიმე შემცდარ დებულებას, ჩვენ აუცილებელ საჭიროებად ვთვლით ამ შეცდომების აღნიშვნა, გარკვევა და კრიტიკული შეფასება.

ამ წერილში არ ვეხებით იმ საკითხებს „არსენა მარაბდელის" ირგვლივ, რომლებშიაც ჩვენ საერთო აზრი გვაქვს.

როგორი უნდა იყოს ისტორიული რომანი, „არსენა მარაბდელის" კრიტიკის გამოსავალი წერტილი, ასეთი წერტილი ძირითადი ერთად-ერთია, ასახა და გვიჩვენა თუ არა მწერალმა აღებული **ეპოქის არსებითი, დამახასიათებელი მხარეები?** და თუ ასახა რა თვალსაზრისით? დაამახინჯა თუ არა? რა შეცდომები დაუშვა? რამდენად არის მოცემული დიდი ისტორიული განზოგადებანი?

თავიდანვე უნდა აღვნიშნოთ ს. ხუნდაძის წერილის დამახასიათებელი მხარე. ს. ხუნდაძე „არსენა მარაბდელის" ისტორიკოსის მკაცრი ტონით მოთხოვნით. მანვე თავს იდო ამ ეპოქის ისტორიულ-მხატვრული კომპოზიციის შეფასება, ისტორიულ მასალასთან შედარების შემოწმება დიდი, ლიტერატურული სიმპატიური და მართებული სურვილი, და საჭიროთაც სწორია, მაგრამ უცხოური ამბავი მოხდა, როდესაც საქმეზე მიდგა და ხუნდაძე შეუდგა „არსენა მარაბდელის" შეფასებას, **ამ შემთხვევაში მას ხელიდან გაუსხლტა ისტორიაც და მხატვრობაც.** ამხ. ხუნდაძე „იჭერს" მწერალს ისტორიის არა ზუსტი ცოდნის სხვადასხვა ცოდვებში, შეცდომებში, დაცემა ანაქრონიზმებში. ის არკვევს და ადგენს თუ ეს თავადი როდის გარდაიცვალა, რამდენიმე წლით უფრო ადრე მოიტანა შე... პოეტმა ნ. ბარათაშვილმა (ვიდრე ეს „არსენა მარაბდელშია"), როდის შემოვიდა „ბამესტნიკობა" და სხვ. და ა. შ. საქირო საქმეა. ხუნდაძე ამ მოვალეობას ხალისით ასრულებს, მაგრამ საქმე მასშია, რომ მეტად გაიტაცა „ისტორიკოსის" ამპლუამ და როლმა, და ეპოქის ძირითადი სოციალური არსი კი ხელიდან გაუსხლტა.

ეს მით უმეტეს შესამჩნევი ხდება რომ ხუნდაძე დაწვრილებით რომანის კრიტიკაში, სწორად არკვევს იმ დროინდელ ეპოქის საზოგადოებრივ-სოციალურ სახეს. ისტორიული სინამდვილე მას სრულად წარმოდგენილი, ის გარკვევით აღნიშნავს, რომ იმ დროს სწარმოებდა **„გლეხთა დაუღალავი ბრძოლები პოლიტიკური ბიუროკრატიულ აპარატსა და მემამულეთა კლასის, ბატონყმურ უღლიდან განთავისუფლებისათვის".**

მაგრამ როდესაც რომანის კრიტიკაზე გადადის ის არამც თუ თხოვს მწერალს ამ არსებითი მხარის ასახვას, არამედ სულ სხვა მხრიდან ეძებება მას. უპირველეს ყოვლისა ნათელსაყოფ ს. ხუნდაძის შესავალი პრინციპიალური დებულება „არსენა მარაბდელის" დაფასების ხაზით. ხუნდაძე სწერს:

„...საბოლოოდ მხატვარმა „არსენა მარაბდელში" სძლია ისტორიულს, მხატვრულმა დოკუმენტებმა—ისტორიულ დოკუმენტებს, ამაში გამოიხატება „არსენა მარაბდელის" ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გამარჯვება". თუ ასეა **მაშინ ეს მ. ჯავახიშვილის „ქება" კი არ არის არამედ დიდი ბრალდებაა, დიდი ნაკლის და აშკარა დამარცხებაა.** რა ფასი აქვს ისტორიის გვერდის ავლილ „მხატ. დოკუმენტებს". ასეთი „დოკუმენტი" სიყალბეა და გულგამოქმნილი ზღაპარია, ხუნდაძეს კი ეს გამარჯვებად მიაჩნია. ჯერ ერთი არ არის სწორი სრულიად და ხელაღებით „არსენა მარაბდელის" მიმართ ასეთი „გამარჯვება"—ბრალდების წამოყენება. მეორეც ასეც რომ იყვეს, **ეს გამარჯვება არ არის.** პირიქით: დამარცხებაა. გამარჯვებაა მაშინაა თუ მხატვრობა და ისტორიულობა, ორგანიულად შეუდუღდება ერთმანეთს; თუ მხატვარი გამოხატავს ისტორიულ სინამდვილეს, თუ ის ასახავს ისტორიის არსებით მხარეებს. ხუნდაძე რამოდენიმეჯერ იმეორებს ამ ძირითად დებულებას, ის ებრძვის „მხატვრულ ტენდენციებსა" და ისტორიულ მასალის გაყალბებასაც. მიუხედავად ამისა მას მაინც არ გაუქრია, ზემოდმოყვანილ შემცდარი დებულების წამოყენება და სხვ. ფორმულირებების ჩამოყალიბებაში ბუნდოვანების შეტანის ისტორიულისა და მხატვრულის ერთიერთობის გარკვევაში. მთავარი კი არის რომ რომანის კრიტიკაში მთავარი არსებით მხარეებს გვერდს უვლის და არა სწორად ესმის მწერლის მოვალეობა და ... საქმეც კი.

ს. ხუნდაძის მხრივ ჩვენ ვერ ვხედავთ იმის შემოწმებას, თუ რამდენად შესძლო მ. ჯავახიშვილმა ეპოქის ყოველ მხრივობის მოცემა, გლეხთა მასიურ მოძრაობის გლეხთა მღელვარება აჯანყების მოცემა, პირიქით. ის უსაყვედურებს მწერალს, რომ მან „მოინდომა „არსენა მარაბდელის" მხატვრული კომბინაცია მაშინდელი მნიშვნელოვანი ისტორიული ფაქტების გამოყენების საფუძველზე აგება და ამიტომ რომანში შეიტანა ისეთი მომენტები, რომლებიც ისტორიულად და მხატვრულად ვერ უკავშირდება ერთმანეთს"; ამ ზედმეტ მომენტებში კი ს. ხუნდაძემ მოაქცია ეპოქის მეტად მნიშვნელოვანი მხარეები. ჩვენ ვფიქრობთ რომ უეჭველად სწორია მწერალი, როდესაც სცდილობს ნაწარმოების აგებას მაშინდელი მნიშვნელოვანი ისტორიული ფაქტების საფუძველზე". უეჭველად დიდი დადებითი სწრაფვაა გადმოგვცეს მთელი ეპოქა და მაქსიმალურად მისი არსებითი, ტიპიური მხარეები. „არსენა მარაბდელის" კრიტიკოსებმა კი, იმის მაგიერ, რომ გაერკვიონ თუ როგორ შესრულდა და რა დააკლდა მწერალს ამ სწორ, საქართველოს და ყოველმხრივ კანონიერ-მართებულ ცდაში, საერთოდ უარყოფენ ჯამში მწერლის **ეპოქის გადმოცემის** ცდას.

ამხ. შალვა რადიანი კიდევ მეტად უკანონოდ გამოსთქვამს ამ უმართებულო ბრალდებას: „რომანის განვითარების მანძილზე არსენას ფიგურა ხშირად იჩრდილება, ბურუსით იფინება. ამ გარემოების მიზეზი უმთავრესად უნდა ვეძიოთ იმაში, რომ მიხ. ჯავახიშვილმა „არსენა მარაბდელში" მოინდომა ჩატევა რამდენიმე დიდი, მეტად რთული და სერიოზული პრობლემის, უკეთ, რომ ვთქვათ—მთელი ეპოქის".

მთელი ეპოქის და „რამდენიმე" რთული და სერიოზული პრობლემების „ჩატევა" სასიქადულოა, შესაძლებელია და დიდი მხატვრისათვის და დიდი, განზოგადებული ნაწარმოებისათვის სავალდებულოა. **ჩვენს კრიტიკოსებს კი ეს დანაშაულად და ცოდვათ მიაჩნიათ.**

შეიძლება მათ საბუთი მოყავთ დამაჯერებელი? ერთად-ერთი საბუთი ის არის რომ **ეპოქის სრულად მოცემა, თურმე ვნებს არსენას ფიგურას.**

რადიანი სწერს: „არსენას ფიგურა ხშირად იჩრდილება, ბურუსით იფინება"-ო.

ხუნდაძის „საბუთებშიაც" ეს არის მთავარი: „რომანის ცენტრალური გმირი—არსენა ხშირად საძებნი ხდება ისტორიულ ამბებით დატვირთულ დიდ-ტანიან რომანში".

რადიანის და ხუნდაძის ეს დებულება და ფაქტიურადაც არ არის სწორი. რომანში არც იჩრდილება და არც საძებნი ხდება, რომანში, პირიქით სხვა საშიშროებაა: არსენა მეტის-მეტად ცენტრალური გმირი ხდება, სხვა მოქმედ პირების, მასიურ მოძრაობის ჩვენების ხარჯზე. ამ ნაწარმოების სახით ხომ არსენას თავგადასავლის აღწერასთან არა გვაქვს საქმე? ასეთი ტენდენციები გამოსამჟღავნებელი და უარსაყოფია, არ შეიძლება მოვთხოვოთ მწერალს, ისტორიის მთავარ ობიექტებს, პრობლემებს თავი დაანებოს და „ცენტრალური გმირი" არსენას, რომანის ნაცვლად ერთ ფურცელს ... მოაცილებოს. რომანში არსენა ისედაც მეტის-მეტი ჭარბი ფერებითა და ზომით წარმოდგენილი გმირია და ამხანაგი კრიტიკოსები კიდევ ამბობენ: იჩრდილება და იკარგება. მაშასადამე სახელდობრ ამ ამხანაგებზე შეიძლება ითქვას, რომ მათ სურთ ამოიღონ არსენას თავგადასავალი რომანის ყოველ—ფურცლებზე, ეს რომ ასეა, უფრო დიდ მნიშვნელოვან და „ერთაზრიან" დებულებებში გამოთქმული, ამას დაეთანხმებით, როდესაც ეს ამხანაგები უკიჟინებენ მწერალს არსენას მოქმედების დაკავშირებას მთელ რიგ ისტორიულ მოვლენებთან და უპირველეს ყოვლისა 1832 წლის არისტოკრატიულ შეთქმულებასთან. განსაკუთრებით ეს ითქმის ს. ხუნდაძეზე.

ხსენებული ამხანაგები არსენას ტიპის კრიტიკასაც უდგებიან ძალზე სქემურ კუთხით. ს. ხუნდაძე აღდგენს რომანიდან ამოწყვეტილ სიას, რომელიც გამოხატავს არსენას სოციალურ პროგრამას და სამოქმედო გეგმას. ჩვენ შემოკლებით გავიმეორებთ ამ „სიას", რომლითაც ხუნდაძე ამტკიცებს მას რომ: არსენას პროგრამა „არსებითად შეგნებული და მოფიქრებულია პოლიტიკურად". ეს კი დაუშვებელ და შეუძლებელ ამბავად მიაჩნია ხუნდაძეს. ეხლა ვნახოთ თუ სახელდობრ რა არის დაუშვებელი და შეუძლებელი არსენას პროგრამაში და მის შეხედულებებში. მას მოყავს შემდეგი ციტატები რომანიდან:

„მეფესა და ბატონს ომს ვუცხადებ და სანამ სული მიდგა, შეუპოვრად ვიომებ" (გვ. 265).

„ბევრი არაფერი არ გვინდა: ხელწერილით სალდათად არ გაგვიყვანონ, ხარკი მოგვიკლონ, ბატონყმობა მოსპონ, ყველანი გაგვათანასწორონ და მიწა მიწის მუშას დაურიგონ, თუ არა და ამ საქმეს ჩვენი შეძლებით და კიდევაც მოვაკეთებთ". (გვ. 212).

შემდეგ ხუნდაძე ეხება რა არსენის მიერ ფეოდალების დროშის წართმევას, მაგრამ იგი ავტორის მიერ ამ შეთხზულ ამბის ნამდვილ ფაქტიურეთ მხარეს კი არ ამჟღავნებს, არამედ ილებს მისი შინაარსის უბრალო მხარეს: „მოდით ძმებო, ეხლა ასე დავეწეროთ: ძმობა, შრომა, მიწა, თავისუფლება, თანასწორობა და პატიოსნება (გვ. 263) შემდეგ ხუნდაძე როგორც კურიოზს ხაზს—უსვამს არსენის მიერ ევროპის ამბების ცოდნას და საბუთად კიდევ მოჰყავს ციტატა რომანიდან: (არსენის კამათი, ფილადელფოს ბერთან „...უბატონოდ სად გაგონილა! მაშ რისთვის შეეფიცნენ შარშანწინ ვილაც დეკაბრისტები? რისთვის დაღვარა ზღვა— სისხლი ნაპოლეონმა? რად შეაზანზარა მთელი ქვეყანა ნაპოლეონის სარდალმა და ჩვენმა დედამშვილმა რისხვამ? მაშ ფრანგისტანში ისევ ბატონყმობა დარჩა? (გვ. 311).

ამ ამონაწერების შემდეგ, ხუნდაძე აკეთებს, ყოველგვარი კომენტარიების, დასაბუთების, კრიტიკის და ანალიზის გარეშე პირდაპირ და ლაკონიურ დასკვნას:

„მკითხველი დაგვეთანხმება, რომ ასეთი არსენი ვერას შემთხვევაში ვერ ჩაეტევა 20—30 წლების ისტორიულ ჩარჩოებში. ეს არ არის ამ ეპოქის გლეხთა მოძრაობის ტიპიური წარმომადგენელი. არსენი 1905 წ გამოსვლამდელ წითელ რაზმელს უფრო გვაგონებს, ვიდრე 1830-იანი წლების არსენა ოძელაშვილს. ხუნდაძე აცხადებს „მკითხველი დაგვეთანხმებაო". ეს სწორედ ამიტომ გავიმეორეთ ჩვენ, რომანიდან მრავალი ამონაწერი, რომ არა ზეპირი დამოწმებით არამედ ფაქტიური მასალით, მკითხველისათვის ხელშესახები გავაბათილოთ ხუნდაძის დასკვნის უსაფუძვლობა. რომანიდან მის მიერ ამოწერილი არსენის „პროგრამა" თვითონვე დასკვნის წინააღმდეგ ლაპარაკობს.

გავეცნოთ ახლა [illegible]დიანის ასეთივე დებულებას.

„არსენას პორტრეტის დახატვისას მის. ჯავახიშვილმა სინამდვილეს აცილა ჰიპერბოლამდე. მან არსენის მოქმედების ასპარეზი ძლიერ ფართოდ გადაუშალა. მის. ჯავახიშვილმა არსენას ბრძოლა დაუკავშირა თავის ეპოქის ყოველ პრობლემას. ხალხის მიერ წარმოდგენილი არსენა რომანში მეტად განზოგადებულია, იგი ყველაფრის მცოდნეთ არის გამოყვანილი. იგი თავისუფლად მსჯელობს პუგაჩოვზე, დეკაბრისტებზე, საფრანგეთის დიდ რევოლუციაზე მისთვის ნაცნობია ნაპოლეონი და მისი ცხოვრება,.. (ჟურნ. „მნათობი" № 5—161 გვ.):

„არსენა მეტად დიდ პროგრამას ისახავს. აქ ჰიპერბოლასთან გვაქვს საქმე. ეს პროგრამა არსებითად მთელი რევოლუციონური მოქმედების გეგმაა. არსენა დარწმუნებით ლაპარაკობს, რომ კიდევაც განახორციელებს ამას. ამ პროგრამის ძირითად დებულებებს არსენა მთელი რომანის მანძილზე ხშირად იმეორებს. მის. ჯავახიშვილის ინტერპრეტაციაში ხალხის მიერ შექმნილი არსენა ხშირად „იკარგება", მის მაგივრად გვრჩება მეოცე საუკუნის რევოლუციონური იდეების მატარებელი პიროვნება. ისტორიულად ცნობილია, რომ არსენა ასეთ დიდ რევოლუციონურ ილუზიებამდე არასდროს, არ მისულა". „მნათობი"—162 გვ.).

ჩვენ სპეციალურ წერილში დაწვრილებით აღვნიშნავდით, მან რაც არ არის სწორი, ორგანიული, დამახასიათებელი და ბუნებრივი მწერლის მიერ შექმნილ არსენას ტიპში. ამის გამეორება საჭირო არ არის. ბევრ რამეში ამხ. რადიანი და ამხ. ხუნდაძე სულ სხვა კუთხით უდგებიან არსენას ტიპს და ისტორიულად და ფსიქოლოგიურად შემცდარ შეხედულებებს ანვითარებენ. არ შეიძლება განზოგადდეს ცუდი ტიპის ელემენტარულ და არსებით მხარეებში. რატომ უკვირთ ამ ამხანაგებს არსენის შეგნების დონე, მისი ბატონყმობის წინააღმდეგ მიმართული პროგრამა? თუ ჩვენ დავუშვებთ მას, რომ არსენის მოქმედების პერიოდში ადგილი ჰქონდა გლეხთა მასიურ-სოციალურ მოძრაობას, გლეხთა აჯანყებებს —ამის [illegible] და ჩუგუევისა, და ეს კონკრეტული სამოქმედო პროგრამაა ბატონ-ყმობის წინააღმდეგ. ჩვენ დავუშვებთ, თუ არ დავუშვებთ, ამას მნიშვნელობა არ აქვს. ისტორიაში ადგილი ჰქონდა ასეთ მასიურ მოძრაობას; აჯანყებებს. არსენი ძლიერი ტიპია და ის გამოხატავს ამ მოძრაობის, ბატონ-ყმობის წინააღმდეგ გლეხთა გამოსვლების იდეურ სახეს. გლეხთა მასიური მოძრაობა, აჯანყებები, ყოველგვარი სახის გამოსვლები—სტიქიური იყო, ზუსტად ორგანიზაციულ კლასურ ბრძოლის მაღალ შეგნების დონეზე არ იდგა,—მაგრამ ეს არ უნდა იქნეს გაგებული რომ ვითომცდა იმ დროის გლეხობა სრულებით ვერ აყალიბებდა თავის შეხედულებებს, სწრაფვას და აქტიურ პროტესტს ბატონყმობის წინააღმდეგ. არსენას შეხედულებებში კი ამაზე მეტი არაფერი არ არის. ამას ნათლად მოწმობს ზემოთ მოყვანილი ამონაწერები.

ხუნდაძე და რადიანიც სცდილობენ წაართვან არსენას, ეს ძირითადი, სოციალური, იდეური სწრაფვის ჩამოყალიბების უნარი, მაშ რაღა დარჩება?

რატომ ფიქრობენ ეს ამხანაგები, რომ რევოლუციონურად განწყობილ გლეხების მოწინავე წარმომადგენლები, ყურბანი, ლენჩი, ელემენტარულად შეუგნებელი უნდა იყოს. ეს სინამდვილის დამახინჯება იქნებოდა. თუ კი არსენას წავართმევთ [illegible] ლაპარაკობს და, რომელის [illegible] მოქმედობს მაშინ სწორედ ყურბანი პრიმიტიული, სავსებით უაზრო მოსა შეგვრჩებოდა ხელში.

მწერალს შეეძლო და ვალდებულიც იყო რეალური არსენა, მეტი [illegible] და სი[illegible], ისტორიული არსენა განზოგადებული [illegible] მწერლისათვის. არსენა შემკრები ტიპია და [illegible] კიდევაც უნდა გამოხატოს გლეხთა ძირითადი არსებითი იდეურ-პოლიტიკური სწრაფვის ბუნება.

დაუსაბუთებელია ხუნდაძისა და რადიანის განცხადება, რომ ვითომცდა არსენა 1905 წლის გამოსვლამდელ რაზმელს უფრო გავდეს, თუმცა საუკუნის რევოლუციონური იდეების მატარებელი პიროვნება იყოს, არსენას ისტორიულად განსაზღვრული სოციალური პროგრამის, მისი პოლიტიკური აზროვნების, კლასური შეგნების ფაქტიურად დაბალი საფეხურის, თუმცა საუკუნეში გადატანა, ხომ 1905 წლის, მეოცე საუკუნის უდიდეს რევოლუციონერ არსენას, [illegible] კლასის, ბოლშევიზმით გადატანილ, უმაღლეს საფეხურზე ასულ გლეხთა [illegible] დაკავშირებას, მის ძირითადი საზომით წარმოადგენს და მეორე მე-19 საუკუნის გლეხთა მოძრაობის, [illegible] სოციალური ბრძოლების და შემდგომი ტიპების სათანადო სიღრმით, შეუმჩნევლობას.

ხუნდაძის აზრით მე-19 საუკუნის მოწინავე, აჯანყებული გლეხი 1880 წლებში, ვერას გზით ვერ იტყოდა: „მიწა თუ თავს სწორობაო", და სხვ.

ან და ვერ შეუბრუნებდა სიტყვას, თავადაზნაურობის გამტკიცებისათვის მებრძოლ ბერს, რომლის არგუმენტი იყო „უბატონოდ სად გაგონილა"-ო.

თურმე იმის მტკიცება, რომ უბატონოდ გაძლება შეიძლება და კიდევაც მოიპოვებიან უბატონო ქვეყნები შეუძლია მხოლოდ 1905 წლის „განთავისუფლების წითელ-რაზმელს".

ხუნდაძე ყველაზე მეტ წყრომას აფრქვევს მ. ჯავახიშვილის მიერ არსენას 1832 წლის არისტოკრატიულ შეთქმულებასთან დაკავშირების გამო. მაგრამ ხუნდაძე ყველაზე მეტად ამ საკითხში სცდება.

1832 წლის, შეთქმულების რომანში შეტანა მას მიაჩნია ისეთ შეცდომად, რომელიც არღვევს „რომანის მხატვრულ მთლიანობას და გაუმართლებელია ისტორიულად".

კრიტიკოსი ფიქრობს, რომ ეს შეთქმულება „ორგანიზაციულად ვერ არის შეკავშირებული ნაწარმოების მთლიან თემასთან", რომ ის მიმდინარეობს პარალელურად, არ არის გაბმული „შესაფერისი ინტრიგის ქსელი და რაც მთავარია „1830—32 წლების მედიდური მოძრაობა მკრთალად არის ასახული რომანში".

რატომ ეხამუშება ამხ. ხუნდაძის ჩამოყალიბებულ ესთეტიურ თვალსაზრისს შეთქმულების ამბის რომანში შეტანა, ამას ჩვენ ხუნდაძის წერილიდან ვერ ვგებულობთ, გარდა საერთო ზოგადი და დაუსაბუთებელი აზრებისა. ინტრიგის ქსელი არ არის და პარალელიზმიაო. ამ „ესთეტიურ-მხატვრული" თვალსაზრისის ნამდვილი სარჩული კი შემდეგში მდგომარეობს:

„სრულიად არ არის გამართლებული „შეთქმულთა" პოლიტიკური კავშირის დაჭერის ცდა აჯანყებულ და „ყაჩაღ" არსენასთან. ამის შესახებ არც ერთი ისტორიული დოკუმენტი არ არსებობს და ისტორიულად შეუძლებელი იყო". (ს. ხუნდაძე). ისტორიკოსმა საბუთად მხატვრობა მოიშველია. ეს საბუთი არ გამოდგა. კომპოზიცია, არქიტექტონიკა, „ესთეტიკა"—ეს ყველაფერი ყურით მოთრეულია. 1832 წლის შეთქმულების რომანში ჩართვა, არაფერით არ ვნებს რომანის კომპოზიციას; პირიქით ამჭიდროვებს მის მხატვრულ მთლიანობას. წინააღმდეგ შემთხვევაში რომანი არსებითად ცალმხრივი გამოვიდოდა, ეს კი არა მარტო იდეური ნაკლი იქნებოდა, არამედ მხატვრულიც, რაც შეეხება მას, რომ შეთქმულების ამბავი „მკრთალად" არის მოცემული, ეს სწორედ კომპოზიციურად სწორია, და გამოწვეული რომანის იდეური საჭიროების და მხატვრული ზომის დაცვის მიზნით.

ის თხოულობს ისტორიის მიზა-მზარეულ დოკუმენტებს, ძირითად საკითხებში კი მას „დაავიწყდა" ზოგიერთ ისტორიულ მოვლენათა ორმაგი ბუნება. გლეხთა მოძრაობა ყოველთვის მიმართული იყო არისტოკრატიის, თავად-აზნაურობის და რუსეთის თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ, მაგრამ თავად-აზნაურობა ყოველთვის სცდილობდა ეს მოძრაობა და აჯანყებებიც კი წარემართა რუსეთის თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ. მიზანს ვერ აღწევდა (თუმცა ცდას არასოდეს არ აკლებდა) და თვითმპყრობელობასთან ერთად პირველი იბრძოდა გლეხთა მოძრაობის წინააღმდეგ. ის არამც თუ შეშინებული იყო ამ მოძრაობით, არამედ ნათლად იცოდა რომ ის მის წინააღმდეგ იყო მიმართული და ამიტომ მზად იყო ბრძოლისათვის. ეს მას ხელს არ უშლიდა ცდა არ დაეკლო ამ მოძრაობის სხვა გზით წარსამართავად. მით უმეტეს ეცდებოდენ გლეხობის გამოყენებას, რუსეთის თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ სპეციალურად შეთქმულნი (1832 წელი). ქართველი არისტოკრატები. ამიტომ არამც თუ არ არის გამართლებული შეთქმული თავადების არსენასთან პოლიტიკური კავშირის დაჭერის ცდა, არამედ ეს აუცილებელია, ბუნებრივია და ისტორიულად სწორია. მ. ჯავახიშვილს რომ გლეხთა მოძრაობა (მისი წარმომადგენელი არსენას სახით) ნაციონალისტურ შეთქმულებასთან არ დაეკავშირებინა, უქეთ მათი დაკავშირების ცდა

და გათიშვა არ ეჩვენებოდა—ეს იქნებოდა დიდი იდეურ-პოლიტიკური, მხატვრული შეცდომა, ისტორიის გვერდის ავლა.

კრიტიკოსი ხუნდაძე კი ამას არ ითვალისწინებს და „კომპრომისებზე" გვესაუბრება.

მ. ჯავახიშვილმა შეთქმულების და არსენას დამოკიდებულების საკითხი ამ ხაზით სწორად დასვა და სწორად გადასჭრა. მას ამავე საკითხში სხვა შეცდომები აქვს, რომელნიც ჩვენ სპეციალური წერილში აღვნიშნეთ.

ამხ. ს. ხუნდაძემ, ვერ აიყვანა საკითხები ისტორიულ განზოგადოებათა სიმაღლეზე. ვერ შეამჩნია, გამორჩა მ. ჯავახიშვილის ზოგიერთი სერიოზული იდეური ჩავარდნები, შეცდომები; მაგალითად: ხუნდაძემ კონკრეტულად ვერ შეამჩნია ნაციონალიზმის ნაშთები, რომან „არსენა მარაბდელში" გამომჟღავნებული.

1832 წლის შეთქმულების საკითხს ძალზე გარყვნებულად და „გაკვრით" სვამს ამხ. შალვა რადიანიც: „არსენა მარაბდელში" განსაზღვრული მოტივების კომპლექსი, რომელიც არსებითად ყალიბდება ახალ თემაში—შეთქმულების სახით, ვერ არის ორგანიულად „მოყვანილი" მთელ რომანთან, ამიტომ არის, რომ სრულიად ვერ გაეჯერებით არსენას, შალვა ბარათაშვილის და ფილადელფოს ბერის შეხვედრა და მათი საუბარი შეთქმულების „მაღალ მიზნებზე".

რატომ ვერ არის „მოყვანილი"? სახელდობრ რა? როგორ? ამაზე ამხანაგი რადიანი სდუმს; უკეთ მხოლოდ შემდეგ მრავალმნიშვნელოვან" პასუხს იძლევა:

„იქ, სადაც მიხ. ჯავახიშვილი უშუალოდ [illegible] არსენას პრობლემას, იგი უსათუოდ დიდ წინააღმდეგობაში ვარდება და მეტად ძვირფასი პრობლემაც გადაუწყვეტელი რჩება". („მნათობი" № 5,168 გვ.).

რას ნიშნავს ეს „უშუალოდ" არსენას პრობლემა? **უშუალოდ არსენას პრობლემა არავითარ შემთხვევაში არ არსებობს.** არსენა როგორც გლეხობის მასიურ მოძრაობის, წარმომადგენელი დაკავშირებულია, ეპოქის დამახასიათებელ მხარეებთან. იგი ვერ აცდებოდა ვერც 1832 წლის შეთქმულებასთან რაიმე კუთხით შეხებას. აქ არც წინააღმდეგობებს აქვს ადგილი და არავითარ შუაშია „პრობლემების სიმკრთალე" ასეთია ამხ. შ. რადიანის და ს. ხუნდაძის „არსენა მარაბდელის" შესახებ დაწერილ წერილების ძირითადი შემცდარი დებულებანი.

თავისთავად ის ფაქტი რომ მიხ. ჯავახიშვილის უკანასკნელმა ნაწარმოებმა — „არსენა მარაბდელმა" მიიპყრო მარქსისტული კრიტიკის განსაკუთრებული ყურადღება და ფართო მკითხველი მასაც შეიძინა, რომანის დიდმნიშვნელოვნების მოწმობა. ამ გარემოების გამო მიხ. ჯავახიშვილმა კიდევ მეტი სიღრმით და თანამიმდევრობით უნდა შეეცადოს იმ იდეურ და მხატვრულ ნაკლთა გამოსწორებას და აღმოფხვრას, რომელნიც ჯერ კიდევ თან ახლავს ამ თვალსაჩინო, ძირითადში, მწერლის უდაო გამარჯვების მაუწყებელ ნაწარმოებს.

უღელტეხილზე

მოთხრობა: მოსე გვასალია

გირლიანდებით მორთული, ოთხკუთხედი აგურისფერი სახლი.

დიდი მახვილკიდურებიანი ვარსკვლავი ჩაჭედილი ღამეში: ლურჯი, წითელი და იისფერი ბრჭყვიალა ლურსმნებით.

ახლა გვიანაა.

უკანასკნელი ცისტერნების შემადგენლობა ნაშუაღამევს წარაჯგუნდა.

დარბაზში სხედან მონტიორები, მემანქანეები, ინჟინრები და ელექტრიკოსები.

დარბაზში: კუთხიდან კუთხემდე, საკონტაქტო ხაზის ფოლად — ალიუმინის და სპილენძის გამტარები იწვიან — ლაპლაპებენ. თეთრი იზოლატორები, სიგანეზე და სიმაღლეზე დაკიდებულნი, კბილებით ეჭიდებიან მავთულებს. კუთხეში მწვანე და ჯავშანის ფერი ანძები აღმართულა, თითქოს აქ, დარბაზი კი არა, უღელტეხილი იყვეს, თავისი ხეობებით და გადასავალ ზნებით.

კარებთან მოხუცი დარაჯი დგას და უკმაყოფილოა, რატომ არ გაეგება მონტიორის სიტყვები, სულგანაბული უსმენს, მაინც ვერაფერი გაუგია.

ხანდახან აგონდება:

— ახლა გვიანაა...

უკმაყოფილოდ ჩივის:

— აღარ გათავდა?...

გამოდიან და დარაჯისთვის გაუგებარ თემაზე კამათობენ. მატარებლებმა ჩაიარა, უკანასკნელად ცისტერნების შემადგენლობა წარაჯგუნდა.

ახლა ხაბეიშვილმა აიღო სიტყვა:

ლაპარაკობს სინქრონულ და ასინქრონულ მოტორებზე. როდის ისწავლა ამდენი?.... 1930 წელს ის მოვიდა [illegible] [illegible]ებით და ძიქვებით. ლაპარაკობდა ქართული ინტონაციით და ყოველ ნაბიჯზე იგინებოდა. საწყობში შავ-მუშად დააყენეს. დაათრევდა ტომრებს და ჩიოდა გრძელ ზამთარზე. ახლა როდისღა ვთესო, ჰა?!. ცალი ხარი არ ჰყავდა, იმიტომ მოვიდა აქ, იშოვის ფულს წავა, დახნავს, დათესავს.

ხაბეიშვილს შემდეგ აზრები დაებნა. სახელოსნოში, იაშვილთან ურონ დამრტყმელად და ლითონის მძიმე ფიცრების ასაწევად გადაიყვანეს. ახალი საქმე ძალიან საინტერესო გამოდგა. უღელტეხილისათვის რკინის ანძებს ამზადებდნენ, საღამოობით მეცადინეობდა ტექნიკის დაუფლების წრეებში.

ხაბეიშვილს დაავიწყდა ცალი უღელი ხარი, ხვნაც და თესვაც. მალე დახურული ქვესადგურის განმანაწილებელ დაფის მონტაჟზე გადაიყვანეს, ახლა კი გენერატორის „მემანქანის" თანაშემწეა მოლითში.

მისი გენერატორი სხვათა შორის პირველია საბჭოთა კავშირში. კარგადაც უვლის. (ორჯერ დააჯილდოვეს. უშველებელ წიგნებს დაათრევს და კითხულობს.

ჯმუხა, ტანდაბალი და წითური, განმანაწილებელ დაფასთან ზის, ვოლტმეტრს და ამპერმეტრს თვალს არ აშორებს, ისრების მოძრაობაზე ის თითქო გრძნობს და განიცდის თუ როგორი წნევით ეშვება თავდაღმართზე ელექტრომავალი.

ახლა კრებაზე გააკრიტიკეს.

ერთხელ ტრანსფორმატორმა ატეხა კიკილი, სჩანს ტრანსფორმატორს რაღაც უჭირს და ავარიის გაფრთხილებას იძლევა.

ხაბეიშვილმა მარჯვედ ამორთო ქვესადგური. რკინის ღერძებმა უკლეს სისწრაფეს და მალე დადგნენ.

აქ, ტექნიკურ კონფერენციაზე სტალინისელმა ნოზაძემ გააკრიტიკა მოლითელი ხაბეიშვილი. ის ამტკიცებდა, რომ ხაბეიშვილი შეცდა — მას ჯერ უნდა გაესინჯა, თუ რატომ იძლეოდა გაფრთხილებას ტრანსფორმატორი.

ინჟინრებმა მოიწონეს ნოზაძის მოსაზრება.

დარბაზის კუთხესთან მოხუცი დარაჯი უკმაყოფილოა — რატომ არ გაეგება ნოზაძის [illegible] მაინც.

კამათობს ხაბეიშვილი. იგი ეხება სინქრონულ და ასინქრონულ მოტორებს. წაიკითხა წიგნები: „ელექტრომოწყობილობის მონტაჟი" — პროფ. ალექსანდროვის, „ელექტროსადგურის რაიონი" — პროფ. ვარკოვის, „ელექტრომოწყობილების საფუძვლები"—რომელსაც 4 პროფესორი აწერს ხელს.

ახლა თვითონ იგი ლაპარაკობდა როგორც „პროფესორი". თმა უკან გადავარცხნილი და დინჯი.

ხაბეიშვილმა ამ წიგნებიდან წაიკითხა ამონაწერები:

— საჭირო იყო გენერატორის შეჩერება, წინააღმდეგ შემთხვევაში შეიძლებოდა მომხდარიყო სერიოზული ავარია. ამორთვის შედეგად კი მუშაობა რამოდენიმე წუთით შეწყდა.

ხაბეიშვილი აკრიტიკებს ნოზაძეს: მის მორიგეობის დროს გადაიწვა ღია ქვესადგურის მნიშვნელოვანი გამტარი, სტალინისში.

* * *

გართობაც ასეთი უნდა!

მიაყუდეს კედელზე წაქცეული მაგიდა, გადააფარეს წითელი სუფრა,

მაგიდის უკან ინჟინერი თავაძე ჩაიმალა.

ჩამოარიგეს ანკესები.

ვიღაცა ხარხარებს: — აი ახლა გამოჩნდება, თეთრი და შავი.

გამოდის ამხ. ნოზაძე, აგდებს ანკესს მაგიდის უკან, იქ ჩამალული ინჟინერი თავაძე ანკესზე შეკითხვას აბამს.

ნოზაძე ვერ უპასუხებს, იგი ყურებამდე წითლდება და შერცხვენილი ჯდება. ახლა აიძულებენ ჩააგდოს ხელმეორედ. ახალი კითხვა ასეთია: „რა ტემპერატურამდეა დასაშვები გენერატორის საკისურების გაცხელება"? — ისიც ვერ უპასუხებს, მესამეჯერ ანკესი, რომ მაგიდის უკან გადაისროლა, იქიდან საჩუქარი ამოვიდა: „უცოდინარი", — ეს სიტყვა წარწერილია ქაღალდზე, სადაც აგრეთვე ხატია, ვიღაც მძინარი ზარმაცი.

ხაბეიშვილმა იმ ღამეს ყველას აჯობა. ინჟინერებმა კითხვებში „ვერ დაიჭირეს"—და მაგიდის ზურგიდან წარწერილი საჩუქარიც მიიღო:

— „ენტუზიასტი".

დარაჯი სანახაობით, გაერთო. ისეინის შემდეგ ხელახლა გადადის. განსაკუთრებით კარგი სანახაობაა, თუ ვინმე შეკითხვაზე ვერ უპასუხებს, მასაც ავიწყდება, რომ უკვე სვეიანაა..... რომ ნაშუაღამევს უკანასკნელად ცისტერნების შემადგენლობა წაიაჯგუფდა.

* * *

გირლიანდებში ჩაქრა ფერადი სინათლე. „ტექნიკის სახელი" სიბნელეში გაუჩინარდა.

მიდიან: ხაბეიშვილი, ნოზაძე, ინჟინერი თავაძე და სხვები.

გზაშიც ერთმანეთს „ახრჩობენ".

ხაბეიშვილი მხიარულადაა. მან იშოვა ახალი წიგნი: „დასავლეთ ევროპის რკინის გზების ელექტროფიკაცია". ჯერ ავტორის გვარი მაინც ვერ დაიხსომა. ქამთის ერთი წუთით სწყვეტს მაშინ, როდესაც სიბნელეში წაფორხილდება.

ღამეა.

სადგურს და ლიანდაგებს მყუდროდ სძინავს. გათენებამდე მატარებლები აღარ იქნება.

შორს სტალინისის კანძზე დადგმული პროჟექტორები ანათებენ და ქვესადგურიდან მოტორგენერატორი წივის.

ცივა. უღელტეხილის მთები ღრუბლებს დაუფარავს.

ლირიკის დასაცავად

წერილი: **შ. რადიანი**

წინ, ამხანაგო, წინ!
პოეტი არის მებრძოლი,
ახალი ქვეყნის მჭედელი
წინა სიგან ცხარე ბრძოლებში
როგორც ქურციკის კიდელი..

გ. ტაბიძე.

თანამედროვე ქართულ საბჭოთა პოეზიაში საკმაოდ ბევრი კარგი პოეტები გვყავს. პროლეტარული რევოლუციის განვითარების მანძილზე შეიქმნა მრავალი კარგი ნამდვილად რევოლუციონური პოეტური ნაწარმოები, მაგრამ მიუხედავად ამისა, პოეზია დღემდე მაინც უფრო მეტად ჩამორჩება ცხოვრებას, ვიდრე მხატვრული ლიტერატურის სხვა რომელიმე ჟანრი (პროზა და ა. შ.).

შეიძლება ითქვას, რომ დღემდე ჯერ კიდევ არ სწარმოებს სათანადო ბრძოლა ამ მდგომარეობის გამოსასწორებლად, საბჭოთა პოეზიის პრობლემების გარკვევაში განსაკუთრებულ უყურადღებობას, უკვე რომ ვსთქვათ სისუსტეს იჩენს ჩვენი კრიტიკა.

გაშლილ სოციალისტურ მშენებლობის პირობებში საბჭოთა პოეზიის წინაშე უდიდესი ამოცანები სდგას. მან უნდა გვიჩვენოს დიადი ეპოქის მხატვრული სახე, მისი განვითარების ტენდენციები და წინააღმდეგობანი. ამ მიზნისათვის საბჭოთა პოეზიამ უნდა გამოიყენოს პოეზიის ყოველი ჟანრი. სასტიკი წინააღმდეგობა უნდა გაეწიოს, რომელიმე ჟანრის კანონიზაციას საბჭოთა პოეზიაში. ვიბრძოლოთ საბჭოთა ეპოსისათვის და ლირიკისათვისაც. სოციალიზმის მშენებელ კლასს უნდა, როგორც პოემები, ისე ლირიკული ლექსები.

მაგრამ ჩვენი საბჭ. პოეზ. საბჭოთა ლექსი პოეტი რიგი არსებითი მომენტით განსხვავდება ძველი, რევოლუციამდე არსებულ ლექსისაგან და პოემისაგან, როგორც შინაარსობრივად, ისე მხატვრულ-ფორმალური მხარით.

დაცემის გზაზე დამდგარ ბურჟუაზიულ კონტრრასთან დაკავშირებული მწერლები, რომლებიც დღესაც მოქმედებენ, გამწვავებულ კლასიურ ბრძოლის პირობებში, სოციალიზმის გადამწყვეტი გამარჯვების პერიოდში, აყენებენ ყოვლად ზიდურებულ თეორიას რევოლუციონურ თანამედროვეობასთან ლიტერატურის, ხელოვნების შეუთავსებლობის შესახებ.

—:—

ოლგა ფორში თავის „Сумашедший корабль"-ში საკმაოდ გარკვევით გამოსთქვამს იმ აზრს, რომ რევოლუციურ თანამედროვეობაში ხელოვნება იღუპება, რომ დღეს არ არის მისთვის სათანადო ატმოსფერა.

ბ. პასტერნაკი ლექსში „მეგობარს" პირდაპირ ლაპარაკობს ლიტერატურის, ხელოვნების და გაშლილი სოციალისტური მშენებლობის ეპოქის შეუთავსებლობის შესახებ:

И разве я не мнрюсь с пятилеткой,
Не падаю, не подымаюсь с ней?
Но как мне быть с моей грудной клеткой
И с тем, что всякой косности косней?
Напрасно в дни велнкого совета
Где высшей страсти отданы места,
Оставлена вакансия поэта—
О а опасна, если не пуста...

თუ **ფორშისათვის** და **პასტერნაკისათვის** დამახასიათებელია თეორია ლიტერატურის, ხელოვნების და სოციალისტური მშენებლობის შეუთავსებლობის შესახებ, ზოგიერთები ერთგვარ „დათმობას" ახდენენ და ლაპარაკობენ იმის შესახებ, რომ გამწვავებულ კლასობრივ ბრძოლის პირობებში არა აქვს გასაქანი მხოლოდ ლირიკას.

საკმარისია გავიხსენოთ რენეგატ **ტროცკის** წერილი **ესენინის** გარდაცვალებაზე, და მის მიერ ამ სიკვდილის ახსნა, რომ პოეტი, როგორც „წმინდა ლირიკოსი" შეუფერებელი იყო რევოლუციონური ეპოქისათვის, რომელშიაც არ დარჩა ადგილი ლირიკისათვის. ტროცკის გაგებით კლასიური ბრძოლების პერიოდი არ აძლევს ადამიანს საშუალებას ყურადღება მიაქციოს პირადულს და ამიტომ ლირიკა გადადის უკანასკნელ პლანზე.

ტროცკის აღნიშნულ მოსაზრებაში ნათლად მოჩანს ლირიკის იდეალისტური გაგება, როგორც არა სოციალური და აქედან არა იდეოლოგიური წყობის მოვლენის, როგორც ადამიანის თვით შემეცნების ბიოლოგიური სფეროსი, რომელიც დამოუკიდებელია კლასიური მდგომარეობისაგან.

ამგვარი თეორიის წარმომადგენლები თანამედროვე ქართულ ლიტერატურაშიაც მოიპოვებიან. ჩვენში ლიტერატურის და კერძოდ ლირიკის და სოციალისტური მშენებლობის შეუთავსებლობის მოსაზრება მკაფიოდ გამოსთქვა **ი. გრიშაშვილმა** და **ალ. აბაშელმა**, რას სწერენ ისინი:

„ლექსი მოძველდა... და ამის გარდა არ ფასობს ეხლა წმინდა ლირიკაც".

(**ი. გრიშაშვილი**—„საუბარი ასოთ ამწყობთან").

„ვის რათ უნდა დღეს, მითხარი,
სალამურის კვნესა,
როცა გრგვინავს ელვის ქარი,
ელვა აპობს კლდესა?
ყური უგდეთ, ვისაც გინდათ,
ორთქლით მყვირალ დეპოს.
დღეს ლირიკამ ხმა გაკმინდა,
გზა დაუთმო ეპოსს..

(**ალ. აბაშელი**—„ლირიკოსი და მებადე").

ეს მოსაზრება არავითარ შემთხვევაში არ არის მართალი. სოციალისტური მშენებლობის ეპოქას თავისი ლირიკა აქვს. აქ სულ სხვა რამეშია საქმე.

ლირიკოსი აბაშელს „სიბნელის მოყვარად" გამოჰყავს. მისი გაგებით ლირიკა უფროსის გმირებს, მისთვის ლირიკა ეს არის მხოლოდ პოეზია ისეთი ხალხის:

— ვის გულიც ჰორჰელით
მოწამლული სისხლის

ცისაც ობერონ ურჩევნია
გაუგებარ სიცოცხლე,
ცინც ბნელში ზის და განთიადს
ელოდება მწარედ.
ვინც სულიც საკანშია,
არ უშვებენ გარეთ...

პოპულარულ საფუძველს მოკლებულია ლირიკის წმინდა კამერულ ჟანრზე დაყვანა (როგორც ამას სხადის აბაშელი და სხვ.), სადაც მხოლოდ პოეტის უშუალო ინდივიდუალისტურ-ინტიმიური მიდრეკილებები, განცდები და სიყვარულ-ეროტიული სიმღერები მოიხსნის.

ჯერ არავის დაუმტკიცებია, რომ ლირიკა მხოლოდ ზემოთ აღნიშნული მომენტებით განისაზღვრება. განა **მაიაკოვსკის** და მრავალ სხვა პოეტთა ძლიერი ლირიკა არ უარყოფს ლირიკის თვითაზიურ გაგებას, როდესაც იგი დაყვანილია მხოლოდ კამერულ ჟანრამდე.

სოციალისტური მშენებლობის ეპოქა უდიდეს შესაძლებლობებს შლის საერთოდ მხატვრული ლიტერატურის და კერძოდ საბჭ. პოეზიის წინაშე. გამწვავებული კლასობრივი ბრძოლის პერიოდი, მძლავრ სტიმულს აძლევს პოეზიას. საბჭოთა პოეზიის განვითარება არსებითად უარყოფს **ფორმის, პასტერნაკის, გრიშაშვილის, აბაშელის** და სხვ. ბურჟუაზიულ თეორიის — ლიტერატურის, ხელოვნების და სოციალისტური მშენებლობის ეპოქის შეუთავსებლობის შესახებ.

საბჭოთა პოეზიას უნდა ახასიათებდეს ჯერ არნახული მრავალფეროვნება და მხატვრული სიძლიერე. მისთვის აუცილებელია ლირიკის ჟანრიც, რომელიც ჯანსაღ, მებრძოლ ემოციებს უნდა იწვევდეს სოციალიზმის მშენებელ კლასში.

ატომის ჯურღმულებში

ფილიპ ჰალტონი

წარსული წლის დამლევს ფიზიკო-ქიმიური ჟურნალები აჭრელებული იყო სათაურებით—„სამყაროს ახალი სურათი", „ახალი რევოლუცია ფიზიკაში" და სხვ. საქმე შეეხებოდა ინგლისელ მეცნიერ ჩედვიკის აღმოჩენას. ჩედვიკმა, რეზერფორდის წინასწარმეტყველების თანახმად, აღმოაჩინა არსებობა **ნეიტრონის**, რომელიც მასით უდრის წყალბადის ატომს, მაგრამ მოკლებულია რაიმე ელექტრონულ მუხტს (ეს აიხსნება იმით, რომ ნეიტრონში დადებითად დამუხტული პროტონი და უარყოფითად დამუხტული ელექტრონი ისე მჭიდროდ არიან შეერთებული ერთმანეთთან, რომ ანეიტრალებენ ერთიერთს).

ვიდრე რამდენიმე თვე და იმავე ჟურნალებს კვლავ მოუხდათ გამოეშვებინათ ზემოთმოყვანილი სათაურების, რომლებიც ამცნობდნენ მკითხველებს მორიგ რევოლუციას სამყაროს თანამედროვე სურათში. ამ შემთხვევაში აღმოჩენა კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი იყო, ვინაიდან ნიადაგს აცლიდა ატომის შემადგენელ ფუნდამენტალური წილაკების შესახებ არსებულ წარმოდგენას. ამერიკელმა მეცნიერმა **ანდერსონმა**, ცნობილ ფიზიკოსის მილიკენის მოწაფემ, ზოგიერთ გაზებზე კოსმიური სხივების მოქმედებაზე დაკვირვების დროს გამოარკვია, რომ პროტონისა და ელექტრონის გარდა არსებობს კიდევ რაღაც მატერიალური წილაკი, რომელიც თავისი მასით ელექტრონს უდრის (ან ძლიერ უახლოვდება მას). მაგრამ მისგან განსხვავებით აქვს არა უარყოფითი, არამედ დადებითი მუხტი. მსგავსად პროტონისა, ახალ წილაკს უწოდეს **პოზიტრონი**.

სულ რაღაც 40 წლის წინ ფიზიკოსები და ქიმიკოსები ატომს თვლიდნენ განუყოფელ, უცვლელ და თავისთავად ერთეულად. ლორდი **კელვინი** ფიქრობდა, რომ ატომი წარმოადგენს ეთერის სპეციალურ გრიგალის მაგვარ რაღაცას, თამბაქოს კვამლის რგოლის მსგავს. მაგრამ უკვე წარსული საუკუნის დამლევისათვის რადიოაქტიურობის აღმოჩენამ არსებითად შეცვალა ატომის ბუნების შესახებ გაბატონებული შეხედულებები და 1900 წ. **ტომსონი** უკვე თვლიდა, რომ ატომი შეიცავს ელექტრონების [illegible] მაგვარ მასას, რომლებიც [illegible] უარყოფითად დამუხტული ელექტრონი. ძლიერ ჩქარა ამის შემდეგ **რეზერფორდმა** დაადგინა ატომის ახალი სურათი, რომლის [illegible] ელემენტები [illegible] ფიზიკაში. მან გაარკვია, რომ ატომში არის დადებითად დამუხტული გული, რომლის გარშემო მოძრაობენ ელექტრონები. [illegible] რომ ატომში [illegible] პროტონები, წარმოდგენა, რომ პროტონი და ელექტრონი არიან ატომის ერთად-ერთი შემადგენელი წილაკები, რომელიც განაგრძობდა და [illegible] ფიზიკის **ნილს ბორმა**, საკმაოდ დიდი ხნით გაბატონდა. ნეიტრონის აღმოჩენამ პირველი ლახვარი ჩასცა მას, პოზიტრონმა—მეორე.

მაგრამ საქმე ამით არ ამოიწურება. უკანასკნელი თვეების განმავლობაში ატომს კვლავ „არ ასვენებენ".

ზოგიერთმა ელემენტების ატომებში აღმოაჩინეს ე. წ. „წყალბად 2"-ის გული. რა ნივთიერებაა ეს? მას აქვს ყველა ფიზიკური და ქიმიური თვისებები ჩვეულებრივი წყალბადის, რომელიც ცნობილია, როგორც უმარტივესი ელემენტი, მხოლოდ ერთი განსხვავებით: მისი ატომწონა ჩვეულებრივი წყალბადის ატომწონაზე ორჯერ მეტია. [illegible] ელემენტთა ცხრილში წყალბადს უშუალოდ მისდევს ჰელიუმი, რომლის ატომწონა ოთხჯერ უფრო დიდია ჩვეულებრივი წყალბადის ატომწონაზე.

ახლა ირკვევა, რომ ჩვეულებრივ წყალბადსა და ჰელიუმს შუა იმყოფება კიდევ [illegible] **„წყალბადი 2"**.

[illegible] მას ამიტომ შეგვიძლია უწოდოთ, რომ მისი ბუნება მეცნიერებისთვის ჯერ კიდევ არ არის ნათელი და ეს გაურკვევლობა გზას უხსნის მთელ რიგ შორს მიმავალ მოსაზრებებს. ასე, მაგალითად, ცნობილი ამერიკელი ფიზიკოსი **კომპტონი** ამბობს: „ახლად აღმოჩენილი წყალბადის ორმაგი წონა [illegible] იმით აიხსნება, რომ მისი გული შესდგება ორი პროტონის ან პროტონისა და ნეიტრონისაგან, ან სხვა **რაიმე წილაკებისაგან**". უკანასკნელი მოსაზრება [illegible] გულისხმობს ახალი რევოლუციის გამომწვევ აღმოჩენებს.

მართალია, თუ „წყალბად 2"-ის გული შესდგება ორი პროტონისაგან (ე. ი. ორი დადებითად დამუხტული წილაკისაგან) [illegible] დამუხტულ [illegible], რომლებიც ყველა [illegible] **წილაკს**, რომლებიც ყველა კანონების თანახმად უნდა განიზიდებოდნენ [illegible], რომ მათთან ერთად გულში [illegible] უარყოფითად დამუხტული წილაკები, რომელთა მუხტი უდრის ორი ელექტრონის მუხტს.

[illegible] „წყალბად 2"-ის გული შესდგება პროტონისა და ნეიტრონისაგან, [illegible] (ე. ი. აქვს ერთი პროტონის მუხტი).

[illegible] კომპტონის [illegible] რომ ზოგიერთი ელემენტთა ატომებში [illegible] „წყალბად 2"-ის გულის [illegible] —**დეიტონი**. [illegible] —ამბობს კომპტონი,—თუ [illegible] ატომს [illegible] (თეორიტიულად) მხოლოდ პროტონებით და ელექტრონებით, ახლა მას [illegible] **აქვს სხვადასხვა წილაკს** [illegible] პროტონი, ელექტრონი, ნეიტრონი, პოზიტრონი, დეიტონი და ალფა-წილაკები (ალფა-წილაკები წარმოადგენენ ჰელიუმის ატომგულებს, რომლებიც თუმცა ისევ პროტონებისა და ელექტრონებისაგან შესდგება, [illegible] რამ შეიძლება განხილულ [illegible] დამოუკიდებელი [illegible] მისი შემადგენელი [illegible] დაკავშირებული [illegible] წარმოადგენს [illegible] წილაკების ყველაზე [illegible] კომბინაციას), გარდა ამისა კომპტონის აზრით შესაძლებელია ატომის გულებში იმყოფებოდნენ ფოტონები [illegible] „სინათლის ატომები" და, დასასრულ, [illegible] აღმოჩენა [illegible], რომ ამ ელექტრონის მასის მქონე დადებითად დამუხტული წილაკების გვერდით არ [illegible] **პროტონის მასის მქონე უარყოფითად დამუხტული წილაკები"**.

ამრიგად ატომის შემადგენელ [illegible] რაც [illegible] რევოლუციაა სამყაროს თანამედროვე სურათში და მასთან ერთად [illegible] რევოლუცია.

მაგრამ ეს კიდევ არ არის ყველაფერი. დაკვირვებებს ახლად აღმოჩენილ წილაკებზე ფიზიკოსები მეტად საინტერესო დასკვნებამდე მიჰყავს.

დაკვირვებებს ნეიტრონზე [illegible] უკანასკნელი შრომები [illegible] **დოუფინსმა**, რომელმაც გამოარკვია, რომ ნეიტრონი პროტონზე ნაკლებს იწონის, [illegible] მეტად საგულისხმო სურათს: ნეიტრონი შესდგება ორი წილაკისაგან—პროტონისა და ელექტრონისაგან და მიუხედავად ამისა, [illegible] ერთ-ერთი მათგანი. [illegible] რევოლუცია [illegible] ფიზიკის [illegible] არითმეტიკის [illegible]: [illegible] არის შემთხვევები, **როცა ორი ერთზე ნაკლებია!..** მექანისტური [illegible] სათვის [illegible]. [illegible] მატერიალიზმისათვის აქ არავითარი მოულოდნელი არ არის [illegible] **არ არის იმ განმარტებაში**, რომელსაც იძლევა ლენინი.

[illegible], რომ თანამედროვე ფიზიკას არ შეუძლია [illegible] მატერიის და **ენერგიის, როგორც ერთმანეთისაგან** [illegible]. [illegible] თანამედროვე მეცნიერებისათვის [illegible] ენერგიად და პირიქით. [illegible] (გამოხატული [illegible]) [illegible] (გამოხატული [illegible]). [illegible]

ლოუერენსის აზრით, როცა პროტონი უერთდება ელექტრონს და წარმოიშობა ნეიტრონი, ამ პროცესს თან სდევს **პროტონის ნაწილის გადაქცევა ენერგიად.** ამის შედეგად ნეიტრონის წონა გამოდის გაცილებით ნაკლები იმაზე, ვიდრე უნდა ყოფილიყო უბრალო მექანისტური თვალსაზრისით.

მსგავს დასკვნებამდე მივიდა ნილს ბორიც, რომელიც დაკვირვებებს ახდენდა **პოზიტრონზე,** ის თვლის, რომ პოზიტრონი მხოლოდ მაშინ წარმოიშობა ატომის გულის არეში, როცა ამ არეს გაჰკვეთავს პროტონი. ბორის ამ მოსაზრებას საგრძნობლად უჭერს მხარს მილლიკენიც, რომელიც ხაზს უსვამს, რომ პოზიტრონი თავდაპირველად აღმოჩენილ იქნა ატომის „ნეშტში", რომელიც წარმოიშვა შედეგად ატომის დაშლისა კოსმიური სხივების მოქმედებით. სხვა სიტყვით, არა მარტო ამ სხივებს, არამედ სხვა ფოტონებსაც შეუძლიათ ანალოგიური მოვლენის **გამოწვევა.**

ამ მასალების მიხედვით ბორი აყენებს შემდეგ დასკვნას (რომელიც ჯერჯერობით, რასაკვირველია, ჰიპოტეზას წარმოადგენს): ერთ-ერთი შემთხვევას მატერიის გადაქცევისა ენერგიად, როცა ფოტონები, რომლებიც შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც ენერგიის ერთეულები, მოხვდებიან ატომის გულის გარშემო არსებულ ელექტრონულ ყუთში, ისინი ერთდროულად **წარმოშობენ ორი სახის მატერიალურ წილაკებს:** ელექტრონებს, ე. ი. იმავე მასის, მაგრამ საწინააღმდეგო მუხტის მქონე ერთეულებს. სწორედ ესენი არიან პოზიტრონები, რომლებსაც ბორის წინადადებით, მისი პოზიციის თანახმად, უნდა ეწოდოს **ანტი-ელექტრონები.**

გვაქვს საბჭოთა ალიუმინი

წერილი: ე. მ—ძე

1920 წელში, სამოქალაქო ომიდან ახლად გამოსულ საბჭოთა რესპუბლიკაში, სადაც კიდევ ბოლავდენ ომის ნახანძრევი ადგილები და მხოლოდ იწყებოდა მშვიდობიანი ცხოვრება, იქმნება ელექტროფიკაციის დიდი გეგმა, ვინაიდან „ჩვენ მხოლოდ მაშინ, როცა ქვეყანა იქნება ელექტროფიცირებული, როცა მრეწველობას, სოფლის მეურნეობას და ტრანსპორტს შეუქმნით თანამედროვე მსხვილ მრეწველობის ტექნიკურ ბაზას, მხოლოდ მაშინ გავიმარჯვებთ ჩვენ საბოლოოდ" (ლენინი).

ელექტროფიკაციის გეგმა ეს იყო ამასთან ერთად მთელი სახალხო მეურნეობის გარდაქმნის დიდი იარაღი, იგი სწყვეტდა რესპუბლიკის საარსებო მთელ რიგ პრობლემებს, მათ შორის ალიუმინის პრობლემასაც, რომლებიც ვერ გადასჭრა ენერგეტიულ ბაზას მოკლებულმა ძველმა რუსეთმა.

გაშლილი ტემპებით იწყება ძებნა ალიუმინის წარმოებისათვის საჭირო ნედლეულის, ქ. ტიხვინის რაიონში აღმოჩენილ ბოქსიტის საბადოები ემატება ურალზე ყოფილ პერმის გუბერნიაში აღმოჩენილი ბოქსიტის საბადოები და ალიუმინის შემცველი მთელი რიგი სხვა მადნეული—ალუნიტები (ზაგლიკის—აზერბეიჯანში—ალუნიტებზე, როგორც ალიუმინის ჟანგის საღებ მასალაზე ჯერ კიდევ დ. ი. მენდელეევი მიუთითებდა), ნეფელინები და სხვ.

პარალელურად მიმდინარეობს ფართო გამოკვლევითი მუშაობა საბჭოთა კავშირში აღმოჩენილი ნედლეულიდან ალიუმინის მიღების მეთოდების შესამუშავებლად (აქ აგრეთვე მუშაობას ამიერ-კავკასიაში აწარმოებს თბილისის გამოყენებითი ქიმიის ინსტიტუტი, რომელიც მუშაობს ზაგლიკის ალუნიტებზე).

1928 წელს საკავშირო სახ. მეურნეობის უმაღლეს საბჭოს ბრძანებით იქმნება „ალიუმინმშენი". პირველად განზრახული იყო მხოლოდ დნეპრის ალიუმინის კომბინატის მოწყობა, მაგრამ საბჭოთა ქვეყანა ვერ მიიღებდა საკმაო ალუმინს, სანამ დნეპროგესის ტურბინები არ დაიწყებდნენ მუშაობას, ამიტომ 1930 წლიდან უკვე არსებული მძლავრი ენერგეტიული ბაზის—ვოლხოვის ჰიდრო-ელსადგურის ენერგიის საფუძველზე იწყება მშენებლობა პირველი საბჭოთა ალუმინის კომბინატის.

შეიძლება ითქვას, რომ ახალ წარმოებათა ორგანიზაციის არც ერთი პროცესი არ შეჯახებია „თეორიულ" სამოსელში გახვეულ ისეთ მავნებლურ წინააღმდეგობას, როგორც ალიუმინის წარმოების ორგანიზაციის პროცესი. საკმაოა თვალი გადავავლოთ საბჭოთა ალიუმინის წარმოების ორგანიზაციის ისტორიას და ჩვენს წინ გაივლის მთელი გალერეა მავნებლების (ივანოვი, პალჩინსკი, შეინი, გინზბურგი და სხვ.), რომლებიც პირადათ და სხვადასხვა „თეორეტიკოსების" სახით, სხვადასხვა „არგუმენტით" სცემდნენ ერთ წერტილში — ლამობდნენ ჩაეშალათ საბჭოთა ალიუმინის წარმოების ორგანიზაციის საქმე.

მაგრამ საბჭოთა კავშირის პროლეტარიატმა ლენინის პარტიის მეთაურობით და ამხ. **სტალინის** ხელმძღვანელობით გაანადგურა კლასობრივი მტრების მავნებლური გეგმები. მავნებლებმა შესძლეს ალიუმინის მრეწველობის ორგანიზაციის შეფერხება, მაგრამ ვერ მოახერხეს მისი მოწყობის ჩაშლა და **შეჩერება.**

1932 წელს საბჭოთა კავშირმა მიიღო პირველი ალიუმინი ვოლხოვის კომბინატიდან.

გავიდა ერთი წელიწადი და საბჭოთა ქვეყანა ზეიმობს ახალ გამარჯვებას ალიუმინის ფრონტზე, 10-12 ივნისს დნეპრის ალიუმინის კომბინატმა მოგვცა პირველი ალიუმინი. როცა ამუშავდება კომბინატის ყველა ცეხები დნეპრის ალიუმინის კომბინატი წლიურად მოგვცემს 20,000 ტონა **ალიუმინს.**

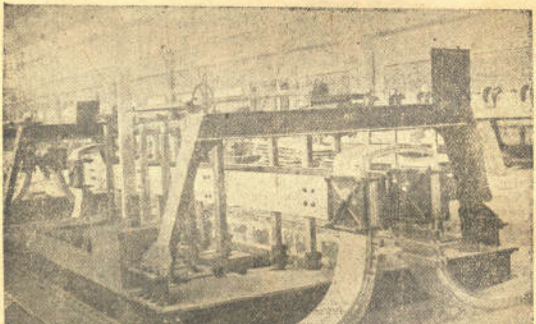

დნეპრის ალიუმინის კომბინატი. — აბაზანა, რომელშიაც ხდება ალიუმინის მიღება.

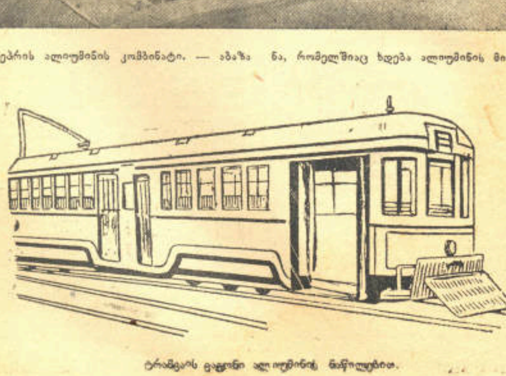

ტრამვაის ვაგონი ალიუმინის ნაწილებით.

...7 წლის წინ აქ იყო ყრუ ადგილი. სა-
...ფაოაფრილი დნეპრი ეხეთქებოდა
...ში გიგანტურ კლდეებს და ლოდებს. მა-
...გარეულ მინდვრებში მოვიდნენ
...შეველები და იქ, სადაც ოდესღაც
...აფარებდა თავისუფალი კაზაკობა,
...დნენ უდიდესი ჰიდრო-ელსადგური.

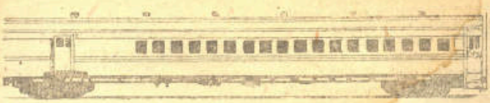

...გზის ვაგონი, რომლის კონსტრუქციაში ფართოდ არის გამოყენებული ალუმინი

...დნეპრმა თავისი ენერგია მისცა სოცია-
ლიზმს. გადამცემ ხაზების მეშვეობით
...ლ სამრეწველო ცენტრებისა და ახალ
მშენებლობისაკენ წავიდა ელექტრო-სისხლი.
დნეპრის ნაპირზე აღიმართა მსოფ-
ლიო გიგანტები ფოლადი და შავი ლითო-
ნის.

დნეპროსტროის გმირები იბატულინი, კან-
დელაკი და სხვ. დნეპროსტროის ტემპე-
ბით იბრძოდნენ დნეპრის ალუმინის კომ-
ბინატის მშენებლობის ფრონტზე და მათ
...ეც ერთი უდიდესი გამარჯვება ჩასწე-
რეს დნეპროსტროის ისტორიაში, ვინაიდან
დნეპროგესი არის არა მარტო უდიდესი
ჰიდრო-ელსადგური, არამედ იგი არის აგრე-
თვე კოქსისა და მეტალურგიული ქარხნე-
ბი, ქიმიური ქარხანა, ფეროშენადნობთა
ქარხანა, ალუმინის კომბინატი, ცემენტის
და აგურის ქარხნები და სხვ., რომლებიც
დნეპროგესიდან იღებენ მაცოცხლებელ ენე-
რგიას. ამიტომ თითეული საწარმოს დამ-
თავრებისა და ამუშავების შემდეგ დნეპრის
ნაპირზე ახალი ბრწყინვალე ფურცელი ჩა-
იწერება დნეპროგესის მშენებლობის სახე-
ლოვან ისტორიაში.

დნეპრის ალუმინის კომბინატის პირველ
რიგის ამუშავებაც ერთ-ერთი ფურცელია
დნეპროგესის ამ სახელოვანი ისტორიის. მო-
პოებულია ახალი გამარჯვება ალუმინის
წარმოების, გარეგნულად მარტივი, მაგრამ
სინამდვილეში ისეთი რთული, ფაქიზი
სიზუსტის მომთხოვნ პროცესის დაუფლება-
ში.

დნეპრის ალუმინის კომბინატი ალუმი-
ნის მსოფლიო გიგანტია, ევროპის უდიდე-

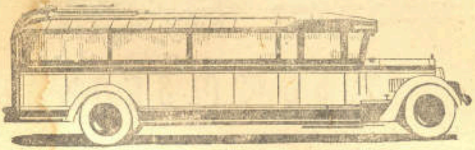

ავტომობილი ალუმინის ნაწილებით.

სი ალუმინის ქარხანა (საფრანგეთში)
წლიურად მხოლოდ 7.000 ტონა ალუმინს
ამზადებს.

საბჭოთა კავშირის პროლეტარიატი ლე-
ნინის პარტიის მეთაურობით და ამხ.
სტალინის ხელმძღვანელობით წარმატებით
ასრულებს მე-17 პარტკონფერენციის დი-
რექტივას, რომელიც მოითხოვდა ჯერ კი-
დევ პირველი ხუთწლედის, განმავლობაში
მიღწეული ყოფილიყო „პაილენძის, ტყვი-
ის, თუთიის და იმგვარი ელემენტის გამოდ-
ნობა ქვეყნის მოთხოვნილებათა მთლიანად
დაკმაყოფილებისათვის საჭირო რაოდენო-
ბით".

საბჭოთა კავშირი გახდა ლითონის ქვეყ-
ნად.

ალუმინი, რომლის მოხმარება კაპიტა-
ლისტურ ქვეყნებში იზრდებოდა უმთავრე-
სად შეიარაღებაში გამოყენებული შეჯიბრე-
ბის ხარჯზე, საბჭოთა კავშირში ხდება სო-
ციალისტური მშენებლობის ლითონად, ჩვე-
ნი სახალხო მეურნეობის და ტექნიკის გან-
ვითარების, საბჭოთა ქვეყნის თავდაცვის
განმტკიცების მძლე იარაღად.

დნეპრის ალუმინის კომბინატის ამუშა-
ვება არ არის მარტო ფერადი ლითონების
წარმოების გამარჯვება. ეს არის გამარჯვე-
ბა საბჭოთა ელექტროფიკაციის, რადგან
მხოლოდ მძლავრი ენერგეტიკული ბაზის სა-
ფუძველზე შეიქნა შესაძლებელი **ალუმი-
ნის** წარმოების ორგანიზაცია; ეს არის გა-
მარჯვება **საბჭოთა** მეცნიერულ **აზრის და**
ტექნიკის, ვინაიდან მხოლოდ საბჭოთა მე-
ცნიერების და ტექნიკის ზრდამ გახადა შე-
საძლებელი ალუმინის წარმოების რთული
და სათუთი პროცესის დაუფლება.

ახალგაზრდა მწერლების გვერდი

შ ვ ე ბ უ ლ ი ს ს ი მ ღ ე რ ა

...ცრემც გემღერა ღამის ჩიტომდე
...ა როგრაგივით ამაჟრიალე!
...ღეროდი შენ და გიმღეროდენ.
...ირის ჯეჯილებიც ჯავარიანი!..

...ლე საბინდო აგვეჩრდილება,
...ან ხალამო ფერებს იფერავს,
...ად არ იმღერეს მაგ ჯეჯილებმაც
...ნანინა და შენი სიმღერა.

...ხსოვ-მხარგრძელთა მათრახებივით
...ხშირე მხრებზე გადავლებისას
...ოლექტივების მოსულ ტაროსაც
...შეურდეს შენი ნაწნავებისა!

გაიცინებ და ბროლებს აზრიალებ,
მთას თითქო შუქმა გადაიარა!
ამ ორ დღეს დარდს ნუ გადაიყოლებ,
ნუ მომანატრებ ირემს ილალს!

ბოლოს ხომ მაინც ღამის წერა ხარ,
თვალით ბინდს რაღა ჩემთვის იფანტავ,
შენ თვალზე ცრემლი მაინც მენახა,
ვიტყოდი მაინც—მზე პირს იბანდა!

გახსოვს? ხალხურმა ადრე ინატრა—
ახლა და რაღას თავაზიანობ?!—
კოლექტივში გვაქვს ყანა ზიარად,
ბარემ გულებიც გავაზიაროთ!

ორ დღეს შვებული არმიელი ვარ,
გული დამიწვი, როგორც ხაზარმა
დამტოვებ დარდს და ამიერ
დამრჩება შენად გზა და ჟაზ.. ჟა!..

და ამბოხიკით დაუგლიხავო,
დამრჩება გულში ხმა შენებრ
გამამხნევებენ ლექსნი მგლისა!
დაზრდილები და გამგელებ

სიხხო, მხარგრძელთა მათრახე...თ,
სიხშირე,—მხრებზე გადავლებ...ს,
კოლექტივების მოსულ ტაროსაც
შემურდეს შენი ნაწნავებისა!

გრიგოლ აბაშიძე

ჰოლანდიის „პოტიომკინი“

ევროპის გემებს უხვად შიაქვთ
ზღვად ჩასაძირად ყავა, შაქარი,
გემი მიუშვებს ქარზე იალქნებს
იქ მიდის, სადაც ხალხი არ არის.

და მიდის, სადაც ხალხი არ არის,
სადაც ზღვის გული შავად იშლება,
სადაც ვეშაპი კისრით გადადის
და ხიმკაცრით სცემს ცივი დინება.

მუშა მაშვრალი, წყდება შიმშილით,
მუშა მაშვრალი, ვერ ითმენს ტანჯვას.
ამ სურათს ხედავს კვდება სიცილით—
პარაზიტების ხროვა და ბანდა!

ძვალტყავად იქცა, სულით დაეცა,
მუშის ოჯახი ულუკმაპუროდ;
მუშა მშრალ სიტყვებს ველარ დანებდა
ან კი ხანამდე უნდა უყუროს?

ძირს მტარვალები, სისხლის მსმელები,
გულში ვაძგეროთ მტარვალთ ტყვიები!

ძირს მტარვალები! ძირს მტარვალები!
მქუხს მეზღვაური — ჰოლლანდიელი!

ხელში ხიშტებით ამბოხებულა,
ჩაჯრულთ მეზღვაურთ რკინის რიგები;
სამხედრო გემი ალმოდებული —
ისმის ქუხილი ცხელის, ტყვიების!

მოსწიე ლუზა! ცეცხლი ანიშნე!
მტერი ვერაგი მოვსპოთ, დაგვნებდეს!
მე, ეს ნაღმები ცაში ალვინთქდეს,
ტყვია რომ შფოთავს, მტრის გულს დაეძებს!

ძირს მტარვალები! ძირს მტარვალები!
მოვსპოთ ბანდები რაც რომ გვესია!
ცეცხლით ალსავსე მოაქვთ თვალები
დამწვარ დადაგულ ინდოეზიას!

ისმის გუგუნი ნაღმოსანიდან,
კრეისერიდან სკდება ყუმბარა!
ქალაქი ალსდგა ნგრევის გრიგალი
ლეგიონები ბრძოლად დამდგარა.

მუქთა-ხორები გავანადგუროთ,
მოსკდა ტყვიები ამბოკარული!
ბურჟუაზია დაფრთხა, დაიბნა,
და დგას ევროპა წელმოკაკული.

ძირს მტარვალები! ძირს მტარვალები!
ძირს მტარვალები, რაც რომ გვესია.
ცეცხლით ალსავსე მოაქვთ თვალები
შიმშილით ტანჯულ ინდოეზიას!

შფოთავს ევროპა, განრისხდა უფრო,
იხმობს ზარბაზნებს, თავის ნაღმოსნებს,
და საომარმა თვითმფრინავებმა,
ბურჟუაზიის ჯარი გადმოსხეს.

და ამბოხებულ, მრისხან კრეისერს
დაარტყეს ცეცხლი შორს სადაც ზღვაში
მაგრამ გმირულად განაბრძოლები
ისევ ბრძოლების ქარებს გადმოშლის!

მ. ფოფხაძე.

ხელოვნების ქრონიკა

ტფილისის საოპერო თეატრი შეუდგა სამზადისს მომავალი სეზონისათვის. მოლაპარაკება ადგილობრივ ძალებთან დამთავრებულია. ამჟამად წარმოებს საკონვენციო ხელშეკრულების პირობების გამომუშავება მოსკოვის, ლენინგრადის, ხარკოვის, სვერდლოვის და ბაქოს საოპერო თეატრებთან

„ყვარყვარე თუთაბერი“—მსახ. შ. ღაშაძე—ქიათურის მუშათა დამკვრელ თეატრში

მომღერლების რეგულიარული გაცვლა-გამოცვლის შესახებ.

მომავალი სეზონის რეპერტუარში, გარდა არსებული ქართული ოპერებისა, შეტანილია ორი ახალი ქართული ორიგინალური ოპერა: **გ. კილაძის** კომიკური ოპერა „ბახტრიონი“ (**პ. კაკაბაძის** პიესის ტექსტზე) და **ან. ბალანჩივაძის** „არსენა“. ამას გარდა, ქართულ ენაზე წავა „აიდა“ (დამდგმელი ნ. სმოლიჩი) და „კარმენ“. ეს უკანასკნელი დასადგმელად აქვს მიცემული ამერიკიდან დაბრუნებულ რეჟისორს **ვ. ქუშიტაშვილს**.

ოპერების გარდა, მომავალი სეზონის რეპერტუარში შეტანილია ოთხი კლასიკური ოპერეტა: „კორნევილის ზარები“, „მშვენიერი ელენე“, „ჰკითული ხალათი“ და „მზიარული ქვრივი“ (გადაკეთებული ტექსტით).

ოპერის სამხატვრო ნაწილის ხელმძღვანელად განზრახულია მოწვეული იქნას მოსკოვის დიდი თეატრის რეჟისორი (**ბარათოვი**) სამხატვრო ნაწილის გამგის მოადგილედ დანიშნულია **ხანდრო ინაშვილი**.

წელს ოპერის თეატრის დასს გამოაკლდა მომღერალი **დ. ანდღულაძე**, რომელიც მიწვეულია მოსკოვის დიდ თეატრში. მომავალ სეზონში მოსკოვში იმღერებს სამი ქართველი მომღერალი — **დ. ანდღულაძე, მ. მჭედლიძე** (ბანი), რომელიც აქამდე ლენინგრადში მღეროდა და **ს. გოცირიძე** (ბანი). შეთანხმების თანახმად, დ. ანდღულაძე სეზონის პირველ ნახევარს იმღერებს მოსკოვში, ხოლო შემდეგ ოთხი თვით ჩამოვა ტფილისში.

მომავალ სეზონში, გარდა დასახელებული ოპერებისა, ახალი დადგმით წავა „ოტელო“ (დამდგმელი რეჟ. **ბარათოვი**) და ერთი კლასიკური ოპერეტა. ოპერების გარდა, აბონენტებში შეტანილია სიმფონიური კონცერტების ციკლი. დირიჟორებათ მოწვეული იქნებიან საბჭოთა კავშირის საუკეთესო დირიჟორები და უცხოეთის ის მუსიკოსები, რომლებიც ზამთრის პერიოდში საგასტროლოდ ჩამოვლენ საბჭოთა კავშირში.

ვასო ქუშიტაშვილი

რეჟისორი **ვასო ქუშიტაშვილი**, რომელიც საზღვარგარეთ 14 წლის მუშაობის შემდეგ დაუბრუნდა ტფილისს, უცხო არ არის ქართული თეატრისათვის. უცხოეთში გამგზავრებამდე ის მუშაობდა მაშინდელ სახალხო უნივერსიტეტთან არსებულ დრამატიულ წრეში. მისი პირველი დადგმა ქართულ სცენაზე განხორციელდა 1918 წელს, როდესაც მან საოპერო თეატრში, სადაც მაშინ მუშაობდა ქართული დრამა **შალვა დადიანის** ხელმძღვანელობით, დადგა სოფოკლის ტრაგედია „ანტიგონა“.

უცხოეთში ვ. ქუშიტაშვილი მუშაობდა ჯერ პარიზში (ანტუანის თეატრში, „ოდეონი“, დიულენის თეატრი „ატელიე“), ხოლო შემდეგ ნიუ-იორკში. ფრანგული კლ[illegible]დების გარდა, მის მიერ პარიზსა და ნიუ-იორკში დადგმულია მ. გორკის „ფსკერზე“ და ა. ჩეხოვის „ალუბლის ბაღი“. ამერიკ[illegible] ვ. ქუშიტაშვილმა სახელი გაითქვა [illegible]რესად ოფენბახის ოპერების დადგმით, [illegible]

მდა აგრეთვე მოლიერის და გოლდონის [illegible] მედიებს. მის დადგმებში, სხვათა შორის, [illegible] ნაწილეობას იღებდნენ ცნობილი „[illegible] ვარსკვლავები“ ლია-დე-პუტი და [illegible]ტია გიში.

უცხოეთში ვასო ქუშიტაშვილი მუშაობ[illegible] და **ვახილ ქუშიტას** გვარით.

ვ. ქუშიტაშვილი ტფილისში იმუშავ[illegible] სახელმწიფო ოპერაში და კ. მარჯანიშვი[illegible]ლის სახელობის თეატრში. ამ უკანასკნელ[illegible]ში მას განზრახული აქვს დადგას შექსპ[illegible]რის თანამედროვე დრამატურგის **ბენ ჯონსონის** ერთ-ერთი პიესა, გადაკეთებულ[illegible] **ს. ცვაიგის** მიერ.

ქრონიკა

„ოქროს ბლოკის“ ქვეყნების კონფერენცია

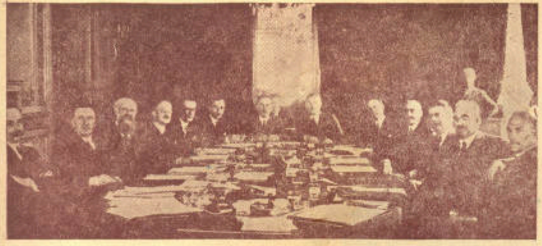

მსოფლიო ეკონომიური კონფერენციის სამარცხვინო კრახის შედეგად ეკონომიური ომი კაპიტალისტურ სახელმწიფოს შორის კიდევ უფრო გაძლიერდა. „ოქროს ბლოკის“ ქვეყნები — საფრანგეთი, ბელგია, ჰოლანდია, იტალია, შვეიცარია და პოლონეთი განსაკუთრებული თავდაცვის ზომებს იღებენ იმ ქვეყნების წინააღმდეგ, რომლებმაც ხელი აიღეს ოქროს სტანდარტზე. სურათზე—დასახელებულ ქვეყნების სახელმწიფო ბანკების წარმომადგენელთა თათბირი პარიზში.

მილიტარისტული პროპაგანდა გერმანიაში

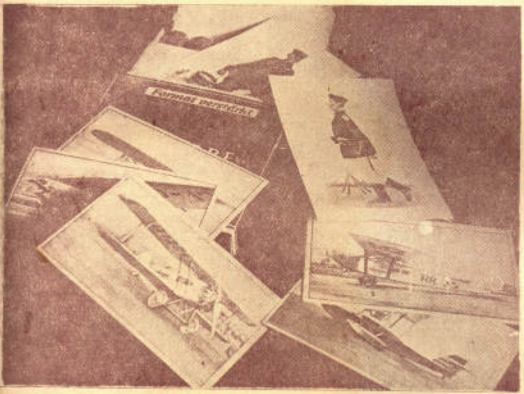

გერმანიის სათავეში ნაციონალ-სოციალისტების მოქცევის შემდეგ მილიტარისტული პროპაგანდა არაჩვეულებრივად გაძლიერდა.

უცხოეთში

ფაშისტები ვერ ჩაკლავენ პროლეტარულ პრესას

GENUG
Der Gegen-Angriff
Antifaschistische Zeitschrift
E. E. Kisch: Der Reichstagsbrand
Die Hölle der Konzentrationslager
Was der Justiz geschah
Wo stehen

სურათზე—პრაღაში (ჩეხოსლოვაკია) გამოცემული გერმანული ანტიფაშისტური გაზეთის ნომერი.

ფაშისტები ემზადებიან ომისათვის

სპეციალური გაზის საწინააღმდეგო ნიღაბი ცხენებისათვის

„დროშა“-ს

მორიგი 17 ნომერი გამოვა

15 სექტემბერს

ფასი **40** კ.

სტამბა „კომუნისტი", კამოს ქ. № 68.

შეკვ. № 2296. მთავლიტი № 1144.